

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİMDALI
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AİLE İKLİMİNİN KİŞİNİN YAŞAM DOYUMU VE PSİKOLOJİK
DAYANIKLILIĞINA OLAN ETKİSİ**

Hazal ERKAN ARIMAN

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Barış ÖNEN ÜNSALVER**

İSTANBUL-2022

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AİLE İKLİMİNİN KİŞİNİN YAŞAM DOYUMU VE PSİKOLOJİK
DAYANIKLILIĞINA OLAN ETKİSİ**

Hazal ERKAN ARIMAN

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Barış ÖNEN ÜNSALVER**

İSTANBUL-2022

YEMİN METNİ

Bu çalışmanın kendi tez çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar hiçbir aşamasında etik dışı davranışımın olmadığını, tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

16.01.2022

Hazal ERKAN ARIMAN

TEŞEKKÜR

Öncelikle tez danışmanım Doç. Dr. Barış ÖNEN ÜNSALVER'e değerli bilgilendirmeleri, yönlendirmeleri, katkıları ve sorduğum her soruya sabırla verdiği cevapları için teşekkürlerimi sunarım.

Çok kıymetli bilim insanı, pek çok kişinin hayatına dokunmuş ve kurtarmış olan, bugün hayatta olmamı borçlu olduğum Prof. Dr. Muhit ÖZCAN'a minnetlerimi sunarım.

Gerek lisans sürecimde gerekse de yüksek lisans hayatım boyunca ne zaman aklım karışsa, yardıma ihtiyacım olsa, bilgisini sonuna kadar benimle paylaşan, zorlandığım noktalarda yolumu açan, istatistik konusunda eli hep üzerimde kıymetli Emre Burçin ÜLGEN'e çok teşekkür ederim.

Varlığımı öğrendiği andan itibaren, üzerime titreyen, her durumda koşulsuzca yoluma destek olan, hayattaki en büyük destekçim ve şansım olan annem Prof. Dr. N. Dilek ERKAN'a en büyük teşekkürümü sunuyorum. Akademik başarılarıyla, çalışması ve azmiyle bana yol gösteren babam Prof. Dr. M. Levent ERKAN'ın sevgisine minnettarım.

Canım eşim Ender Kaan ARIMAN, hayatımın en zor zamanında da, en mutlu anlarında da yanımda olduğun, elimi tuttuğun, yolumu aydınlattığın, güç verdiğin ve en önemlisi varlığınla hayatıma anlam kattığın için sana en büyük teşekkürlerimden birisini borçluyum.

En özel teşekkürümü rahmetli Kimyager/Eczacı Vedia SOYSAL'a yani çok kıymetli anneanneme sunmak istiyorum. Mevcut iş hayatımı bırakıp, ikinci lisansımı ve ikinci yüksek lisansımı yapmaya karar verdiğimde bana ışık olduğun için sana ömür boyu minnettar kalacağım. Bugünkü Hazal tam anlamıyla senin yolundan gitti. Evli ve üç evlat sahibi bir kimyager iken, bir de eczacılık okuman ve iki mesleğini de yaparak yoluma ışık oldun. Hayatta olmasan da bana hayatta neler yapılabileceğini ve asla geç olmadığını öğrettin. Azmin yoluma ışıktır.

Son olarak da bu sene kaybettiğimiz kıymetli kayınpederim Ender ARIMAN'ın anısına...

ÖZET

(ERKAN ARIMAN, Hazal, Yüksek Lisans, İstanbul, 2022)

Aile ikliminin kişinin yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılığına olan etkisi

Bu çalışmanın amacı, aile ikliminin aile bireylerinin yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılık düzeylerine olan etkisini araştırmaktır.

Araştırmada katılımcılardan demografik ve aile ile ilgili özelliklerini incelemek üzere kişisel bilgi formunu; aile iklimlerini incelemek için Aile İklimi Ölçeği (AİÖ); yaşam doyumlarını incelemek için Yaşam Doyumu Ölçeği; psikolojik dayanıklılıklarını incelemek için Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğini doldurmaları istenmiştir. Katılımcıların sosyodemografik özelliklerine göre AİÖ ve alt boyutlarından alınan skor ortalamalarının arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığına bakılmıştır. Aile ikliminin genç yetişkinlerin yaşam doyum ve psikolojik dayanıklılıkları üzerindeki etkilerini incelemek üzere korelasyon analizi yapılmıştır. Çalışma grubumuzdaki kişilerde gerek AİÖ ortalama ve gerekse aile içi ilişkisellik, bilişsel uyum ve kuşaklararası otorite alt boyutları skorları ortalamaları arasında cinsiyete, medeni duruma, büyüme döneminde birincil bakım veren kişiye, yaşamının büyük kısmını geçirdiği yere, anne ve babanın eğitim durumuna ve aile büyükleriyle görüşme sıklığına göre anlamlı bir fark olmadığı; AİÖ ortalama skorları ile yetiştiği ailenin gelir düzeyi, ebeveyn tutumu ve aile büyükleriyle iletişim durumu arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yetiştikleri ailenin gelir düzeyi ve ebeveyn tutumlarının hem genel aile iklimi algısı hem de aile içi ilişkisellik, bilişsel uyum ve kuşaklararası otorite algılarının her üçünü de etkileyen sosyodemografik özellikler olduğu görülmüştür. Yapılan korelasyon analizinde ise aile iklimi ile yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılık arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir doğrusal ilişki olduğu bulunmuştur.

Aile ikliminin yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılık üzerinde etkili olduğu; pozitif bir aile ikliminin aile bireylerinin yaşam doyumları ve psikolojik dayanıklılıklarını artırdığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile iklimi, yaşam doyumu, psikolojik dayanıklılık

ABSTRACT

(ERKAN ARIMAN, Hazal, Yüksek Lisans, İstanbul, 2022)

THE EFFECT OF FAMILY CLIMATE ON THE INDIVIDUAL'S LIFE SATISFACTION AND PSYCHOLOGICAL RESILINCE

The purpose of this study was to examine the effect of family climate on the life satisfaction and psychological resilience levels of the family members.

The participants were asked to fill out the "Family Climate Scale", "The Satisfaction with Life Scale" and "Resilience Scale for Adults". It was tested whether there was a significant difference between the scores obtained from the Family Climate Scales and their sub-dimensions according to sociodemographic characteristics. Then, correlation analysis was made to examine the effects of family climate on the life satisfaction and psychological resilience.

There wasn't significant difference between the scores of both the FCS and the sub-dimensions of relatedness in family, cognitive cohesion and intergenerational authority of the individuals according to gender, marital status, primary caregiver during the growth period, the environment where the individual spent most of his/her life, education level of parents, frequency of getherings with family elders. There was a relationship between the scores of FCS and the income level of the family, parental attitude and their communication with family elders. The family income and parenting attitudes affected both the general family climate perception and the three perceptions of relatedness in family, cognitive cohesion and intergenerational authority. There was a positive and significant linear relationship between family climate, life satisfaction and resilience.

Family climate effects the life satisfaction and psychological resilience; and a positive family climate increases the life satisfaction and psychological resilience of the family members.

Key Words: Family climate, life satisfaction, psychological resilience.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR.....	xi
1.GİRİŞ.....	1
2.GENEL BİLGİLER	2
2.1.Aile	2
2.1.1.Aile tipleri	3
2.1.2.Ebeveyn tutumları ve birey gelişimine etkisi.....	5
2.1.3.Aile işlevi	8
2.1.4.Aile iklimi	11
2.1.4.1.Aile iklimi ölçme araçları	12
2.1.4.2.Aile ikliminin bileşenleri.....	13
2.2.Pozitif Psikoloji	14
2.2.1.Yaşam doyumu	16

2.2.1.1.Yaşam doyumunu etkileyen faktörler	16
2.2.1.2.Yaşam doyumunu ölçme araçları.....	18
2.2.2.Psikolojik dayanıklılık	19
2.2.2.1.Psikolojik dayanıklılığı belirleyen faktörler	21
2.2.2.2.Psikolojik dayanıklılığı yüksek olan bireylerin ortak özellikleri	22
2.2.2.3.Psikolojik dayanıklılığı ölçme araçları.....	22
3.GEREÇ VE YÖNTEM.....	24
3.1.Araştırmanın Amacı ve Tipi	24
3.2.Evren ve Örneklem.....	24
3.3.Gerekli İzinlerin Alınması.....	24
3.4.Veri Toplama Araçları	25
3.4.1.Kişisel Bilgi Formu	25
3.4.2.Aile İklimi Ölçeği (AİÖ)	25
3.4.3.Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (YPDÖ)	26
3.4.4.Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ)	27
3.5.Verilerin Analizi	27
4.BULGULAR	28
4.1.Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri	28
4.2.Katılımcıların Aile İklimlerinin Değerlendirilmesi	31
4.2.1.AİÖ Skoru ve Alt Boyutları ile İlgili Hipotez Testleri.....	35

4.2.1.1.Cinsiyet.....	35
4.2.1.2.Yaş Grubu.....	36
4.2.1.3.Eğitim Durumu.....	38
4.2.1.4.Medeni Durum.....	39
4.2.1.5.Büyüme Döneminde Birincil Bakım Veren Kişi.....	40
4.2.1.6.Yaşamının Büyük Kısmını Geçirdiği Yer.....	42
4.2.1.7.Yetiştiği Ailenin Gelir Durumu.....	42
4.2.1.8.Annenin Eğitim Durumu.....	45
4.2.1.9.Babanın Eğitim Durumu.....	46
4.2.1.10.Aile Tipi.....	47
4.2.1.11.Ebeveyn Tutumu.....	49
4.2.1.12.Aile Büyükleriyle Görüşme Sıklığı.....	51
4.2.1.13.Aile Büyükleriyle İletişim Durumu.....	52
4.3.AİÖ, YPDÖ ve YDÖ Skorları için Korelasyon Analizleri.....	54
5.TARTIŞMA.....	57
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	67
7.KAYNAKLAR.....	69
EKLER.....	79
EK 1: DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU.....	79
EK 2 AİLE İKLİMİ ÖLÇEĞİ (AİÖ).....	82

EK 3 YAŞAM DOYUM ÖLÇEĞİ (YDÖ).....83

EK 4 YETİŞKİNLER İÇİN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK ÖLÇEĞİ (YPDÖ) 84

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4.1:Cinsiyet, yaş grubu, eğitim, medeni durum ve yaşanan yer değişkenlerine ait ilişkin frekans tablosu.....	28
Tablo 4.2: Birincil bakım veren kişi, aile tipi ve ebeveyn tutumu değişkenlerine ait frekans tablosu	29
Tablo 4.3: Anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve aile gelir durumu değişkenlerine ait frekans tablosu.....	30
Tablo 4.4: Aile büyükleriyle görüşme sıklığı ve aile büyükleriyle iletişim durumu değişkenlerine ait frekans tablosu	31
Tablo 4.5: Katılımcıların AİÖ sorularına verdikleri cevapların dağılım tablosu.....	31
Tablo 4.6: Katılımcıların AİÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların tanımlayıcı istatistikleri.....	34
Tablo 4.7: Cinsiyete göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan bağımsız t testi sonuçları	35
Tablo 4.8: Yaş grubuna göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonuçları	37
Tablo 4.9: Eğitim durumuna göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonuçları	38
Tablo 4.10: Medeni duruma göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan bağımsız t-testi sonuçları	40
Tablo 4.11: Büyüme döneminde birincil bakım veren kişiye göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonuçları.....	41
Tablo 4.12: Katılımcının yaşamının büyük kısmını geçirdiği yere göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonuçları	42
Tablo 4.13:Katılımcının yetiştiği ailenin gelir durumuna göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonuçları.....	43
Tablo 4.14: Annenin eğitim durumuna göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonuçlar	45
Tablo 4.15: Babanın eğitim durumuna göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonuçları	46
Tablo 4.16: Aile tipine göre AİÖ ve alt boyut skorlarına ait tanımlayıcı istatistikler.....	48
Tablo 4.17: Ebeveyn tutumuna göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan	

ANOVA testi sonuçları	49
Tablo 4.18: Aile büyükleriyle görüşme sıklığına göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonuçları	51
Tablo 4.19: Aile büyükleriyle iletişim durumuna göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonuçları.....	52
Tablo 4.20: AİÖ ile YPDÖ ve YDÖ skorları için korelasyon analizi tablosu	54
Tablo 4.21: AİÖ alt boyut skorları ile YPDÖ ve YDÖ skorları için korelasyon.....	55

KISALTMALAR

AİÖ	AİLE İKLİMİ ÖLÇEĞİ
YDÖ	YAŞAM DOYUM ÖLÇEĞİ
EPDÖ	ERİŞKİNLER İÇİN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK ÖLÇEĞİ

1.GİRİŞ

Toplumun en küçük birimi olan ailenin bireysel gelişim sürecindeki rolü yadsınamaz (MacIver ve Page; 1962). Her bir aile yapısı, fonksiyon ve gereksinimleriyle ayrı bir varlıktır ve aile dinamikleri aile bireylerini direkt ya da dolaylı olarak etkileyebilir (Hallaç ve Öz, 2014; Kır, 2011). Aile iklimi, en basit haliyle bir ailenin içinde bulunduğu psikolojik atmosfer ya da bireyin aile ortamına ilişkin algısı şeklinde tanımlanabilir (Moos, 1974). Aile iklimi kavramı aileyi klasik bakış açısıyla değerlendirmek yerine, ailedeki psikolojik atmosferin aile fertleri arasındaki ilişki ve bu ilişkinin kalitesine, aile bireyleri arasındaki sosyal etkileşimlere, kuşaklar boyu nesilden nesile aktarılan düşünce, değer ve inançlara göre değerlendirilmesini sağlar (Björnberg ve Nicholson, 2007; Gönül, Işık-Baş, Şahin-Acar, 2018). Aile iklimi, bireylerin olaylar karşısında ya da sosyal ilişkilerinde sergileyecekleri tutum ve davranışları üzerinde tüm hayatları boyunca sürdürebilecekleri önemli bir etkiye sahiptir (Gönül, Işık-Baş, Şahin-Acar, 2018).

Pozitif psikoloji ise psikopatolojiler, bireyin karşılaştığı olumsuz durumlar ve olaylar ya da bireyin olumsuz özelliklerine odaklanmak yerine, bireyin güçlü yönlerini ortaya çıkarmaya ya da güçlendirmeye odaklanır (Seligman, 1998). Pozitif psikolojinin önemli konularından biri olan yaşam doyumu ise bireyin yaşamından bekledikleri ile elde ettiklerinin mukayesesi sonucunda ortaya çıkan memnuniyet düzeyi şeklinde tanımlanmaktadır (Neugarten, Havighurst ve Tobin, 1961). Pozitif psikolojinin bir diğer konusu da psikolojik dayanıklılıktır ve kısaca bireyin yaşamındaki olumsuz olaylar karşısında güçlü kalabilmesi şeklinde tanımlanır (Masten, 2001; Kararımak, 2006).

Literatüre bakıldığında pozitif psikoloji konusunda yapılmış çalışmaların genelde az olduğunun, ülkemizde yapılan araştırmaların ise sınırlı sayıda olduğunun görülmesi ve aile iklimi, yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılık başlıklarının bir arada yer aldığı herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmanın amacı henüz çekirdek aile yapısına dönüşüm sürecinin devam etmekte olduğu ülkemizde -aile dinamiklerinin farklı bağlamları ve işlevleri ile ele alındığı- aile ikliminin, pozitif psikolojinin önemli konularından olan yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri üzerindeki etkileri ve bu etkilerin çeşitli demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediklerini araştırmaktır.

2.GENEL BİLGİLER

2.1.Aile

Evrensel bir kavram olarak ele alınan ve en küçük toplumsal kurum olan aileyi tek bir tanımla ifade edebilmek mümkün değildir. Bu tanımların ortak özelliği, ailenin toplumun temel birimi olduğu ve aile kavramının temel işlevini daima muhafaza ettiği ve üstelik toplumsal yaşam düzeni içinde yerine konulacak başka bir seçeneğin olmamasından ötürü değerini koruyan sosyal bir varlık olduğudur (Günindi ve Giren, 2011: 351; Tekin Epik, Çiçek ve Altay, 2017).

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre aile “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik” şeklinde tanımlanmaktadır. Aile kavramını geleneksel olarak ele almak gerekirse, toplumun temel dayanağıdır ve aile birbirleriyle biyolojik, duygusal veya yasal bağları olan bir grup insan olarak tanımlanabilir (McDaniel, Campbell ve Seaburn, 1990). Gladding (1998), aileyi tanımlarken aileyi oluşturan bireylerin birbiriyle biyolojik ve psikolojik açıdan ilişki içinde olduklarını, fertlerin aralarında ekonomik, duygusal ve tarihi açıdan bağlarının olduğunu ve aynı evi paylaşan kişilerden oluştuğunu belirtmiştir. Satir (2016) ise ailenin birey ve toplum arasında köprü olduğunu ve çocuğun davranış, düşünce, duygu kalıplarını gözlemlediği ve öğrendiği ilk ortam olduğunu ifade etmiştir. Burgess ve Locke'a göre (1953) ise aile, evlilik, kan veya evlat edinme bağlarıyla birleşmiş, tek bir haneyi oluşturan, karı koca, anne ve baba, oğul ve kız, erkek ve kız kardeş gibi kendi sosyal rollerinde birbirleriyle etkileşim ve iletişim halinde olan bir grup insandır ve amaç ortak bir kültür yaratmak ve sürdürmektir. Lidz'e (1983) göre ise aile, her ne kadar değişik kültürlerde farklı anlamları ve yapıları barındırabilir olsa da genellikle iki kuşak ve iki cinsiyetteki bireyin bir araya gelmesinden oluşur. Bu tanımlara bakıldığında, ailenin bireyin hem duygusal, hem ruhsal, hem bilişsel, hem fiziksel ve hem de sosyal ihtiyaçlarının karşılandığı bir ortam olduğu anlaşılmaktadır.

Wamboldt ve Reiss (1989) aileyi üç farklı boyutta ele alarak, ailenin yapısına (aile bireylerinin kimlerden oluştuğuna ve bu bireylerin aileye hangi şekilde-kan bağı, evlilik ya da evlat edinme-dahil olduğuna), ailenin işlevine (aile içindeki bireylerin rolleri, vazifeleri ve mesuliyetleri) ve aile içi etkileşime (ilişkiler, beklentiler, ihtiyaçların karşılanması) bakılarak aile kavramının bütüncül bir şekilde ele alınması gerektiğini dile getirmişlerdir. Aile devamlılık gösteren ve evrensel bir kurumdur ve tanımı çağlar

boyunca kültür ve zamana bağlı olarak değişiklikler gösterebilmektedir (Maclver ve Page, 1962; Gönen ve Hablemitoğlu,1993). Aile kavramının ailenin işlevine, yapısına, aile üyelerinin özelliklerine göre de çeşitli değişimlere uğraması da beklenen bir durumdur (Mavili, Kesen ve Daşbaşı, 2014; Tekin Epik, Çiçek ve Altay, 2017). Aile, bireylerini şekillendiren bir ortamdır ve çocuğun kişilik yapısının gelişmesini sağladığından çocuk üzerindeki etkileri hayat boyu kendini hissettirecektir (Maclver ve Page; 1962).

2.1.1.Aile tipleri

Aile tipleri tarih boyunca farklı araştırmacılar tarafından çeşitli özelliklerine (hiyerarşik yapılarına, geçim kaynaklarına, güç ilişkilerine, ekonomik özgürlük-bağımlılık durumlarına, vb.) göre farklı şekillerde sınıflandırılmışlardır (Nimkoff ve Middleton, 1960; Martindale, 1978).

Günümüz toplumunda en yaygın olan aile tipleri çekirdek aile, geniş aile, tek ebeveynli aile, çifte kariyerli aile, çok kuşaklı aile, birleşik aile (tekrar evlilikle oluşan), çocuksuz aile, lezbiyen/gey, yaşlı ve asker aile ve birlikte yaşama şeklinde sıralanabilir (Gladding, 2017):

i. *Çekirdek Aile:* Yaşadığımız çağ içinde görülen en yaygın aile tipidir. Aile, anne- baba ve/veya çocuklardan meydana gelmektedir (Liazos, 2004). Bu tür aileler daha çok şehir merkezinde buldukları için aile bireyleri şehir koşullarına uyum sağlamış, çocuklarına karşı ilgi ve alaka gösteren, çağdaş, eğitim düzeyi iyi olan ailelerdir (Baybek ve Yavuz, 2005). Öte yandan, aile evlatlarına kültürel gelenek ve görenekleri, örf, adetleri öğretir, böylelikle çocuklar toplumsal rollerine de hazırlanmış olurlar (Özabacı ve Erkan, 2013).

ii. *Geniş Aile:* Aynı evin içinde yaşayan çocuk, anne, babanın yanı sıra büyüklerin (büyükbaba veya büyükanne) de yaşadığı, bazen amca, hala, teyze veya dayının da dahil olduğu ve genelde kırsalda görülen aile biçimidir. Bu tarz aileler ile ataerkil ve geleneksel toplumlarda karşılaşmak daha olasıdır. Geniş aileyi oluşturan farklı kuşaklar, mevcut ailenin genel iklimini şekillendirdiğinden, geniş ailedeki iklimin bireyin üzerindeki etkilerinin ve değerlerin nasıl aktarılıp, uyarlandığını anlamada özel bir yeri vardır (Levin ve Currie, 2010; Özabacı ve Erkan, 2013; Raboteg-Saric ve Sakic, 2014; Gönül, Işık-Baş ve Şahin-Acar, 2018). Bu tür ailelerde nesiller arası dayanışma ve paylaşımların sayesinde, çocukların sosyal yaşamlarında, psikolojik gelişimlerinde ve

kişilerarası ilişkilerinde daha sağlıklı gelişim gösterdikleri gözlemlenmiştir (Bengtson, 2001; Deleire ve Kahil, 2002).

iii. *Tek Ebeveynli Aile (Parçalanmış Aile/Eksik Aile):* Çocuk ya da çocukların ebeveynlerden birisiyle yaşadığı ve tek bir ebeveynin çocuğun bakımından mesul olduğu aile tipidir (Gladding, 2017). Bu durum çiftin boşanması, ebeveynlerden birisinin vefatı, bireysel tercihlerden ya da geçici sebeplerden dolayı ortaya çıkmış olabilir. Burada önemli olan bakım sorumluluğunu taraflardan birinin tamamıyla üstlenmesi durumudur. Bu tip ailelerde özellikle ilk üç sene maddi imkanlar ve sosyal ilişkiler sıkıntılı geçebilmektedir ve bu durum da aile içi problemlere ve gerginliklere yol açabilmektedir (Morrison, 1995; Klein ve Noel, 2006; Özabacı ve Erkan, 2013).

iv. *Birleşik Aile/ Karışık Aile/Yeniden Evlenen aileler:* Ebeveynlerin her ikisinin ya da birinin başından daha önce evlilik geçmesi ve bu evlilik(lerden) olan çocukların katılımıyla yeni oluşan ailelerdir. Bu durumun sonucunda çocuk(lar) yeni ailelere sahip olmaktadır ve “üvey” (üvey anne, üvey baba, üvey kardeş vb.) adı altında farklı rol ve statülerle tanışır, yeni akrabalıklara sahip olurlar. Bu tip aileler (karmaşık ilişkilere sahip) ile ilgili yapılan çalışmalara göre, böyle karmaşık ilişkilere sahip ailelerde büyümüş çocukların duygusal yaşam ve davranışlarında bazı sorunlarının olduğu saptanmıştır (Bernstein ve Collins, 1985; Kapız, 2002; Yıldırım, 2013;).

v. *Gey /Lezbiyen Aileler:* Aynı cinsiyete sahip iki kişinin bir arada olması sonucu kurulan bu tip aile, genellikle batı ülkelerinde daha sık görülür ve bazı batı ülkelerinde bu tip ailelerin kurulmasına yasal olarak izin verilmiştir. Bu aile tipinde bazen çocuk olmaz iken, bazı durumlarda taraflardan birisinin önceki evliliğinden sahip olduğu çocuğu aileye dahil olabilirken, bazen de sonradan başka yöntemlerle çocukların dahil olabildiği aile türüdür (Hare ve Moran, 1992; Carr, 2012; Özabacı ve Erkan, 2013).

vi. *Çocuksuz Aile:* Tarafların beraberliklerini çocuk yapmadan sürdürmeyi yeğlediği (hür irade ile çocuk sahibi olmak istemeyen) ya da bir seçim olmasının dışında, biyolojik bir problem nedeniyle çocuğa sahip olunmayan aile tipidir. Bu ailelerde bireyler çocuk sahibi olmadıkları için karşılıklı daha çok zaman geçirirler, ancak çocuklarının olmaması sebebiyle cemiyetten baskı görebilirler (Durham, 2008; Durham ve Braithwaite, 2009; Özabacı ve Erkan, 2013).

vii. *Çift Kariyerli Aile:* Bu türde, her iki eş de iş hayatında belirli bir uzmanlık alanına sahip olurlar ve oldukça yoğun çalışırlar; dolayısıyla belli başlı kariyer hedeflerine odaklanarak yaşadıklarından, odak noktaları aile dışına kaymıştır ve aile

yaşamına gerekli önemi gösteremezler (Gilbert, 1994; Alparslan, Öztürk ve Çarıkçı, 2018).

viii. *Birlikte yaşama:* Evlilik imzasının atılmadığı yani nikahsız şekilde bireylerin aynı evi ve yaşamı paylaştıkları bir modeldir ve genellikle gençler, hiç evlenmeyenler ya da boşanmış kişiler tarafından tercih edilir (Tekin Epik, Çiçek ve Altay, 2017).

ix. *Yaşlı aileler:* Bu aile türünde kişiler genellikle 65 yaş ve üstündedirler. Bu aile bireyleri emeklilik hayatı sürmeye başlamış, çocuklarının artık evden ayrılmış olduğu, büyük anne/baba olmuş ve çoğu zaman cinsellikten yoksun, uzun bir evlilik hayatı geçmişine sahip, dul kalmış olabilen kişilerdir (Özabacı ve Erkan, 2013).

x. *Asker aileler:* Ebeveynlerden birinin asker olması nedeniyle sık sık tayini çıkan aile türüdür. Aile bireyleri yeni kişilere, koşullara ve ortamlara uyum sağlama açısından çeşitli güçlüklerle karşılaşabilmektedir (Drummet, Coleman ve Cable, 2003).

2.1.2.Ebeveyn tutumları ve birey gelişimine etkisi

Kişilik yapısı çocukluk çağından itibaren oluşmaya başlar ve bu yapı oluşurken, çocuklar ebeveynlerini gözlemlerler ve gördüklerini uygulamaya çalışırlar. Dolayısıyla ebeveynlerin davranışları, çocuklar için bir rol model teşkil eder. Bu da çocukta karşılaştığı her duruma karşı tutum, yanlılık, davranış ve düşünce kalıbı oluşumuna neden olur. Bunların sonucunda da bireyin kişiliği oluşmaya başlar (Bandura, 1963; Şanlı ve Öztürk, 2015; De Clercq, Vanwoerden, Franssens, Van Leeuwen, Vergauwe ve Hofmans; 2021). Öte yandan kişilik gelişiminde ebeveynlerin yanı sıra bireyin birlikte vakit geçirdiği diğer aile üyeleri (büyük anne/baba, dayı, teyze, hala, amca, kuzenler) ve bireyin içinde bulunduğu sosyokültürel çevrenin de payı büyüktür (Kağıtçıbaşı, 2007). Ebeveynlerin çocuklarına olan tutumlarını etkileyen faktörler ise, onların nasıl bir kültürel yapıda ve sosyal çevrede büyüdükleridir. Anne ve babalar çocuklarının biyopsikososyal gelişimlerinin sağlıklı olabilmesi- çocuklarının içinde buldukları mevcut çevre ve topluma ayak uydurabilmeleri- için çocuklarına karşı buldukları toplumun kültür ve değerlerini öğretebilecekleri bir tutum içine girerler (Bandura, 1963; Maccoby ve Martin,1983; Kağıtçıbaşı, 2007).

Çok farklı ebeveyn tutumları vardır:

i Otoriter anne-baba tutumu: Bu ortamda büyüyen çocukların ebeveynleri çocuklarına karşı katı kurallar koyarlar ve disiplin aracı olarak cezayı kullanırlar. Bu durum çocuğun biyopsikososyal açıdan negatif etkilendiği bir tutum biçimidir. Çocuklardan, ebeveynleri tarafından konulan kurallara koşulsuz şartsız şekilde uymaları beklenir ve anne babanın kontrolü özellikle çocuğun davranışları üzerinde hayli baskındır. Çocuk kendi kararlarını alamaz, çünkü ebeveynler çocuğu bağımsız bir kişi olarak değerlendirmez ve ona bu yaklaşımı sunmazlar. Bunun sonucunda da çocuk kendini, duygularını ve düşüncelerini dışa vuramaz. Otoriter anne baba tutumu içinde yetişen çocukların genel özellikleri ise boyun eğmeleri, korkak olmaları, otoriteden çekinmeleri, beklenilenden daha fazlasını yapmaya çalışmaları ve bu ebeveyn baskısının ortadan kalktığı durumlarda da isyankâr olabilmeleridir. Çocuğa karşı verilen koşullu sevgi çocukta değersizlik hissi yaratır ve bu tutum içinde yetişen çocuklar sevilmediklerini düşünürler, özgüvenleri eksik kalır. Tüm bunlar hata yapma korkusuna neden olur, bu durumda ileriki hayatlarında kaygılı, yaşlılarına göre depresif ve girdikleri sosyal alanlarda çekinen bireyler olmalarına neden olur (Baumrind, 1971; Sertelin, 2003; Yıldız, 2004; Sanders ve Morawska, 2005; Yavuzer, 2005; Hale, 2008; Sümer, Gündoğdu-Aktürk ve Helvacı, 2010;).

ii İlgisiz ve kayıtsız anne-baba tutumu: Bu tutumu sergileyen ebeveynlere sahip olan çocuklar aşırı derecede ihmal edilmişlerdir. Ebeveynler, çocuklarının temel ihtiyaçlarına, ilgi ve gereksinimlerine karşı hayli kayıtsızdırlar. Çocuklarının sosyal ve duygusal ihtiyaçlarına da duyarsızdırlar. Bu tutumla büyüyen çocuklar çoğu zaman yalnız bırakılmakta, görmezden gelinmekte ve dışlanmaktadır. Bu durumun sonucunda çocuk kendini yalnız hisseder ve güvensizlik duygusunu çok sık yaşar. Bu tutumu sergileyen ebeveynlerin genel özellikleri çok erken yaşta anne-baba olmaları, anne/baba olma hakkında yeterince bilgiye sahip olmamaları, stresli sosyal yaşamdan ötürü ebeveynlerin çocuklarına yeterince zaman ayıramamaları veya çocuğun doğumunun planlanmamış (çocuğun istenmemesi) olmasıdır. Bu özellikler ebeveyn ile çocuk arasında iletişim problemlerine neden olmuştur (Yörükoğlu 1998; Yavuzer, 2005; Kaya, Bozarlan ve Genç, 2012)

iii Serbest anne baba tutumu/hoşgörülü anne baba tutumu: Bu tutum içinde büyüyen çocuklara aşırı derecede özgürlük tanınır ve çocuğun istekleri, ebeveynlerinin çocuktan istediklerinden ve beklediklerinden çok daha fazla ön plandadır. Çocukların istekleri sınır konulmaksızın kabul edildiği için çocuğun yaptığı hatalı hareketlere ceza

verilmez, çoğu zaman çocuğun yaptığı hatalar yok sayılır ve hatalı durumlarda çocuğa müdahale edilmeyen bir tutum hâkimdir. Bu çocuklara sınırsız özgürlük tanındığı için çocuklarda benmerkezci bir kişilik gelişimi söz konusu olur. Bu tutumla büyütülmüş çocuklar içinde buldukları sosyal çevrede, herkesin onlara uyum sağlamalarını isterler ve bu beklentilerinin gerçekleşmesini isterler. Beklentileri gerçekçi olmadığı için çoğu zaman karşılanmaz ve bu tutumla büyümüş çocukların sosyal ilişkileri zedelenir, bu da onlarda hayal kırıklığı yaratır. Bu durum özellikle akran ilişkilerinde dışlanmaya yol açabilir. Dışlanma asosyal bir kişilik gelişimi için önemli bir risk faktörü oluşturabilir. Bu tutum, daha çok tek çocuklu ailelerde görülmektedir. Bu tutuma yol açan başka durumlar ise ebeveynlerin geç yaşta anne baba olmaları ya da çocuğun dünyaya gelmesi için uzun yıllar beklendiği durumlardır. (Candemir, 2000; Aydın, 2002; Yavuzer, 2003; Yavuzer, 2005; Tola, 2003; Kaya, Bozarslan ve Genç, 2012).

iv. *Dengesiz-kararsız anne-baba tutumu:* Ebeveynlerin çocuğa nasıl bir tutumla yaklaşacakları konusunda kafaları karışıktır. Ebeveynlerin tutum ve davranışlarında tutarsızlık gözlemlenirken, farklı zaman dilimlerinde verilen kararlarda da tutarsızlık olabilmektedir (aynı duruma anne ceza verirken, baba hoşgörü ile yaklaşabilir). Çocuğa karşı gösterilen hoşgörü, otorite ve koruma tutumu gün için farklı derecelerde seyredebilir (sabah daha hoşgörülü iken akşam ihmalkâr, vb.). Bu tutumla büyüyen çocukların yaşadıkları genel ikilem, ne şekilde davranmaları gerektiğini bilememeleridir. Bu tutumu etkileyen başka bir faktör ise, anne babanın uygun gördüğü kuralları ve disiplin şeklini geniş aile üyelerinin dikkate almamasıdır. Bu durum anne ve babanın otoritesinin çocuk açısından zarar görmesine yol açabilir. Geniş aile üyelerinin mevcut kurallara değer vermemeleri, ailenin çocuk üzerinde yaratmaya çalıştığı otorite ve disiplini negatif etkilemektedir. Hem ebeveynlerin hem de geniş aile üyelerinin ortak bir duruş içinde olmaları ve birbirlerine bu konuda yardımcı olmaları çocuğun sağlıklı bir kişilik gelişimi için katkı sağlayacaktır (Aydın, 2002; Gander ve Gardiner, 2004).

v. *Aşırı koruyucu anne-baba tutumu:* Böyle bir tutumda büyümüş çocuklar ebeveynlerinin aşırı ilgi ve özenine maruz kalırlar. Ebeveynler çocuk daha talebini tam anlamıyla dile getirmeden, talebi yerine getirmeye çalışırlar. Anne baba adeta çocukları için yaşıyor gibidirler. Çocuk, ailesi tarafından aşırı derecede kontrol edildiği için yaşanan olaylar karşısında izleyici konumunda olurlar, karar veremezler, başkalarının desteği olmadan hedeflerine ulaşamayacaklarını düşünürler dolayısıyla yardım beklerler, yaşadıkları sorunları onun adına hep başkaları çözdüğü için genellikle

hep bir başkasına ihtiyaç duyarlar. Bunların sonucunda da çocuklarda akranlarına göre bilişsel, motor ve sosyal beceri ve özgüvenleri düşüktür. Günün sonunda, karar vermekte zorlanan, aldığı kararları başkalarına sunma ihtiyacı olan, kendine yetemeyen, beklentileri ve istekleri gerçekleşmeyen mutsuz olan bireyler yetişir (Navaro, 1987; Baumrind, 1966; Alisinanoğlu, 2003; Demiriz ve Öğretir, 2007).

vi *Mükemmeliyetçi anne baba tutumu:* Ebeveynler çocuklarından her şeyi mükemmel yapmalarını beklerler. Bu tutum çocuk üzerinde oldukça yüklü bir baskı oluşturur. Çocuk kendisinden beklenilene yapamadığı vakit kendini başarısız olarak görür ve kendine güveni olumsuz yönde etkilenir. Bu tutumu sergileyen ebeveynler genellikle zamanında kendi beceremedikleri, başaramadıkları ve içlerinde kalan şeyleri çocuklarının yapmasını isterler. Durum böyle olunca, çocuğun kapasitesi, isteği ve beklentisi göz ardı edilir ve çocuğa gerçekçi olmayan bir beklenti/ler yüklenir, çocuk aile tarafından katı bir tutuma maruz kalır (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016).

vii *Demokratik Anne Baba Tutumu:* Çocuğun biyopsikososyal gelişimi açısından gelişimini en olumlu şekilde etkileyen aile tutumudur. Çocuk birey olarak kabul görür ve hem aileyi ilgilendiren kararlarda hem de çocukla ilgili bir karar alınırken çocuğa fikri sorulur. Bu ailelerde her bireyin ihtiyaçları konusunda farkındalık yüksektir, duygular içtendir ve dile getirilir. Koşulsuz sevgi ve saygı dikkat çeker. Çocuktan beklenenler ve uyulması gereken kurallar çocuğa önceden açıklanır. Böyle bir ortamda büyüyen çocuklar fikirlerini dile getirebilen, kendine yeten, yaratıcı, sorumluluk sahibi, ayakları üzerinde durabilen, paylaşmayı seven, benlik algısı yüksek olan bireylere dönüşürler (Öztürk, 2004; Hale, 2008; Pekşen-Akça, 2012; Dokuyan, 2016).

2.1.3.Aile işlevi

Aile işlevi, aile üyelerinin içinde yaşadıkları toplumla uyumlu bir şekilde, bireysel gereksinimlerinin karşılandığı ve sürdürüldüğü aktiviteler ve davranışlar olarak tanımlanabilir. Aileyi oluşturan bireylerin aile içindeki rolleri, işlevleri ve mesuliyetleri toplumdan topluma değişim gösterebilirken, bu durum aynı toplum içinde yaşayan ancak farklı sınıfa mensup olan aileler için de çeşitlilik gösterebilir (Kır, 2011). Araştırmacıların aile işlevi konusuna yaklaşımları arasında bazı farklılıklar vardır. Parson ve Bales (1955) ailenin işlevini iki başlıkta ele almıştır. Bunlardan ilki bireyin toplumsallaşması (sosyal ortam ve çocuğun içinde bulunduğu toplumun kültürünü özümsemesini sağlamak),

ikincisi de çocukları yetiştirirken gelecekte kişiliklerinin dengeli olmasının (ebeveynlerin kuvvetli ve sorumlu kişilik özelliklerine sahip olmaları ve çocuklarını yaşadıkları toplumun değer sistemini tanımlarına ve kaynaşmalarına yardımcı olmaları) sağlanmasıdır. Elliot ve Merill (1961) ailenin geleneksel sekiz temel işlevi olduğunu savunmuşlardır. Bunlar: “biyolojik işlev (soyu devam ettirmek/varlığı korumak), ekonomik işlev (aile fertlerinin ihtiyaçlarının aile içinde karşılanması), koruyuculuk işlevi (hem aile büyüklerini korumak ve kollamak hem de dışarıdan gelebilecek her türlü maddi ve manevi tehlikeye karşı korumak), psikolojik işlev (fertler arasında sevgi bağı ve güven hissinin oluşması), eğitim işlevi (bireyin eğitilmesi), dini işlev (kişinin dini hakkında bilgilendirilmesi ve inanç tarafının gelişimi), boş zamanı değerlendirme işlevi (üyelerin birlikte olup, eğlenmeleri) ve saygınlık sağlama işlevi” dir. Nirun (1994), ailenin işlevlerini bireysel, kişisel ve insani ihtiyaçlar açısından ele alarak, üçlü bir bakış açısı ile açıklamaktadır. Ona göre, aile, “beslenme, barınma, korunma, sağlıklı yaşama” gibi bireysel; eğitme, yetiştirme ve haklara sahip kılma, gibi kişisel; manevi duygu ve düşüncelerle donatma gibi insani ihtiyaçları karşılayan sosyoekonomik bir kurumdur (Nirun, 1994). Kır (2011) ise yaptığı literatür taramaları ile geçmişten günümüze aile işlevlerini incelemiş ve biyolojik (cinsel güdüyü doyurma veya cinsel arzuların tatmini ve neslin devamını sağlama ve koruyuculuk), psikolojik (sıcak yuva oluşturma ve duygusal doyum sağlama, sevgi, öz saygıyı geliştirme), toplumsal (güvenlik, sosyalleştirme, bağlılık ihtiyacını doyurma, sosyal statü sağlama, toplumsal denetim, eş seçme ve yuva kurma, tanıdık çevre edindirme, huzurlu ve güvenli bir hayat sağlama, paylaşma, boş zamanları değerlendirme, siyasal), eğitim (üyeleri olan bireyi geliştirme, seçme ve yönetme), kültürel (milli kültürü yaşatma ve kuşaktan kuşağa aktarma, dini) ve ekonomik (iş bulma ve meslek sahibi yapma) işlevler olmak üzere 6 başlıkta toplamıştır.

Aile işlevini etkileyen başlıca faktörler, ailenin sosyodemografik özellikleri (aile bireylerinin sayısı ve yaşları, aile yapısı, eğitim durumları, çalışıp çalışmadıkları vb.) ve aile yaşam döngüsüdür (Işık, 2007). Aile yaşam döngüsü, bir sistem olarak ele alınan ailede, belirli bir zaman süreci içinde ailenin yaşamında önemli olan aşama ya da olaylar dizisi şeklinde tanımlanır (Goldenberg ve Goldenberg, 2012). Ailelerin yaşam döngülerindeki aşamalara bağlı olarak ortaya çıkabilecek bazı değişiklikler de ister istemez ailenin işlevinin de bazı olumsuz değişimlere yol açabilmektedir.

Aile işlevlerini yeterli düzeyde yerine getirebilen aileler fonksiyonel, aile içi etkileşimin bozuk olması nedeniyle yerine getiremeyen aileler ise disfonksiyonel aile olarak tanımlanırlar (Alcahan, 2010). Fonksiyonel aileler aile içi iletişimin yüksek ve

açık, bireylerinin rollerinin belirlenmiş ve aile içi kabul ve saygının mevcut olduğu, birlikte kaliteli zaman geçiren ve krizle baş etme güçleri yüksek olan ailelerdir (Barnhill, 1979; Fleck, 1980). Bir aileden beklenen özellikleri taşıyan ve işlevleri yerine getiren, aile içinde belirli bir uyum ve dengeyi yakalamış olan, bireyler arasındaki ilişkilerin olumlu olduğu aileler sağlıklı aile olarak nitelendirilir (Wilcoxon, 1985; Kaplan, 2019).

Aile işlevini değerlendirmek, yani ailenin işleyiş şeklini ve fonksiyonlarını tanımlayabilmek için, aile kuramları esas alınarak çeşitli modeller geliştirilmiştir. Bu modellerin bir kısmı sonuç odaklı olup, aile işlevini ailenin belirli özelliklerine göre tanımlar. Bazı modeller ise süreç odaklıdır ve aile işlevini aileden yerine getirmesi beklenen görevlere göre değerlendirir (Dai ve Wang, 2015).

Sonuç odaklı modellerden olan Olson Döngüsel Modeli aile çalışmalarında sık kullanılan modeldir ve uyum, esneklik ve iletişim olmak üzere üç ana boyutu vardır (Olson, 2000; Dai ve Wang, 2015). Gene sonuç odaklı bir model olan Beavers Sistem Modeli, aile işlevleri ile aile sisteminin zorlama kapasitesi arasındaki ilişkiyi incelemekte başvurulan bir modeldir (Beavers ve Hampsen, 2000). Beavers sistem modeli aile ilişkilerini iki boyutta ele alır; bu boyutlardan ilkinde aile yapısı, aile ilişkisi ve ailenin tepki gücü, ikinci boyutta ise ailenin iletişim tarzı değerlendirilir. Her iki model de sağlıklı gelişimi olan ya da desteğe ihtiyacı olan aileleri belirlemede yardımcıdırlar.

Süreç odaklı modeller ise McMaster Aile İşlevselliği Modeli (Epstein, Bishop ve Levin, 1978; Miller, Ryan, Keitner, Bishop ve Epstein, 2000) ve Skinner'ın (Skinner ve Steinhauer, 2000) süreç odaklı yaklaşımıdır. Her iki modelde de aile sisteminin bireyin fiziksel ve psikolojik sağlığını aile yapısı özellikleriyle değil, ailede çeşitli işlevleri gerçekleştirme süreciyle etkilediği düşünülür (Dai ve Wang, 2015). MacMaster modeline göre ailenin temel işlevi aile üyelerinin fiziksel, psikolojik, sosyal ve diğer bazı ihtiyaçlarının karşılanması için uygun ortamı sağlamaktır. Bu modele göre aile işleyişinin altı temel boyutu vardır. Bunlar sırasıyla, problem çözme (aileyi ve işlevsel kapasitesini tehdit eden sorunları çözmek), iletişim (aile bireyleri arasında iletişim ve bilgi alışverişini sağlamak), rol (aile bireylerinin sorumluluk ve görevlerini yerine getirmedeki davranış kalıpları), duygusal tepki (aile bireylerinin uyarılara karşı verdikleri duygusal tepkinin derecesi), duygusal katılım (kendi aralarındaki faaliyetlere ilgi ve dikkatin derecesi) ve davranış kontrolüdür (aile içinde gelişen farklı durumlarda sergilenen davranış kalıpları) (Miller, Ryan, ve ark., 2000).

Skinner'ın modelinde ise aile bireyi ile aile geneli arasındaki etkileşim ilişkisi üzerinde durulur. Aile işlevini MacMaster modeline göre daha sistematik ve net bir

şekilde inceler (Dai ve Wang, 2015). Skinner, Süreç Modeli'nin yedi anahtar boyuta göre aile değerlendirmelerini yürütmek için kavramsal bir çerçeve tanımlar. Bunlar sırasıyla görevin yerine getirilmesi, rol performansı, iletişim, duygusal ifade, katılım, kontrol, değerler ve normlardır (Skinner ve Steinhauer, 2000). Problemin tanımlanması, her türlü çözümün düşünülmesi, uygun çözümün seçilmesi ve uygulanması ve çözümün etkinliğinin değerlendirilmesi için öncelikle görevin tamamlanması esastır. Skinner aileyi dinamik bir işletim sistemi gibi görür ve geçmişindeki değerler ve kuralları göz önünde bulundurarak değerlendirir.

2.1.4.Aile iklimi

Aile iklimi, en basit haliyle, bir ailenin içinde bulunduğu psikolojik atmosfer şeklinde tanımlanabilir. Aile iklimi kavramını ilk kez gündeme getiren Moss (1974), aile iklimini bireyin aile ortamına ilişkin algısı olarak tanımlamıştır. Knapp (1993) ise bu tanımı biraz daha genişleterek, fiziksel çevrenin etkisini de bu tanıma dahil ederek aile iklimini hem fiziksel hem de duygusal çevreyi kapsayacak şekilde ele almıştır. Aile iklimi kavramı hem ekolojik sistem hem de aile sistemi temelinde ele alınmaktadır (Turgut, 2019). Bronfenbrenner'in (1977) ekolojik sistem teorisine göre birey ve çevresi arasında karşılıklı bir etkileşim vardır ve bireyin içinde bulunduğu en yakın sistem de ailesidir. Aile sistemleri teorisine göre ise, ailedeki her eylem ve her tepki bir değişikliği tetikler, yani aile sürekli bir değişim içinde olan dinamik bir sistemdir ve de aile dinamiklerini farklı bağlamları ve işlevleriyle ele almak gerekir (Björnberg ve Nicholson, 2007; Gönül, Işık-Baş ve Şahin-Acar, 2018).

Aile iklimi, aileyi nesiller boyu süregelen ve nesilden nesile aktarılan düşünce, değer ve inançları doğrultusunda ele alan bir kavramdır (Björnberg ve Nicholson, 2007; Gönül, Işık-Baş ve Şahin-Acar, 2018). Yani bireyin gelişimi hakkında bilgi sahibi olunurken, bireyin yıllar boyu süregelen sosyokültürel çevre ve geniş aile ilişkileri çerçevesinde daha detaylı olarak incelenmesini mümkün kılar.

Yapılan çalışmalar, aile ikliminin, aile bireylerinin maruz kaldıkları olumlu ya da olumsuz durumlar karşısında sergiledikleri davranış ve tutumların şekillenmesinde önemli bir rol oynadığını göstermiştir (Turgut, 2019). Aile iklimi, bireylerin kimlik stillerinin oluşumunda etkili olmaktadır. Matheus ve Adam (2004) geç ergenlikte aile ortamı, ebeveyn-ergen ilişkileri ve kimlik tarzı arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında, aile iklimi ile kimlik gelişimi arasında doğrudan bir ilişki olduğu

sonucuna varmışlardır. Burt, Kohen ve Bjork (1988) aile ortamının genç ergenlerin yaşam stresine uyumları üzerindeki etkisini araştırmışlar ve aile uyumu ve organizasyonunun strese uyumu kolaylaştırdığını, ailedeki çatışma ve kontrolün ise stresle başa çıkmayı zorlaştırdığı sonucuna varmışlardır. Kurdek ve Fine (1995), yaptıkları bir çalışmada, ebeveynlik geçişi yaşamayan öğrencilerin, aile yapısında ortaya çıkan değişiklikler sonucunda ebeveynlik geçişi yaşayan öğrencilere göre aile iklimlerini daha olumlu olarak değerlendirdiklerini saptamışlardır. Hong Kong'da 15-19 yaş arasındaki 120 öğrencide intihar düşüncesinin yaygınlığı ile aile iklimi arasındaki ilişkiye bakılmış ve olumlu bir aile iklimi varlığının bireylerin intihar girişimi düşüncesine karşı tampon görevi gördüğü sonucuna varılmıştır (Lai ve McBide-Chang, 2001). Aile iklimi ile ergenlik dönemindeki duygusal zekânın öngörülebilirliği arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada ise, ergenlikteki duygusal zekâ gelişiminde anne etkisi ve kardeşlerle ilişkinin belirleyici etkisi ortaya konmuştur (Chandran ve Noir, 2015).

2.1.4.1.Aile iklimi ölçme araçları

Aile iklimini ölçmeye yönelik ilk çalışmalar, aile şirketlerinin başarısında ya da başarısızlığında aile işleyişinin etkilerini araştırmak amacıyla yapılan çalışmalardır (Masuo, Fong, Yanagida ve Cabal, 2001; Schulze, Lubatkin, Dino ve Buchholtz, 2001; Habbershon ve Williams, 1999). Aile şirketleri açısından bakıldığında, aile değerlerinin iş kültürüne yansıtılması kurum kültürü ve performansını açıklamada önemli bir role sahiptir; ancak bu araştırmalarda aile psikolojisinin psiko-mantıksal boyutları ve mekanizmaları gibi önemli konuların rolü üzerinde durulmadığı görülmüştür (Nicholson ve Björnberg, 2004). Oysa aile şirketlerinin kurum kültürünün gelişmesi ve performansı üzerinde aile ikliminin önemli bir etkisi vardır ve değerlendirme yapılırken mutlaka işin psikolojik boyutları da dikkate alınmalıdır (Björnberg ve Nicholson, 2007). Araştırmaların çoğunda ölçekler tüm aile işleyişini bir bütün olarak değerlendirmekten ziyade daha spesifik konulara odaklanmışlardır (Smilkstein, 1978; Doherty, Colangelo ve Hovander, 1991; Klein, Amarapurkar ve Danes, 2005; Astrachan ve Smyrniotis, 2005). Bu çalışmalar hem aile işleyişine bütünsel olarak yaklaşmadıkları gibi hem de sadece klinikte kullanılabilmeleri, ampirik doğrulamadan yoksun olmaları ya da ölçek içeriği açısından yetersizlikleri gibi nedenlerle araştırmalarda kullanıma da uygun değildirler (Nicholson & Björnberg, 2007).

Nicholson ve Björnberg bu eksiklikleri göz önüne alarak 2007 yılında aile sistemi

kuramlarını temel alan Aile İklimi Ölçeği (AİÖ) (“Family Climate Scale - FCS”) ‘ni geliştirmişlerdir. Aile sistemleri kuramına göre, aile dinamiklerini ele alırken farklı bağlamlar ve işlevler birlikte değerlendirilmelidir (Goldenberg ve Goldenberg, 2012). Bu kurama göre aile, aile üyelerini oluşturan bireyler, bu bireyler arasındaki ilişkiler ve kurallar bütününden oluşan kompleks bir yapıdır. Her ne kadar ilk geliştirilmesi şirketlere yönelik olsa da AİÖ’nin maddeleri iş ortamına göre düzenlenmemiştir ve ailelerin günlük hayatlarında karşılaştıkları durum ve deneyimleri içerir ve dolayısıyla da aile iklimini ve etkilediği çeşitli durumları araştırmada da kullanılabilir. Nitekim ölçeği geliştirenler de orijinal çalışmalarında örneklem olarak üniversiteyi kullanmışlardır.

Gönül, Işık-Baş ve Şahin-Acar (2018), ülkemizde aile mekanizmalarını geniş aile bağlamında ele alan ve kuşaklar boyunca aktarımları açısından bilgi verebilecek- Türkçeye uyarlanmış ya da Türk kültürüne göre geliştirilmiş- bir ölçeğin eksikliğini hissederek Nicholson ve Bjönberg (2007) tarafından geliştirilen bu ölçeği Türkçeye uyarlayarak (“Aile İklimi Ölçeği – AİÖ”) aile ikliminin bireyler üzerindeki etkilerini araştırmaya yönelik çalışmalara katkı sağlamışlardır.

2.1.4.2.Aile ikliminin bileşenleri

Aile iklimi Ölçeğini geliştiren Bjönberg ve Nicholson (2007), aile iklimi kavramını açık iletişim, uyumluluk, kuşaklararası otorite, kuşaklararası ilgi, bilişsel uyum ve duygusal uyum olmak üzere toplamda 6 alt boyutta ele almışlardır. Ancak orijinalinde 6 adet alt ölçek bulunmasına rağmen, Gönül, Işık-Baş ve Şahin-Acar (2018) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçekte ise orijinal ölçekteki kuşaklararası ilgi, duygusal uyum, açık iletişim ve uyumluluk “aile içi ilişkisellik” olarak isimlendirilip tek bir ölçekte birleştirilmiş ve ölçek sayısı aile içi ilişkisellik, kuşaklararası otorite ve bilişsel uyum olmak üzere üçe indirilmiştir:

i. Aile içi ilişkisellik: Bu boyut içinde yer alan 4 alt boyut da olumlu aile ilişkilerini ifade eder. Kuşaklararası ilgi boyutu geniş aile bireylerinin birbirlerinin hayatında olup bitenleri önemsediklerini, duygusal uyum aile bireyleri arasındaki karşılıklı ilgi ve sevgiyi, açık iletişim aile bireylerinin karşılıklı olumlu ya da olumsuz düşüncelerini birbirlerine özgürce dile getirebilmelerini, uyumluluk boyutu ise herhangi bir sorun ortaya çıktığında birlikte çözüm üretebilmelerini konu alır.

ii. Kuşaklararası otorite: Bu boyut aile içinde alınan kararlar ve kuralların yaşça daha büyük kuşaklar tarafından mı yoksa ailedeki yaşça büyük ve küçük kuşakların

ortak katılımı ile mi alındığı konusunda bilgi verir.

iii. *Bilişsel uyum*: Aile içerisinde yer alan bireylerin düşünce, değer, tutum ve inançlarının benzerliği konusunda bilgi verir.

2.2.Pozitif Psikoloji

Psikoloji literatürü incelendiğinde, 2000'li yıllara kadar ağırlıklı olarak davranışsal ve ruhsal bozuklukların incelendiği, daha ziyade psikopatolojilerin üzerinde durulduğu araştırmaların çokluğu görülmektedir (Tanhan, 2019; Durak, 2021). Oysa Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne göre sağlıklı olmak için yalnızca hastalık ve sakatlığının olmaması yeterli kabul edilmeyip, bireyin beden, ruhen ve sosyal olarak da iyi olması şartı aranmaktadır (World Health Organisation-WHO, 2006). Tarih boyunca çeşitli bilim adamları bireyin olumlu özelliklerinin ön plana çıkarılması konusuna dikkat çekmişlerdir (Demir ve Türk, 2021). İlk kez Seligman (1999) tarafından ortaya atılan pozitif psikoloji kavramı ise bu yaklaşımların tek bir çatı altında toplanmasına öncülük etmiş ve daha ziyade bireylerin olumlu özellikleri üzerinde durulmasını amaçlayan pozitif psikoloji konusunda da araştırmalar yapılmaya başlamasını sağlamıştır (Demir ve Türk, 2021). Her ne kadar sorun odaklı araştırmalarla karşılaştırıldığında yapılandırmacı amaçlı pozitif psikoloji konusundaki araştırmaların oranı oldukça düşük kalsa da pozitif psikoloji konusuna ilginin artmasına paralel olarak, duygusal yelpazenin olumlu ucunda yer alan ve yaşamı değerli kılan konulara odaklanan araştırmaların sayılarında artış olmaya devam etmektedir (Tuzgöl-Dost, 2007; Durak, 2021; Myers ve Diener, 2018). Pozitif psikoloji bireye, DSÖ'nün sağlıklı insan tanımına uygun olarak yaklaşmakta ve bireyin iyilik halini artırmaya ve daha kaliteli bir yaşam sürdürebilmesine odaklanmaktadır (Demir ve Türk, 2021). Hefferon ve Boniwell (2014)' e göre de birey DSÖ'nün tanımında olduğu gibi, sadece eksiden nötre gitmemeli, artıya çıkabileceği yönlerini de kuvvetlendirmelidir ve pozitif psikoloji de tam da buna odaklanmakta ve bireyin gelişmesi ve mutlu bir yaşam sürmesi konusunda yardım etmeyi amaçlamaktadır.

Pozitif psikoloji üç düzeyde ele alınmaktadır (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000; Demir ve Türk, 2021):

i. *Öznel Düzey*: Değerli subjektif/kişisel deneyimleri içerir ve üç boyutu vardır: öznel düzeyin ilk boyutu geçmiş boyutu olup, yaşam doyumu ve iyi oluşu içerir; ki geçmişte yaşananlardan alınan doyum, an itibarıyla mutluluk hissi ve gelecek için iyimser ve umutlu olma kavramlarını içerir. İkinci boyut olan şimdi boyutu akışı ve

mutluluğu içerir; üçüncü boyut olan gelecek boyutu ise umut ve iyimserliği içerir.

ii. *Bireysel düzey*: Karakter, yetenek ve ilgileri kapsar ve bireyin sevgi, cesaret, dışa dönüklük, azim, cesaret, affetme ve özgecilik, erdemlilik gibi bireyin pozitif özelliklerinden oluşur.

iii. *Toplumsal düzey (grup düzeyi)*: Bireylerin yaşadıkları topluma (aile, okul, işyeri, topluluklar, vb.) yararlı olmasını sağlayacak yardımseverlik, hoşgörülülük, nezaket, vb. becerilerini kapsar.

Pozitif psikoloji başlığı altında yer alan kavramlardan bazıları psikolojik iyi oluş, öznel iyi oluş ve psikolojik dayanıklılıktır. Pozitif psikolojide insan yaşamındaki en önemli kavramlardan biri olan “iyi oluş” konusu literatürde “psikolojik iyi oluş” ve “öznel iyi oluş” (subjective well being) olmak üzere iki genel yaklaşımla açıklanmaktadır. Bu iki yaklaşım sırasıyla psikolojik işlevsellik (“eudaimonic” -anlam ve amaç) ve haz (“hedonic”) olmak üzere iki farklı bakış açısını yansıtır (Sarı ve Çakır, 2006).

Psikolojik iyi oluşun yaşam amacı, kişisel gelişme, özerklik, kendini kabul, çevresel hâkimiyet ve diğer bireylerle iyi ilişkiler kurma olmak üzere altı alt boyutu vardır ve gelişime odaklıdır (Ryff ve Keyes, 1995). Pozitif psikolojide mutluluk, öznel iyi olma hali olarak tanımlanmakta (Diener, 2000; Dağlı ve Baysal, 2016) ve her bir bireyin mutlu olmayı istemesi ve mutluluğu için çaba sarf etme sorumluluğu taşıması gerektiği düşünülmektedir (Eid ve Diener, 2001). Öznel iyi oluş (subjective well being) deyimini, insanların yaşamlarını ve yaşamlarındaki belirli alanları ve etkinlikleri nasıl deneyimlediklerinin ve değerlendirdiklerinin bir göstergesi şeklinde tanımlanabilir (Diener, 1984; Layard, 2006).

Bir diğer kavram olan psikolojik dayanıklılık, kişilerin yaşamda karşılaştıkları çeşitli güçlükler ve zorluklar karşısında, kendilerini toparlayabilme veya bunların üstesinden gelebilme yeteneği şeklinde tanımlanır (Çetin ve ark., 2015). Kişinin psikolojik dayanıklılığını etkileyen faktörler arasında bireysel faktörlerin yanı sıra ailevi ve çevresel faktörlerin de rolü vardır (Haase, 2004; Demir ve Türk, 2021).

2.2.1.Yaşam doyumu

Diener, 1984'te insanların yaşamlarının kalitesini nasıl deneyimlediklerini tanımlayan ve hem duygusal tepkileri hem de bilişsel yargıları içeren üçlü bir öznel iyi oluş modeli geliştirmiştir. Bu modelin “olumlu etki”, “olumsuz etki” ve “yaşam doyumu” olmak üzere 3 bileşeni vardır (Dağlı ve Baysal, 2016). Olumlu (neşe, ilgi, heyecan, güven vb.) ve olumsuz (öfke, suçluluk, üzüntü, nefret, vb.) duyguları kapsayan ilk iki bileşen öznel iyi oluşun duyuşsal/duygusal boyutunu oluşturur ve bir kişinin sahip olduğu duyguları, ruh hallerini ve hislerini ifade eder ki bunların tümü olumlu, tümü olumsuz veya hem olumlu hem de olumsuzun bir kombinasyonu olabilir. Yaşam doyumu bileşeni ise, öznel iyi oluşun bilişsel/yargısal boyutunu oluşturur. İlk kez Neugarten ve arkadaşları (1961) yaşlı bireyler üzerinde yaptıkları bir çalışmada dile getirdikleri yaşam doyumu kavramını, bireyin yaşamından bekledikleri ile elde ettiklerinin mukayesesi sonucunda ortaya çıkan memnuniyet düzeyi şeklinde tarif etmişlerdir. Yaşam doyumu, belli bir boyutundan ziyade genel olarak kişinin hayatının tüm boyutlarıyla ele alındığı, yani çok boyutlu bir iyi olma durumudur. Shin ve Johnson (1978), yaşam doyumunu "kişinin yaşam kalitesinin kendi seçtiği kriterlere göre genel bir değerlendirmesi" olarak tanımlamışlardır. Buradaki yargısal süreçte, birey mevcut koşullarını uygun standartlarla karşılaştırmak suretiyle bir değerlendirme yapar; ancak söz konusu standartları da birey kendisi belirler, yani dışarıdan dayatılmış bir standart söz konusu değildir (Dağlı ve Baysal, 2016). Yaşam doyumu bireyin kendi yaşamına ilişkin genel değerlendirmesi sonucu vardığı sübjektif bir yargı olup, mutluluk, haz duyma, hoşnut olma gibi olumlu unsurları içerebileceği gibi, üzüntü, acı, elem, gam, tasa vb. olumsuz unsurları da içerebilmekte ve kişinin yaşama karşı olumlu ya da olumsuz tutumunu belirlemektedir (Mamur, 2014).

2.2.1.1.Yaşam doyumunu etkileyen faktörler

Yaş ile yaşam doyumu ilişkisini araştıran çalışmalarda, bazı araştırmacılar bir ilişki bulamazken (Bartram, 2021), bazıları da yaşam doyumunun orta yaşa doğru bir miktar düştüğünü ama yaş ilerledikçe tekrar yükseldiğini (Blanchflower ve Oswald, 2008) bulmuşlardır. Joshanloo (2018), 150 ülkeden bir milyona yakın kişide çok seviyeli modelleme ile yaptığı araştırmada, cinsiyete göre yaşam doyumunun belirleyicileri açısından büyük ölçüde benzerlik olduğunu ortaya koymuştur. Yapılan çalışmalarda

iletişime açık ve dışa dönük kişilerde yaşam doyumunun daha yüksek olduğu (DeNeve ve Cooper, 1998); gene yaşam doyumunun sirkadyen ritim ya da kronotip açısından bakıldığında sabah odaklı insanlarda ("tarlakuşları"), akşam odaklı bireylerden ("baykuşlar") daha yüksek olduğu saptanmıştır (Diaz-Morales, Jankowski, Vollmer ve Randler, 2013). Bir başka çalışmaya göre de bireyin kalıtımsal bazı özelliklerinin kişiliği üzerindeki etkilerine bağlı olarak yaşam doyumunu etkileyebileceği ileri sürülmüştür (Stubbe, Posthuma, Boomsma ve De Geus, 2005).

Yaşam doyumunun en güçlü belirleyicilerinden biri benlik saygısı (öz saygı, "Self-esteem")'dır (Diener ve Diener, 1995). Benlik saygısı yüksek bireylerde yaşam doyum düzeyi de yüksek bulunmuştur (Patel, Tiwan, Singh ve Lindiger-Stenart, 2018). Çalışmalar benlik saygısı ile yaşam doyumunu arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bireyin ruh hali ve yaşama bakışı da yaşam doyumunu algısını etkileyen faktörlerdir. Yaşam doyumunu belirleyen iki önemli duygu iyimserlik ve umuttur ve her ikisi ile de yaşam doyumunu arasında pozitif bir ilişki olduğu bilinmektedir (Bailey, Winnie ve Frisch, 2007). Bireylerin ulaşılacak hedefler konusunda motivasyona sahip olmaları ve hedeflerine ulaşmak için planlar yapabilmelerini sağlayan umut, yaşam doyumunun en önemli yordayıcılarından biridir. Yaşam doyumunu yüksek olan bireylerin, akut ve stresli yaşam olayları karşısında daha az psikopatolojik davranışlarda buldukları ve daha az dışsallaştırma davranışı sergiledikleri görülmüştür (Suldo ve Huebner, 2004). Yaşam doyumunu belirleyen faktörlerden biri de bireyin değerleridir. Bireyin değer atfettiği şeyler değişkendir, kimisi için aile, kimisi için aşk, kimisi için din ve maneviyat, kimisi için para ya da maddiyattır ve bu değerler çok çeşitli olup bireyden bireye değişkenlik gösterirler. Yapılan çalışmalarda materyalizmin yaşam doyumunu azaltıcı etkisine karşılık, geleneklerine ve dine bağlılık gösteren, ya da karşısındakine saygıya önem veren veya yaratıcılığa değer veren kişilerde yaşam doyumunu yüksek bulunmuştur (Inglehart ve Flanagan, 1987; Duch ve Taylor, 1993; Kislev, 2017). Arkasında aile, arkadaş ya da sosyal desteği olan bireylerde de yaşam doyumunu daha yüksek bulunmuştur. Henry (1994) aile bağı, aile esnekliği ve ebeveyn desteği ile yaşam doyumunu arasında pozitif bir ilişki, ebeveyn cezalandırması ile ise negatif bir ilişki olduğunu bildirmiş ve tek ebeveynli ailelerde yetişen ergenlerde de yaşam doyumunu daha düşük bulmuştur. Evlilik ile yaşam doyumunu ilişkisi incelendiğinde, evlilik doyumunun, yaşam doyumunun anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir (Celenk ve Van de Vijver, 2013). Bireylerin evlilik doyumlarını yordayan faktörlerin ise algıladıkları eş desteği, cinsel yaşam memnuniyeti ve eğitim düzeyi olduğu saptanmıştır (Çağ ve

Yıldırım, 2013). Bireyin kendisini tatmin edici bir kariyerinin olması da gelir, mesleki itibar ve yaşattığı başarı ve tatmin duygularına bağlı olarak yaşam doyumunu artırıcı bir faktördür. Gelir seviyesi ile yaşam doyumunu arasında orta düzeyde bir korelasyon vardır; ancak gelişmiş toplumlarda şayet temel ihtiyaçları karşılayacak düzeyde bir gelir söz konusuysa bu korelasyon zayıflar ya da ortadan kalkabilir. Kahneman ve Deaton (2010) yüksek gelir seviyesinin mutluluğu değil ama yaşam doyumunu satın alabileceğini ileri sürmüşlerdir.

Kültürün de yaşam doyumunu etkileyebileceği konusunda yapılmış çalışmalar mevcuttur. Diener, Sapyta ve Suh (1998) bireyci (individualistik) toplumlarda, başkaları tarafından algılanan kabulün yaşam doyumunu üzerinde bir etkisi olmadığını; ama kollektivist toplumlarda ebeveynler ve arkadaşlar tarafından algılanan kabulün, en az duygular kadar, yaşam doyumunu etkilediğini saptamışlardır.

2.2.1.2. Yaşam doyumunu ölçme araçları

Pozitif psikolojiye olan ilginin artması ve Diener'in (1984) öznel iyi oluş kavramını tanımlamasını takiben, öznel iyi oluşun bir bileşeni olan ve bireylerin yaşamlarının anlamlı kılınması ve yaşamlarından memnuniyet duymaları için gerekli olan temel unsurlardan biri olan yaşam doyumunu kavramının önemi artmış ve bu kavram üzerine yoğunlaşmıştır. Bireylerin yaşam doyumlarını ölçmeye yönelik olarak Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından Yaşam Doyumu Ölçeği ("The Satisfaction with Life Scale (SWLS)") geliştirilmiş ve Journal of Personality Assessment'ta bir makalede yayınlanmıştır. Bu ölçek belirli bir yaşam alanının değil, kişinin yaşamına ilişkin genel bilişsel yargılarını bir bütün olarak ölçmek için tasarlanmış, 5 maddelik tek boyutlu kısa bir ölçektir. Bu ölçekten yüksek puan alınması bireyin hayatının mükemmel olduğunu hissetmesi anlamına gelmez, ancak bireyin hayatının seyrinden memnun olduğunu ve /veya şayet herhangi bir zorluk varsa bunun geçici olduğu ya da yönetebileceğine inandığı bir durum olduğunu gösterir. Bu ölçekten sonra, yaşam doyumunu artırmak için bireye nerelerde değişiklik yapmak gerektiğini gösteren "Hayat Çarkı" ("The Wheel of Life") adı verilen bir ölçek daha geliştirilmiştir (Whitworth, Kimsey-House and Davies, 1998). Huebner 1991 yılında 8-18 yaş çocuklar ve gençlerde kullanılmak üzere SWLS'ye nispeten benzer bir ölçek olan Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği ("The Student Life Satisfaction Scale (SLSS)")'ni, daha sonra da Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği ("The Multidimensional Students Life Satisfaction Scale

(MSLSS)’ni geliştirmiştir (Huebner ve Gilman, 2002).

Dağlı ve Baysal 2016 yılında, Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen Yaşam Doyumu Ölçeği’nin Türkçeye uyarlamasını yapmış ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarını tamamlamışlardır. Yaptıkları faktör analizleri sonucunda Türkçe Yaşam Doyum Ölçeği’nin de orijinal ölçekte olduğu gibi 5 maddeden oluşan tek boyutlu bir yapı gösterdiğini ortaya koymuşlardır. Türkçe Yaşam Doyum Ölçeği ilk kez Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görevli öğretmenlerin yaşam doyumuna ilişkin algılarının belirlenmesinde kullanılmış ve zamanla da ülkemizde yapılan çalışmalarda kullanımı yaygınlaşmıştır.

2.2.2.Psikolojik dayanıklılık

Sosyal bilimler literatüründe “resilience” olarak geçen ve ulusal literatürde psikolojik dayanıklılık, direnç/ dirençlilik/ direniş, esneklik/ psikolojik esneklik, yılmazlık, toparlanma/ kendini toparlama (gücü), sağlanlık/ psikolojik sağlanlık gibi farklı kelimelerle ifade edilen kavramın bu çeşitliliğini azaltmak ve bu kavramı en iyi ifade eden ve üzerinde görüş birliğine varılan sözcüğu bulabilmek amacıyla Basım ve Çetin’in (2011) psikoloji ve psikiyatri alanındaki bilim adamlarının elektronik ortamda bu ifadelerden hangisi ile daha iyi örtüştüğu konusundaki görüşlerini sorma girişiminden sonra, “resilience” kavramı ulusal literatürde “psikolojik dayanıklılık” olarak ifade edilmeye başlanmıştır.

Pozitif psikolojinin diğer bir güncel kavramı olan psikolojik dayanıklılık (“resilience”), en basit tanımıyla, bireyin yaşamındaki olumsuz olaylar karşısında güçlü kalabilmesi şeklinde tanımlanabilir (Masten, 2001; Kararımak, 2006). Hayatı boyunca her bireyin öngörülemeyen travmatik olaylarla karşılaşma olasılığı kaçınılmaz bir durumdur. Bireyin bu öngörülemez ve kaçınılmaz olumsuz olaylar karşısında yoluna nasıl devam edebildiği o bireyin psikolojik dayanıklılık düzeyi ile yakın ilişkilidir (Eren Yavuz, 2020).

Oldukça popüler bir konu olmasına rağmen psikolojik dayanıklılığın tanımı konusunda tam bir fikir birliği yoktur. Amerikan Psikoloji Derneği (APA, 2021), psikolojik dayanıklılığı sıkıntı, travma, trajedi, tehditler veya ailesel ve ilişkisel problemler, ciddi sağlık sorunları veya işyeri ve finansal kaynaklı stresler karşısında “iyi uyum sağlama” süreci olarak tanımlamaktadır. Psikolojik dayanıklılık yalnızca zor koşulların üstesinden gelinmesine yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda bireyin

büyümesi ve gelişmesine de katkı sağlar. Fraser, Richman ve Galinsky (1999), psikolojik dayanıklılığı bireyin bazı kişilik özellikleri ile çevresel faktörler arasındaki etkileşim sonucunda, bireyin karşılaştığı stresli yaşam olaylardan kaynaklanan risk faktörleri ile bu risklerin olumsuz etkilerinin şiddetini azaltan koruyucu faktörlere bağlı olarak ortaya çıkan gelişimsel bir süreç olarak tanımlanmışlar. Rutter (1987) psikolojik dayanıklılığın dinamik bir süreç olup, risk ve koruyucu faktörlerin karşılıklı etkileşimine bağlı olarak, yaşadığı olumsuz olayların bireyin üzerindeki etkilerini değiştirmekte rol oynadığını belirtmiştir.

Her ne kadar psikolojik dayanıklılık belki ilk bakışta bireyin yaşadığı stresten kaynaklanan olumsuz etkilerin azaltılmasını ve bu olumsuzluklara karşı uyum geliştirmeye yardımcı olan genetik bir kişisel özellik (Jacelon, 1997) gibi algılansa da yapılan araştırmalar sonucunda öğrenilebilir bir kişisel özellik olduğu (Beardslee ve Podorefsky, 1998) anlaşılmıştır. Masten, Best ve Garmezy'ye (1990) göre psikolojik dayanıklılık, karşılaşılan gerçekler karşısında algılanarak fark edilen, öğrenilen ve gelişimsel süreç sergileyen bir kavramdır.

Herhangi bir risk ya da travma durumunda uyumu ve gelişmeyi sağlayan bir yetkinlik olan psikolojik dayanıklılıktan bahsedebilmek için mutlaka bir tehdit ve bu risk karşısında sergilenmiş etkili bir uyumun mevcut olması gereklidir (Masten ve Coatsworth, 1998; Kararımak, 2006; Gizir, 2007). Masten (1994), bazı çocukların yaşadıkları stres ya da olumsuz yaşam koşulları karşısında, çeşitli akademik başarısızlık, özgüven kaybı, vb. olumsuzluklar sergilemeleri beklenirken, beklenenin aksi davranışlar sergileyerek güçlendiklerini ve yaşadıkları stresli durumları hiç hasar almadan ve kısa sürede atlatabildiklerini ve bunda bireyin aktif rolünün önemli bir faktör olduğunu bildirmiştir. Psikolojik sağlamlıktan bahsedebilmek için, kişinin stres oluşturan bir risk ya da bir travmaya maruz kalması, bu sürecin sonunda şartlara uyum sağlayarak ve daha da güçlenerek çıkması gereklidir (Luthar ve Cicchetti, 2000; Gizir, 2007). Psikolojik dayanıklılık, karşılaşılan risk ya da zorluklar ile başarıyla baş etme, pozitif uyum gösterme ya da yeterlik geliştirme süreçlerini içerir (Masten ve Reed, 2002; Gizir, 2007). Psikolojik dayanıklılık tanımlarına bakıldığında, hepsinde de vurgulanan üç temel başlık risk faktörleri, olumsuz etkiyi azaltan koruyucu faktörler ve uyum ve yeterlik geliştirme sürecidir (Kararımak, 2006; Gizir, 2007).

2.2.2.1. Psikolojik dayanıklılığı belirleyen faktörler

1) *Risk faktörleri:* Risk faktörleri, olumsuz bir duruma dönüşme olasılığını artıran dinamikler olarak tanımlanmaktadır (Kirby ve Fraser, 1997). Bireyin yaşamı boyunca karşılaşılabileceği olumsuz deneyimler ve travma gibi risk faktörleri bireyin psikolojik sağlamlığını etkiler. Psikolojik dayanıklılıktan bahsedebilmek için mutlaka risk faktörü mevcut olmalıdır ve eğer herhangi bir risk faktörleri mevcut değilse psikolojik dayanıklılıktan da bahsedilemez (Garmezy, 1993). Gizir (2007) yaptığı “Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme” isimli geniş kapsamlı çalışmada psikolojik dayanıklılık konusunda yapılmış çalışmalarını gözden geçirmiş ve üzerinde en çok araştırma yapılan risk faktörlerini belirlemiştir. Bu çalışmada ele alınan risk faktörlerini sırasıyla bireysel, ailesel ve çevresel olmak üzere üç alt başlıkta toplamıştır. Bireysel risk faktörleri olarak belirlenen maddeler erken doğum, olumsuz yaşam olayları ve kronik hastalıklardır. Üzerinde en çok durulmuş olan ailesel risk faktörleri ise ebeveynlerin hastalığı ya da psikopatolojisi, ebeveynlerin boşanması, ölümü ya da tek ebeveyn ile yaşamak ve ergenlik çağında anne olmaktır. Çevresel risk faktörleri ise ekonomik zorluklar ve yoksulluk, çocuk ihmali ve istismarı, savaş ve doğal afetler gibi toplumsal travmalar, toplumsal şiddet ve ailevi felaketler ve evsizlik şeklinde sıralanmıştır (Gizir, 2007).

2) *Koruyucu faktörler:* Psikolojik dayanıklılık açısından bakıldığında, koruyucu faktörler risklerin kişi üzerindeki olumsuz etkilerini hafifletmek ya da ortadan kaldırmak suretiyle bireyin uyum sağlamasını kolaylaştıran, uyum sürecine olumlu etki eden faktörler şeklinde tanımlanabilir. Masten’e (1994 ve 2001) göre psikolojik dayanıklılık genellikle insan adaptasyon sistemlerinin normatif işlevlerinden kaynaklanan yaygın bir özelliktir ve insani gelişime yönelik en büyük tehdit bu koruyucu sistemlerin tehlikeye atılmasıdır.

Gizir (2007) yazdığı kapsamlı derlemesinde literatürde en fazla üstünde durulan koruyucu faktörleri belirlemiş ve bireysel (içsel), ailesel ve çevresel koruyuculuk faktörleri olmak üzere üç başlık altında toplamıştır.

i) *Bireysel(içsel) koruyucu faktörler:* Bu çalışmaya (Gizir, 2007) göre, bireysel koruyucu faktörler zekâ, akademik başarı, olumlu veya kolay mizaç, iç kontrol odağı, benlik saygısı ve özyeterlik, kişisel farkındalık ve kendini kabul, özerklik, yaşam hedeflerinin olması ve gelecek için olumlu beklentiler, etkili problem çözme becerileri, iyimserlik ve umut, sosyal yetkinlik, mizah duygusuna sahip olma, sağlık,

cinsiyet ve yaştır.

ii) *Ailesel koruyucu faktörler:* Başlıca ailesel koruyucu faktörler destekleyici anne-baba ya da diğer bir aile üyesiyle olumlu ilişkiler, güvenli bir aile ortamı, ebeveynlik becerisi yüksek aileler, çocuğa yönelik yüksek ve gerçekçi beklentilerdir (Smokowski, Reynolds ve Bezruczko,1999; Kararımak, 2006; Gizir, 2007).

iii) *Çevresel koruyucu faktörler:* Başlıca çevresel koruyucu faktörler sosyal çevredeki destekleyici bir yetişkinle olumlu ilişkiler, akran/arkadaş desteği ve etkili toplumsal kaynakların (kaliteli okullar, gençlik merkezleri, gençlik organizasyonları, vb.) varlığı olarak bildirilmektedir (Kararımak, 2006; Gizir, 2007).

3) *Yeterlik (“competence”) faktörleri:* Yeterlik, bireyin mevcut çevresel koşullar dahilinde sağlıklı bir gelişim sürecini devam ettirebilme konusunda gösterdiği sağlıklı uyumu ifade eder (Masten ve Coastworth, 1998; Gizir 2007). Psikolojik sağlamlık açısından yeterliği belirleyen faktörler akademik başarı, olumlu sosyal ilişkiler / sosyal yeterlik, düşük duygusal (“internalizing”) problemler ya da semptomlar, düşük davranış (“externalizing”) problemler, psikopatoloji var olmaması ve psikososyal uyum bileşenlerinin varlığıdır.

2.2.2.2.Psikolojik dayanıklılığı yüksek olan bireylerin ortak özellikleri

Psikolojik dayanıklı bireylerin bazı ortak özellikleri vardır; bu kişiler öz yeterliliği ve öz saygısı yüksek, değişime açık ve değişimi bir meydan okuma veya fırsat olarak gören, açık fikirli ve esnek, net hedefleri ve amaçları olan, yaşamlarını denetim altında tutan, uyumluluk ve sorumluluk duygusu yüksek, çevresinden destek alan, duyarlı, duygusal açıdan dengeli, eylem odaklı, geçmiş başarıları olan, iyimser, mizah anlayışı yüksek, maneviyat sahibi kişilerdir (Kobasa, 1979; Rutter, 1985; Lyons, 1991; Kararımak, 2006; Everly ve ark, 2012; Nargün ve Mor, 2015).

2.2.2.3.Psikolojik dayanıklılığı ölçme araçları

Psikolojik dayanıklılığın varlığının saptanması ve düzeyinin ölçülmesi amacıyla çok sayıda ve çeşitli ölçekler geliştirilmiştir. Bu ölçeklerden başlıcaları psikolojik dayanıklılığı koruyucu faktörlere odaklanarak ölçen Koruyucu Faktörler Envanteri (“Baruth Protective Factors Inventory”) (Baruth ve Carroll, 2002), stresle baş etme ve uyumluluğa odaklanan Connor–Davidson Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (“Connor–

Davidson Resilience Scale”) (Connor ve Davidson, 2003), koruyucu faktörlere odaklanan Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (YDPÖ) (“Resilience Scale for Adults”) (Friborg, Hjemdal, Rosenvinge ve Martinussen, 2003); psikolojik dayanıklılık gösteren ergenlerin psikolojik özelliklerine odaklanan Ergen Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (“Adolescent Resilience Scale”) (Oshio, Kaneko, Nagamine ve Nakaya, 2003), uyum gösteren bireylerin stresle baş etmedeki davranışlarına odaklanan Kısa Psikolojik Dayanıklılık Baş Etme Ölçeği (“Brief Resilient Coping Scale”) (Sinclair ve Wallston, 2004) ve psikolojik dayanıklılığa pozitif bir kişilik özelliği olarak yaklaşılan Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (“Resilience Scale”) (Wagnild ve Young 1993) dir.

Bahsedilen bu ölçeklerden biri olan, Friborg ve arkadaşları tarafından 2003 yılında geliştirilen ve psikolojik dayanıklılığın desteklenmesindeki temel koruyucu faktörlerin belirlenmesine yönelik olan Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (YPDÖ), 2011 yılında Basım ve Çetin tarafından Türkçeye uyarlanmış ve güvenilirlik ve geçerliliğinin kabul edilebilir düzeyde olduğu gösterilmiş ve kullanılmaya başlanmıştır. Ölçeğin altı adet alt boyutu vardır. Bunlar:

- i. Kendilik algısı (kendi yeteneklerine ve yargılarına olan güveni ve özyeterliliği ölçen)
- ii. Yapısal stil (bireyin rutinlere ve kurallara bağlı ve planlı yaşayabilme, zamanını ayarlayabilme ve amaç odaklı olma durumlarını içeren)
- iii. Gelecek algısı (önlemleri önceden planlama becerisi, olumlu bakış açısına sahip olma ve hedef odaklılığını ölçen)
- iv. Sosyal yeterlilik (sosyal sıcaklık ve esneklik düzeyleri, arkadaşlık kurabilme yeteneği ve mizah anlayışını ölçen)
- v. Aile uyumu (ailenin ortak değerleri ve zevkleri, uyumu, birlikte güzel vakit geçirebilme, karşılıklı takdir ve destek hissi ve gelecek konusundaki iyimserlik gibi özellikleri inceleyen)
- vi. Sosyal kaynaklar (sosyal desteğin varlığını ölçme, aile dışından-arkadaş ya da çekirdek aile dışında bir aile ferdi- bireyi teşvik ve takdir eden bir sırdaşın olup olmadığı, gerekirse aile dışından birinin yardımına başvurulup vurulamayacağı gibi durumların incelendiği) boyutlarıdır.

3.GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmada kullanılan yöntemin anlatıldığı bu bölümde araştırmanın amacı, araştırmanın evreni ve seçilen örneklem, veri toplama araçları ile verilerin analizi hakkında bilgi verilmektedir.

3.1.Araştırmanın Amacı ve Tipi

Bu çalışma, aile ikliminin yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılığa etkisini değerlendirmek amacıyla yapılan kesitsel bir çalışmadır.

3.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, bilinen herhangi bir fiziksel veya psikolojik rahatsızlık tanısı almamış, 18-35 yaş aralığındaki genç yetişkinlerdir. Genç yetişkinlik döneminde bireylerin aile dinamiklerini değerlendirirken kullanacağı deneyimler ile orta ve ileri yetişkinlik dönemindeki bireylerin farklı nedenlerle değişime uğrayan yaşam örüntülerinin şekillendirdiği deneyimler birbirinden farklı olduğu için, ilk yetişkinlik dönemi olarak belirlenen 18-35 yaş arası bireyler çalışmaya dâhil edilmiştir.

Araştırmanın örneklemini, Google Forms üzerinde yayınlanan çevrimiçi anketi gönüllülük esasına dayalı olarak dolduran 168 yetişkin oluşturmaktadır. Olası veri kayıplarının olabileceği göz önünde bulundurularak 197 kişiden veri toplanmış; değerlendirme sonucunda eksik ve hatalı olduğu belirlenen 29 anket çalışma dışında tutularak, nihai örneklem sayısı 168 olarak belirlenmiştir.

3.3.Gerekli İzinlerin Alınması

Çalışma, Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu tarafından bilimsel araştırma etik ilkelerine uygun olarak değerlendirilmiş ve uygun bulunmuştur (Ek-1).

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcıların demografik ve aile ile ilgili özelliklerini incelemek üzere kişisel bilgi formundan; aile iklimlerini incelemek için Aile İklimi Ölçeği (AİÖ) (Gönül ve ark., 2018); psikolojik dayanıklılıklarını incelemek için Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (YPDÖ) (Basım ve Çetin, 2011); yaşam doyumlarını incelemek için Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) (Dağlı ve Baysal, 2016) kullanılmıştır.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada katılımcıların demografik (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum) ve aile ile ilgili özelliklerini (büyüme döneminde birincil bakım veren kişi, yaşamın çoğunun geçirildiği yer, aile gelir durumu, anne ve baba eğitim düzeyi, aile tipi, ebeveyn tutumu, aile büyükleriyle görüşme sıklığı ve iletişim düzeyi) incelemek için araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

3.4.2. Aile İklimi Ölçeği (AİÖ)

Aile İklimi Ölçeği (AİÖ), bireylerin aile iklimi ile ilgili özellikleri ve aile ikliminden etkilenen mekanizmaları aile psikolojisi bakış açısı ile incelemek için Björnberg ve Nicholson (2001) tarafından geliştirilmiştir. Gönül ve arkadaşları (2018), ölçeğin Türkçe'ye uyarlamasını yaparak, güvenilirlik ve geçerliliğini incelemiştir.

Türkçe uyarlaması 34 madde içeren AİÖ, aile içi ilişkisellik, kuşaklararası otorite ve bilişsel uyum olmak üzere toplam 3 alt boyuttan oluşmaktadır. İlk 21 madde aile içi ilişkisellik alt boyutunu, 22-28 arası maddeler kuşaklararası otorite alt boyutunu ve 29-34 arası maddeler bilişsel uyum alt boyutunu ölçmektedir. Aile içi ilişkisellik alt boyutunun ilk 8 maddesi duygusal uyumu; 9-14 arası maddeler kuşaklararası ilgiyi; 15. ve 16. açık iletişimi; 17-21. maddeler ise uyumluluğu ölçmektedir.

5'li Likert tipi bir ölçek olan AİÖ'de katılımcılar, verilen ifadeler için "Kesinlikle katılmıyorum", "Katılmıyorum", "Kararsızım", "Katılıyorum" ve "Kesinlikle katılıyorum" cevaplarından birini işaretlemekte ve bu cevaplar için sırasıyla 1'den 5'e kadar bir puan almaktadırlar. Ancak ölçekte yer alan 1., 6., 15., 21., 26., 28., 30., ve 32. maddeler ters puanlanmakta, başka bir deyişle ifadeye katılma derecesi arttıkça o ifadeden alınan puan düşmektedir.

Ölçekten alınabilecek toplam puan 34 ile 170 arasında değişmektedir. Alınan yüksek puanlar kişinin değerlendirdiği alanın aile içinde fazlaca önemsendiğini ve/veya deneyimlendiğini gösterirken, düşük puanlar ise değerlendirilen alanın aile içinde çok fazla önemsenmediğini ve/veya deneyimlenmediğini göstermektedir.

3.4.3.Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (YPDÖ)

Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (YPDÖ), psikolojik dayanıklılığın desteklenmesi ve özellikle ruhsal sağlığın tekrar kazanılması ve sürdürülmesinde temel koruyucu faktörlerin neler olduğunu belirlemek için Friberg ve arkadaşları (2003) tarafından geliştirilmiştir. Basım ve Çetin (2011), ölçeğin Türkçe'ye uyarlamasını yaparak, güvenilirlik ve geçerliliğini incelemiştir.

33 madde içeren YPDÖ, yapısal stil, gelecek algısı, kendilik algısı, aile uyumu, sosyal yeterlilik ve sosyal kaynaklar olmak üzere 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte yapısal stil 3, 9, 15 ve 21'inci maddeler (4 madde); gelecek algısı 2, 8, 14 ve 20'ncimaddeler (4 madde); aile uyumu 5, 11, 17, 23, 26 ve 32'nci maddeler (6 madde);kendilik algısı 1, 7, 13, 19, 28 ve 31'inci maddeler (6 madde), sosyal yeterlilik 4, 10, 16, 22, 25 ve 29'uncu maddeler (6 madde); sosyal kaynaklar ise 6, 12, 18, 24, 27, 30 ve 33'üncü maddeler (7 madde) tarafından ölçülmektedir.

5'li Likert tipi bir ölçek olan YPDÖ'deki maddelerde "Kişisel problemlerimi...çözmem/nasıl çözebileceğimi bilirim" gibi yargı bildiren boşluk doldurmalı ifadeler yer almaktadır. Katılımcılardan maddelerde yer alan boşluklara uygun ifadelerden hangisine ne oranda katılıp katılmadıkları sorulmakta ve iki ifade arasında yer alan beş ayrı kutucuktan, kendilerine en uygun tarafa yakın olanını işaretlemeleri istenmektedir. Katılımcıların önyargılı değerlendirmelerinin önüne geçmek amacıyla, olumlu ve olumsuz yargılar arz eden cevaplar ölçeğin farklı taraflarına yerleştirilmiştir. Bu sebeple, ölçekte yer alan 1., 3., 4., 8., 11., 12., 13., 14.,15., 16., 23., 24., 25., 27., 31., ve 33. maddeler ters puanlanmaktadır.

Ölçekten alınabilecek toplam puan 33 ile 165 puan arasında değişmektedir. Alınan yüksek puan, kişinin yüksek psikolojik dayanıklılığa sahip olduğuna işaret etmektedir.

3.4.4.Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ)

Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ), insanların mevcut durumlarından duydukları memnuniyeti ölçmek için Diener ve arkadaşları (1985) tarafından geliştirilmiştir. Dağlı ve Baysal (2016), ölçeğin Türkçe'ye uyarlamasını yaparak, güvenilirlik ve geçerliliğini incelemişlerdir.

5'li Likert tipi bir ölçek olan YDÖ 5 maddeden oluşmaktadır. Katılımcılar, verilen ifadeler için "Hiç katılmıyorum", "Çok az katılıyorum", "Orta düzeyde katılıyorum", "Büyük oranda katılıyorum" ve "Tamamen katılıyorum" cevaplarından birini işaretlemekte ve bu cevaplar için sırasıyla 1'den 5'e kadar bir puan almaktadırlar. Ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır.

Ölçekte alınabilecek toplam puan 5 ile 25 puan arasında değişmektedir. Alınan yüksek puan, yaşamdan alınan doyumun yüksek olduğunu göstermektedir.

3.5.Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 28 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öncelikle katılımcıların sosyodemografik özellikleri incelenmiş sonrasında AIÖ ve alt boyutlarından alınan skor ortalamalarının arasında sosyodemografik özelliklere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını test etmek üzere, karşılaştırılacak grup sayısı iki ise bağımsız t-testi, ikiden fazlaysa tek yönlü ANOVA yöntemi kullanılmıştır. Tek yönlü ANOVA yönteminin kullanıldığı durumlarda, eğer grup ortalamaları arasında istatistiksel olarak güvenilir bir fark tespit edilirse, hangi grup ortalamalarının birbirinden farklılaştığını test etmek üzere post-hoc çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır. Son olarak aile ikliminin genç yetişkinlerin yaşam doyum ve psikolojik dayanıklılıkları üzerindeki etkilerini incelemek üzere, AIÖ, YPDÖ ve YDÖ skorları kullanılarak korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir.

4.BULGULAR

Bu bölümde, üç ana başlık üzerinden araştırma sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu başlıklar katılımcıların sosyodemografik özellikleri, AİÖ skoru ve alt boyutları ile ilgili hipotez testleri ve AİÖ, YPDÖ ve YDÖ için korelasyon analizlerinden oluşmaktadır.

4.1.Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim, medeni durum ve yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yere ilişkin frekans tablosu Tablo 4.1.'de verilmiştir.

Tablo 4.1:Cinsiyet, yaş grubu, eğitim, medeni durum ve yaşanılan yer değişkenlerine ait ilişkin frekans tablosu

Değişken	Grup	f	%
Cinsiyet	Erkek	64	38.10
	Kadın	104	61.90
Yaş	18-24	32	19.05
	25-29	52	30.95
	30-35	84	50.00
Eğitim	İlkokul	2	1.19
	Ortaokul	1	0.60
	Lise	4	2.38
	Üniversite/Yüksek Okul	105	62.50
	Yüksek Lisans	45	26.79
	Doktora	11	6.55
Medeni Durum	Bekâr	109	64.88
	Evli	59	35.12
Katılımcının Yaşamının Büyük Kısmını Geçirdiği Yer	Köy	4	2.38
	İlçe	16	9.52
	Şehir	91	54.17
	Metropol	57	33.93

Tablo 4.1'de verilen sonuçlara göre çalışmaya katılan kişilerin %38.1'i erkek, %61.9'u ise kadındır. Katılımcıların %19.05'i 18-24; %30.9%'i 25-29; %50'si 30-35 yaş aralığında yer almaktadır. Tablodan görüldüğü üzere katılımcıların %62.50'si üniversite; %26.79'u yüksek lisans eğitimi almış, %6.55'i ise doktora eğitimi almıştır. Çalışmaya katılan kişilerin %2.38'i lise; %0.60'ı ortaokul; %1.19'u ise ilkokul

mezunudur. Medeni durumlarına göre katılımcıların %64.88'i bekâr, %35.12'sievlidir. Katılımcıların %54.17'si yaşamlarının çoğunu şehirde; %33.93'ü metropolde; %9.52'si ilçede; %2.38'i ise köyde geçirmiştir.

Katılımcıların büyüme döneminde birincil bakımlarını üstlenen kişi aile tipleri ve ebeveyn tutumlarına ilişkin frekans tablosu Tablo 4.2.'de verilmiştir.

Tablo 4.2: Birincil bakım veren kişi, aile tipi ve ebeveyn tutumu değişkenlerine ait frekans tablosu

Değişken	Grup	f	%
Birincil bakım veren kişi	Anne	75	44.64
	Anne ve Baba beraber	66	39.29
	Aile büyükleri	18	10.71
	Bakıcı	9	5.36
Aile tipi	Tek ebeveynli	5	2.98
	Çekirdek aile	112	66.67
	Geniş aile	46	27.38
	Parçalanmış/Yeniden birleşmiş/Diğer	5	2.98
Ebeveyn tutumu	İlgisiz	3	1.79
	Baskıcı-otoriter	33	19.64
	Aşırı koruyucu	51	30.36
	Demokratik	81	48.21

Tablo 4.2'de verilen sonuçlara göre büyüme döneminde katılımcıların birincil bakımları %44.64'ü anneleri; %39.39'u anne ve babaları; %10.71'i aile büyükleri ve %5.36'sı bakıcıları tarafından sağlanmıştır.

Aile tiplerine göre katılımcıların %66.67'si çekirdek aileye; %27.38'i geniş aileye; %2.98'i tek ebeveynli aileye; %2.98' ise parçalanmış veya yeniden birleşmiş aileye sahiptir. Anne baba tutumlarına göre katılımcıların %48.21'i ebeveynlerinin tutumunu demokratik; %30.36'sı aşırı koruyucu; %19.64'ü baskıcı-otoriter; %1.79'u ise ilgisiz olarak tanımlamıştır.

Anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve aile gelir durumu değişkenlerine ait frekans tablosu Tablo 4.3'te verilmiştir. Buna göre katılımcıların annelerinin %25'i ilkökul ve öncesi eğitim düzeyine; %8.93'ü ortaokul; %31.55'i lise; %35.71'i ise üniversite ve üstü eğitim düzeyine sahiptir. Baba eğitim düzeyine göre katılımcıların %15.48'i ilkökul ve öncesi eğitim düzeyine; %6.55'i ortaokul; %23.21'i lise; %54.76'sı ise üniversite ve üstü eğitim düzeyine sahiptir. Katılımcıların %75.60'ının yetiştikleri ailenin gelir durumunu orta; %17.26'sı yüksek; %7.14'ü ise düşük olarak tanımlanmıştır.

Tablo 4.3: Anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve aile gelir durumu değişkenlerine ait frekans tablosu

Değişken	Grup	f	%
Annenin eğitim düzeyi	Okur yazar değil	4	2.38
	İlkokul	36	21.43
	Ortaokul	15	8.93
	Lise	53	31.55
	Üniversite/Yüksekokul	50	29.76
	Yüksek Lisans	4	2.38
	Doktora	6	3.57
Babamın eğitim düzeyi	Okur yazar değil	1	0.60
	İlkokul	25	14.88
	Ortaokul	11	6.55
	Lise	39	23.21
	Üniversite/Yüksekokul	77	45.83
	Yüksek Lisans	7	4.17
	Doktora	8	4.76
Ailenin gelir durumu	Düşük	12	7.14
	Orta	127	75.60
	Yüksek	29	17.26

Aile büyükleriyle görüşme sıklığı ve aile büyükleriyle iletişim durumu değişkenlerine ait frekans tablosu Tablo 4.4'te verilmiştir. Buna göre katılımcıların %45.24'ü aile büyükleriyle sık sık; %26.79'u her zaman; %22.02'si bazen; %3.57'si nadiren görüştiklerini; %2.38'i ise hiç görüşmediklerini belirtmişlerdir. Aile büyükleriyle iletişim durumu değişkenine göre katılımcıların %40.48'i aile büyükleriyle iletişimlerini çok iyi; %37.50'si iyi; %15.48'i orta; %4.79'u ise zayıf olarak tanımlamışlardır. Katılımcıların %1,79'u ise aile büyükleriyle iletişimleri olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 4.4: Aile büyükleriyle görüşme sıklığı ve aile büyükleriyle iletişim durumu değişkenlerine ait frekans tablosu

Değişken	Grup	f	%
Aile büyükleriyle görüşme sıklığı	Hiç	4	2.38
	Nadiren	6	3.57
	Bazen	37	22.02
	Sık sık	76	45.24
	Her zaman	45	26.79
Aile büyükleriyle iletişim durumu	Yok	3	1.79
	Zayıf	8	4.76
	Orta	26	15.48
	İyi	63	37.50
	Çok iyi	68	40.48

4.2. Katılımcıların Aile İklimlerinin Değerlendirilmesi

Katılımcıların AİÖ'deki 34 maddeye verdikleri cevapların dağılımları Tablo 4.5'de verilmiştir.

Tablo 4.5: Katılımcıların AİÖ sorularına verdikleri cevapların dağılım tablosu

Soru	Kesinlikle Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)	Kesinlikle katılıyorum (%)
1 Birçoğumuzun en güçlü duygusal bağları ailenin dışındaki kişilerledir.	17.86	52.98	13.10	10.71
2 Ailede, aramızdaki duygusal bağlar çok kuvvetlidir.	3.57	2.98	7.74	41.67
3 Ailede, genelde birlikte olmaktan mutluyuzdur.	2.38	7.14	8.33	42.86
4 Ailede, bir süre ayrı kaldığımızda birbirimizi özleriz.	3.57	2.98	5.36	48.21
5 Aile üyeleri varlıklarıyla birbirlerine güven verirler.	2.38	2.98	4.76	39.29

6	Ailede, duygusal olarak yakın değildir.	39.88	42.26	8.33	7.74	1.79
7	Aile içinde birbirimizi çok severiz.	3.57	2.98	6.55	41.07	45.83
8	Aile üyeleri birbirlerine karşı samimidirler/sıcaktırlar.	4.76	5.36	5.95	42.26	41.67
9	Ailede, yaşça daha büyük olanlar yaşı küçük olanların ne yapıp ne ettiğiyle yakından ilgilenir.	4.17	5.36	16.67	42.26	31.55
10	Ailede, yaşça büyük olanlar yaşı küçük olanların mutluluk ve sağlığıyla yakından ilgilenir.	2.38	4.76	10.12	40.48	42.26
11	Ailede, yaşça büyük olanlar daha genç olanların hedeflerini fazlasıyla desteklerler.	5.95	9.52	14.29	36.90	33.33
12	Ailede, yaşça büyük olanlar daha genç olanların ihtiyaçlarına karşı çok duyarlıdır.	5.36	9.52	14.29	35.71	35.12
13	Daha yaşlı aile üyeleri ailenin genç üyelerinin kafasını meşgul eden düşünce ve endişelerle yakından ilgilenirler.	7.74	14.88	14.88	36.31	26.19
14	Ailede, yaşça büyük olanların, yaşı daha küçük olanlara karşı koruyucu bir tutumu vardır.	3.57	2.38	10.71	48.21	35.12
15	Ailede, kişiler birbirlerinin düşüncelerini önemsemezler.	48.81	32.74	10.71	5.36	2.38

16	Ailede, birbirimizi dinlemek için birbirimize vakit ayırırız.	2.98	10.12	14.29	45.24	27.38
17	Ailede, zor durumlarla etkili bir biçimde başa çıkarız.	5.36	7.14	10.71	45.24	31.55
18	Ailede, ihtiyacımız olduğunda birbirimize her zaman yardım edebiliriz.	2.98	4.76	7.74	35.12	49.40
19	Ailede, zorluklarla karşılaştığımızda birlikte ve etkin bir biçimde uğraşırız.	3.57	5.36	8.93	38.69	43.45
20	Ailede, ciddi sorunları çözmek için gereken güce sahip olduğumuzu biliriz.	4.17	4.17	13.69	38.10	39.88
21	Ailede, beklenmeyen durumlarla mücadele etmekte kötüyüzdür.	44.05	33.33	13.69	3.57	5.36
22	Ailede, yaşı daha küçük olanlar yaşı daha büyük olanların isteklerine uyum göstermeye çalışır.	5.95	10.71	25.00	41.07	17.26
23	Ailede, yaşça büyük olanların isteklerine uyulur.	7.14	21.43	33.33	30.36	7.74
24	Ailede, yaşı büyük olanların otoritesi sorgulanmaz.	14.88	41.67	21.43	15.48	6.55
25	Ailede, kuralları ailenin yaşı büyük olanları koyar.	15.48	35.71	25.00	17.86	5.95
26	Ailede, kararları yaşça büyüklüğe bakılmaksızın her bireyin eşit söz sahibi olacağı biçimde alırız.	8.93	11.31	19.05	39.88	20.83
27	Ailede, yaşça büyük olanların sözü emir sayılır.	39.88	25.00	19.05	11.90	4.17
28	Ailede, yaşa bakılmaksızın bütün aile üyeleri eşit yetkiye sahiptir.	9.52	17.86	25.00	25.60	22.02

29	Ailede, çoğu konu üzerinde benzer görüşlerimiz/bakış açılarımız vardır.	10.12	24.40	20.24	34.52	10.71
30	Ailede, çoğu zaman sosyal konularla ilgili çok farklı görüşlere sahibizdir.	10.12	29.76	21.43	29.76	8.93
31	Ailede, tutumlarımız ve inançlarımız çok benzerdir.	7.14	17.86	26.79	39.88	8.33
32	Ailede, konular üzerinde tamamen farklı bakış açılarına sahibiz.	17.86	29.17	26.19	22.02	4.76
33	Ailede hayata dair değerlerimiz çok benzerdir.	5.36	22.02	15.48	43.45	13.69
34	Ailede benzer biçimde düşünürüz.	5.95	23.21	25.60	36.90	8.33

Katılımcıların AİÖ'den aldıkları toplam puanlar ve AİÖ'nin alt boyutlarından aldıkları puanların tanımlayıcı istatistiklerini içeren tablo Tablo 4.6'da verilmiştir. Buna göre katılımcıların AİÖ skorlarının ortalaması 123.18, standart sapması ise 19.40'tır. Aile içi ilişkisellik alt boyutundan skorlarının ortalaması 84.77, standart sapması ise 16.34'tür. Katılımcıların uyumluluk alt boyutun skorlarının ortalaması 20.39, standart sapması 4.57'dir. Kuşaklararası otorite alt boyutun skorlarının ortalaması 19.14, standart sapması 5.33; bilişsel uyum skorlarının ortalaması 19.28, standart sapması 5.03'tür.

Tablo 4.6: Katılımcıların AİÖ ve alt boyutlarından aldıkları puanların tanımlayıcı istatistikleri

Skor Türü	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum	Medyan
Toplam Skor	123.18	19.40	42	157	126
Aile içi ilişkisellik	84.77	16.34	21	105	88
Duyusal uyum	32.91	6.13	8	40	34
Kuşaklararası ilgi	23.42	5.43	6	30	24
Açık iletişim	8.04	1.76	2	10	8
Uyumluluk	20.39	4.57	5	25	21
Kuşaklararası otorite	19.14	5.33	7	35	18
Bilişsel uyum	19.28	5.03	6	30	20

4.2.1.AİÖ Skoru ve Alt Boyutları ile İlgili Hipotez Testleri

AİÖ skoru ve alt boyutlarının sosyodemografik değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek için karşılaştırılacak grup sayısı iki ise bağımsız t-testi, ikiden fazlaysa tek yönlü ANOVA yöntemi kullanılmıştır. Tek yönlü ANOVA yönteminin kullanıldığı durumlarda, eğer grup ortalamaları arasında istatistiksel olarak güvenilir bir fark tespit edilirse, hangi grup ortalamalarının birbirinden farklılaştığını test etmek üzere post-hoc çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır. Bunun için önce Levene varyansın homojenliği testi kullanılmış; varyansın homojen olduğu hipotezinin reddedilmediği durumlarda post-hoc çoklu karşılaştırma için Tukey, reddedildiği durumlarda ise Games-Howell testi uygulanmıştır.

4.2.1.1.Cinsiyet

AİÖ ve alt boyutlarından alınan skor ortalamalarının arasında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını test etmek üzere yapılan bağımsız t-testinin sonuçları Tablo 4.7.'de verilmiştir.

Tablo 4.7'den görülebileceği gibi cinsiyete göre AİÖ toplam skoru ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p=0.891$). AİÖ'nün alt boyutları olan aile içi ilişkisellik skoru ($p=0.455$), kuşaklararası otorite skoru ($p=0.051$) ve bilişsel uyum skoru ($p=0.877$) ortalamaları arasında da cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 4.7: Cinsiyete göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan bağımsız t testi sonuçları

Bağımlı değişken	Grup	n	Ortalama	Std. Sapma	t	s.d.	p-değeri
AİÖ toplam skoru	Erkek	64	122.92	20.40	-0.137	166	0.891
	Kadın	104	123.35	18.85			
Aile içi ilişkisellik skoru	Erkek	64	83.56	17.07	-0.749	166	0.455
	Kadın	104	85.51	15.91			
Kuşaklararası otorite skoru	Erkek	64	20.16	5.54	1.962	166	0.051
	Kadın	104	18.51	5.12			
Bilişsel uyum skoru	Erkek	64	19.20	4.93	-0.154	166	0.877
	Kadın	104	19.33	5.12			

4.2.1.2.Yaş Grubu

AİÖ ve alt boyutlarından alınan skor ortalamalarının arasında yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını test etmek üzere ANOVA testi yapılmıştır. Yaş gruplarına göre AİÖ ve alt boyut skorlarının ANOVA testi sonuçları Tablo 4.8’de verilmiştir.

Tablo 4.8’den görülebileceği gibi yaş gruplarına göre AİÖ toplam skoru ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.04$). Yaş grubuna göre AİÖ’nün alt boyutları olan aile içi ilişkisellik skoru ($p=0.005$) ve kuşaklararası otorite skoru ($p=0.017$) ortalamaları arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ancak bilişsel uyum skoru ($p=0.237$) ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Yaş grubuna göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunan skorlarda hangi grupların ortalamalarının birbirinden farklı olduğunu test etmek üzere yapılan post-hoc çoklu karşılaştırma testleri yapılmıştır.

Tablo 4.8’de verilen sonuçlara göre 18-24 ve 25-29 yaş grubunun AİÖ skor ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.044$). Tablo 4.8’de bu gruplar için verilen ortalama AİÖ skorlarına bakılarak 25-29 yaş grubuna dahil olan bireylerin ortalama AİÖ skorlarının ($\bar{x}=128.40$), 18-24 yaş grubuna dahil olan bireylerden ($\bar{x}=118.03$), daha yüksek olduğu ve bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 4.8: Yaş grubuna göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonuçları

Boyutlar	Kategori	N	Ort.	ss	F	p	Fark (Tukey)	Eta-Kare
AİÖ toplam skoru	18-24	32	118.03	20.76	3.28	0.040	18-24<25-29	0.044
	25-29	52	128.40	14.91				
	30-35	84	121.92	20.75				
Aile içi ilişkisellik skoru	18-24	32	78.44	17.41	5.43	0.005	18-24<25-29	0.004
	25-29	52	89.98	12.91				
	30-35	84	83.95	16.97				
Kuşaklararası otorite skoru	18-24	32	21.53	6.74	4.17	0.017	25-29<18-24	0.025
	25-29	52	18.44	4.67			30-15<18-24	0.024
	30-35	84	18.65	4.90				
Bilişsel uyum skoru	18-24	32	18.06	4.63	1.45	0.237		
	25-29	52	19.98	4.91				
	30-35	84	19.31	5.22				

AİÖ skorunun alt boyutlarından biri olan aile içi ilişkisellik skoru için yapılan post-hoc çoklu karşılaştırma sonuçları incelendiğinde 18-24 ve 25-29 yaş gruplarının aile içi ilişkisellik skoru ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.004$). Tablo 4.8’de bu gruplar için verilen ortalama aile içi ilişkisellik skorları incelendiğinde, 25-29 yaş grubuna dâhil olan bireylerin ortalama aile içi ilişkisellik skorlarının ($\bar{x}=89.98$), 18-24 yaş grubuna dâhil olan bireylerden ($\bar{x}=78.44$), daha yüksek olduğu ve bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Son olarak AİÖ skorunun alt boyutlarından biri olan kuşaklararası otorite skoru için yapılan yapılan post-hoc çoklu karşılaştırma sonuçları incelendiğinde, 18-24 ile 25-29 yaş grubunun skor ortalamaları arasındaki fark ($p=0.025$) ve 18-24 ile 30-35 yaş grubunun ($p=0.024$) skor ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Tablo 4.8’de verilen kuşaklararası otorite skor ortalamaları incelendiğinde, 18-24 yaş grubuna dahil olan bireylerin ortalama skorunun ($\bar{x}=21.53$), hem 25-29 yaş grubuna dahil olan bireylerin ($\bar{x}=18.44$), hem de 30-35 yaş grubuna dahil olan bireylerin ($\bar{x}=18.65$) skor ortalamalarından daha yüksek olduğu ve farkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır.

4.2.1.3.Eğitim Durumu

AİÖ ve alt boyutlarından alınan skor ortalamalarının arasında eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını test etmek üzere ANOVA testi yapılmıştır. Yaş grubuna göre AİÖ ve alt boyut skorlarına ait ANOVA testinin sonuçları ise Tablo 4.9’da verilmiştir.

Tablo 4.9: Eğitim durumuna göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonuçları

Boyutlar	Kategori	N	Ort.	ss	F	p	Fark (Tukey)	Eta-Kare
AİÖ toplam skoru	İlkokul	7	107.14	27.05	1.833	0.143		
	Ortaokul	5	124.03	18.07				
	Lise	10	124.42	20.88				
	Üniversite	5	120.27	18.05				
	Yüksek lisans	45						
	Doktora	11						
Aile içi ilişkisellik skoru	İlkokul	7	68.29	21.77	3.061	0.030	İlkoku/Ortaokul/Lise <Üniversite/Yüksek okul	0.028
	Ortaokul	5	85.88	15.38				
	Lise	10	85.96	16.95				
	Üniversite	5	79.82	14.56			İlkoku/Ortaokul/Lise <Yüksek lisans	0.037
	Yüksek lisans	45						
Kuşaklararası otorite skoru	İlkokul	7	21.86	7.45	3.363	0.020	Yüksek lisans< Doktora	0.032
	Ortaokul	5	19.22	5.13				
	Lise	10	17.69	4.94				
	Üniversite	5	22.55	5.66				
	Yüksek lisans	45						
Bilişsel uyum skoru	İlkokul	7	17.00	3.32	2.3	0.079		
	Ortaokul	5	18.93	4.78				
	Lise	10	20.78	5.04				
	Üniversite	5	17.91	7.05				
	Yüksek lisans	45						

Tablo 4.9’den görülebileceği gibi eğitim durumuna göre AİÖ toplam skoru ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p=0.143$). Eğitim grubuna göre AİÖ’nün alt boyutları olan aile içi ilişkisellik skoru ($p=0.030$) ve kuşaklararası otorite skoru ($p=0.020$) ortalamaları arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ancak bilişsel uyum skoru ($p=0.079$) ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Eğitim durumuna göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi

sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunan skorlarda hangi grupların ortalamalarının birbirinden farklı olduğunu test etmek üzere yapılan post-hoc çoklu karşılaştırma testleri yapılmıştır.

Tablo 4.19’da verilen post-hoc çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre eğitim durumu ilkokul/ortaokul/lise olan bireylerle eğitim durumu üniversite/yüksek okul olan bireylerin aile içi ilişkisellik skoru ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.028$). Aynı şekilde eğitim durumu ilkokul/ortaokul/lise olan bireylerle eğitim durumu yüksek lisans olan bireylerin aile içi ilişkisellik skoru ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.037$). Tablo 4.9’da verilen aile içi ilişkisellik ortalamalarına bakılarak, eğitim durumu ilkokul/ortaokul/lise olan bireylerin ortalama aile içi ilişkisellik ortalama skorunun ($\bar{x}=68.29$), eğitim durumu üniversite/yüksek okul ($\bar{x}=85.88$) ve yüksek lisans olan ($\bar{x}=85.96$) kişilerden düşük olduğu ve bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Kuşaklararası otorite skoru için yapılan post-hoc çoklu karşılaştırma sonuçları incelendiğinde yüksek lisans mezunları ile doktora mezunlarının skor ortalamaları arasındaki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.032$). Tablo 4.9’da verilen kuşaklararası otorite ortalamalarına bakılarak, doktora mezunlarının kuşaklararası otorite ortalama skorunun ($\bar{x}=22.55$), yüksek lisans mezunlarından ($\bar{x}=17.69$) yüksek olduğu ve bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır.

4.2.1.4.Medeni Durum

AİÖ ve alt boyutlarından alınan skor ortalamalarının arasında medeni duruma göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını test etmek üzere yapılan bağımsız t-testinin sonuçları Tablo 4.10.’da verilmiştir.

Tablo 4.10: Medeni duruma göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan bağımsız t-testi sonuçları

Bağımlı değişken	Grup	n	Ortalama	Std. Sapma	t	s.d.	p-değeri
AİÖ toplam skoru	Bekâr	109	122.23	20.090	-0.867	166	0.387
	Evli	59	124.95	18.080			
Aile içi ilişkisellik skoru	Bekâr	109	83.92	17.243	-0.917	166	0.361
	Evli	59	86.34	14.524			
Kuşaklararası otorite skoru	Bekâr	109	19.28	5.467	0.487	166	0.627
	Evli	59	18.86	5.094			
Bilişsel uyum skoru	Bekâr	109	19.03	4.928	-0.883	166	0.379
	Evli	59	19.75	5.225			

Tablo 4.10'dan görülebileceği gibi medeni duruma göre AİÖ toplam skoru ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p=0.387$). AİÖ'nün alt boyutları olan aile içi ilişkisellik skoru ($p=0.361$), kuşaklararası otorite skoru ($p=0.627$) ve bilişsel uyum skoru ($p=0.379$) ortalamaları arasında da medeni duruma göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

4.2.1.5. Büyüme Döneminde Birincil Bakım Veren Kişi

AİÖ ve alt boyutlarından alınan skor ortalamalarının arasında katılımcıya büyüme döneminde birincil bakım veren kişi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını test etmek üzere ANOVA testi yapılmıştır. Büyüme döneminde birincil bakım veren kişiye göre AİÖ ve alt boyut skorlarına ait ANOVA testi sonuçları Tablo 4.11'de verilmiştir.

Tablo 4.11: Büyüme döneminde birincil bakım veren kişiye göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonuçları

Boyutlar	Kategori	N	Ort.	ss	F	p
AİÖ toplam skoru	Anne	75	124.15	19.67	0.351	0.788
	Anne ve Baba beraber	66	122.38	20.87		
	Aile büyükleri	18	120.22	17.21		
	Bakıcı	9	127.00	7.68		
Aile içi ilişkisellik skoru	Anne	75	84.77	17.08	0.351	0.788
	Anne ve Baba beraber	66	85.29	17.21		
	Aile büyükleri	18	82.39	13.95		
	Bakıcı	9	85.67	5.94	0.156	0.926
Kuşaklararası otorite skoru	Anne	75	19.69	5.75		
	Anne ve Baba beraber	66	18.00	3.87		
	Aile büyükleri	18	20.72	7.82	1.864	0.138
	Bakıcı	9	19.67	4.00		
Bilişsel uyum skoru	Anne	75	19.68	4.91		
	Anne ve Baba beraber	66	19.09	5.27	2.016	0.114
	Aile büyükleri	18	17.11	4.81		
	Bakıcı	9	21.67	3.46		

Tablo 4.11’den görülebileceği gibi katılımcıya büyüme döneminde birincil bakım veren kişiye göre AİÖ toplam skoru ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p=0.788$). AİÖ’nün alt boyutları olan aile içi ilişkisellik skoru ($p=0.926$), kuşaklararası otorite skoru ($p=0.138$) ve bilişsel uyum skoru ($p=0.114$) ortalamaları arasında da büyüme döneminde birincil bakım veren kişi sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

4.2.1.6.Yaşamının Büyük Kısmını Geçirdiği Yer

AİÖ ve alt boyutlarından alınan skor ortalamalarının arasında katılımcının yaşamının büyük kısmını geçirdiği yere göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını test etmek üzere ANOVA testi yapılmıştır. Yaşamının büyük kısmını geçirdiği yere göre AİÖ ve alt boyut skorlarına ait ANOVA testi sonuçları ise Tablo 4.12’de verilmiştir.

Tablo 4.12: Katılımcının yaşamının büyük kısmını geçirdiği yere göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonuçları

Boyutlar	Kategori	N	Ort.	ss	F	p
AİÖ toplam skoru	Köy/İlçe	20	125.85	16.14	0.466	0.628
	Şehir	91	123.73	19.76		
	Metropol	57	121.39	20.00		
Aile içi ilişkisellik skoru	Köy/İlçe	20	86.45	13.36	0.131	0.878
	Şehir	91	84.70	16.49		
	Metropol	57	84.28	17.24		
Kuşaklararası otorite skoru	Köy/İlçe	20	20.05	5.83	2.768	0.066
	Şehir	91	19.77	5.57		
	Metropol	57	17.81	4.53		
Bilişsel uyum skoru	Köy/İlçe	20	19.35	5.48	0.004	0.996
	Şehir	91	19.25	4.95		
	Metropol	57	19.30	5.08		

Tablo 4.12’den görülebileceği gibi katılımcının yaşamının büyük kısmını geçirdiği yere göre AİÖ toplam skoru ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p=0.628$). AİÖ’nün alt boyutları olan aile içi ilişkisellik skoru ($p=0.878$), kuşaklararası otorite skoru ($p=0.066$) ve bilişsel uyum skoru ($p=0.996$) ortalamaları arasında da katılımcının yaşamının büyük kısmını geçirdiği yere göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

4.2.1.7.Yetiştiği Ailenin Gelir Durumu

AİÖ ve alt boyutlarından alınan skor ortalamalarının arasında katılımcının yetiştirdiği ailenin gelir durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını test etmek üzere ANOVA testi yapılmıştır.

Yetiştirdiği ailenin gelir durumuna göre AİÖ ve alt boyut skorlarına ait ANOVA testi sonuçları Tablo 4.13’de verilmiştir.

Tablo 4.13: Katılımcının yetiştirdiği ailenin gelir durumuna göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonuçları

Boyutlar	Kategori	N	Ort.	ss	F	p
AİÖ toplam skoru	Köy/İlçe	20	125.85	16.14	0.466	0.628
	Şehir	91	123.73	19.76		
	Metropol	57	121.39	20.00		
Aile içi ilişkisellik skoru	Köy/İlçe	20	86.45	13.36	0.131	0.878
	Şehir	91	84.70	16.49		
	Metropol	57	84.28	17.24		
Kuşaklararası otorite skoru	Köy/İlçe	20	20.05	5.83	2.768	0.066
	Şehir	91	19.77	5.57		
	Metropol	57	17.81	4.53		
Bilişsel uyum skoru	Köy/İlçe	20	19.35	5.48	0.004	0.996
	Şehir	91	19.25	4.95		
	Metropol	57	19.30	5.08		

Tablo 4.13’ten görülebileceği gibi ailenin gelir durumuna göre AİÖ toplam skoru ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.008$). Gelir durumuna göre AİÖ’nün alt boyutları olan aile içi ilişkisellik skoru ($p=0.001$), kuşaklararası otorite skoru ($p=0.001$) ve bilişsel uyum skoru ($p=0.001$) ortalamaları arasındaki farklılıklar da istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Katılımcının yetiştirdiği ailenin gelir durumuna göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunan skorlarda, hangi grupların ortalamalarının birbirinden farklı olduğunu test etmek üzere yapılan post-hoc çoklu karşılaştırma testleri Tablo 4.13’te verilmiştir.

Tablo 4.13’te verilen post-hoc çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre yetiştirdiği ailenin gelir durumu düşük ve orta olan kişilerin AİÖ skor ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.020$). Aynı şekilde gelir durumu düşük ve yüksek olan kişilerin AİÖ skor ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ($p=0.006$) ancak orta ve yüksek gelir durumu olan kişilerin AİÖ skor ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p=0.455$). Tablo 4.13’te verilen AİÖ ortalamaları incelendiğinde gelir durumu düşük olan kişilerin AİÖ skoru ortalamalarının ($\bar{x}=107.92$), gelir durumu orta olan kişilerden daha düşük olduğu ($\bar{x}=123.49$) ve bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde gelir durumu düşük olan kişilerin AİÖ skoru ortalamalarının ($\bar{x}=107.92$),

gelir durumu yüksek olan kişilerden daha düşük olduğu ($\bar{x}=128.17$) ve bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu söylenebilir. Gelir durumu düşük ve orta olan kişilerin AİÖ'nün alt boyutlarından aile içi ilişkisellik skoru ortalamaları arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.001$). Aynı şekilde gelir durumu düşük ve yüksek olan kişilerin aile içi ilişkisellik skor ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ($p=0.001$) ancak orta ve yüksek gelir durumu olan kişilerin aile içi ilişkisellik skor ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p=0.682$). Tablo 4.13'de verilen aile içi ilişkisellik skoru ortalamaları incelendiğinde gelir durumu düşük olan kişilerin skor ortalamalarının ($\bar{x}=68.25$), gelir durumu orta olan kişilerden daha düşük olduğu ($\bar{x}=85.54$) ve bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde gelir durumu düşük olan kişilerin aile içi ilişkisellik skoru ortalamalarının ($\bar{x}=68.25$), gelir durumu yüksek olan kişilerden daha düşük olduğu ($\bar{x}=88.24$) ve bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu söylenebilir.

AİÖ'nün alt boyutlarından kuşaklararası otorite skoruyla ilgili post-hoc çoklu karşılaştırma test sonuçlarına göre, gelir durumu düşük ve orta olan kişilerin ortalamaları arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.001$). Aynı şekilde gelir durumu düşük ve yüksek olan kişilerin kuşaklararası otorite skoru ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ($p=0.002$) ancak orta ve yüksek gelir durumu olan kişilerin kuşaklararası otorite skor ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p=0.931$). Tablo 4.13'te verilen kuşaklararası otorite skoru ortalamaları incelendiğinde gelir durumu düşük olan kişilerin skor ortalamalarının ($\bar{x}=24.50$), gelir durumu orta olan kişilerden daha yüksek olduğu ($\bar{x}=18.80$) ve bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde gelir durumu düşük olan kişilerin aile içi ilişkisellik skoru ortalamalarının ($\bar{x}=24.50$), gelir durumu yüksek olan kişilerden daha yüksek olduğu ($\bar{x}=18.41$) ve bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu söylenebilir.

AİÖ'nün alt boyutlarından bilişsel uyum skoru ortalamaları için yapılan post-hoc çoklu karşılaştırma test sonuçları incelendiğinde gelir durumu düşük ve orta olan kişilerin ortalamaları arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.019$). Aynı şekilde gelir durumu düşük ve yüksek olan kişiler ($p=0.001$) ile gelir durumu orta ve yüksek kişiler ($p=0.050$) arasındaki bilişsel uyum skoru ortalamaları arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Tablo 4.13'te verilen bilişsel uyum skoru ortalamaları incelendiğinde, gelir durumu düşük olan kişilerin skor ortalamalarının

($\bar{x}=15.17$), gelir durumu orta olan kişilerden daha düşük olduğu ($\bar{x}=19.16$); gelir durumu düşük olanların ortalamalarının ($\bar{x}=15.17$), gelir durumu yüksek olan kişilerden daha düşük olduğu ($\bar{x}=21.52$); son olarak gelir durumu orta olan kişilerin skor ortalamalarının ($\bar{x}=19.16$), gelir durumu yüksek olan kişilerden daha düşük olduğu ($\bar{x}=21.52$) ve bu üç farklılığın da istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır.

4.2.1.8. Annenin Eğitim Durumu

AİÖ ve alt boyutlarından alınan skor ortalamalarının arasında annenin eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını test etmek üzere ANOVA testi yapılmıştır. Annenin eğitim durumuna göre AİÖ ve alt boyut skorlarına ait ANOVA testi sonuçları ise Tablo 4.14’te verilmiştir.

Tablo 4.14’ten görülebileceği gibi annenin eğitim durumuna göre AİÖ toplam skoru ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p=0.935$). AİÖ’nün alt boyutları olan aile içi ilişkisellik skoru ($p=0.915$), kuşaklararası otorite skoru ($p=0.163$) ve bilişsel uyum skoru ($p=0.051$) ortalamaları arasında da annenin eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 4.14: Annenin eğitim durumuna göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonuçlar

Boyutlar	Kategori	N	Ort.	ss	F	p	
AİÖ toplam skoru	Okur yazar değil/İlkokul	40	120.98	21.624	0.206	0.935	
	Ortaokul	15	122.67	20.756			
	Lise	53	123.92	21.159			
	Üniversite Yüksek okul	50	123.80	16.872			
	Yüksek Lisans Doktora	10	125.80	10.654			
	Aile içi ilişkisellik skoru	Okur yazar değil/İlkokul	40	83.50	18.903	0.241	0.915
		Ortaokul	15	82.20	18.594		
		Lise	53	85.25	18.137		
		Üniversite Yüksek okul	50	86.08	12.406		
		Yüksek Lisans Doktora	10	84.60	9.913		

Kuşaklararası otorite skoru	Okur yazar değil/İlkokul	40	20.18	4.867	1.653	0.163
	Ortaokul	15	21.20	6.085		
	Lise	53	18.51	5.577		
	Üniversite	50	18.16	5.132		
	Yüksek okul					
	Yüksek Lisans Doktora	10	20.10	4.771		
Bilişsel uyum skoru	Okur yazar değil/İlkokul	40	17.30	4.558	2.408	0.051
	Ortaokul	15	19.27	3.936		
	Lise	53	20.17	5.653		
	Üniversite	50	19.56	4.824		
	Yüksek okul					
	Yüksek Lisans Doktora	10	21.10	4.228		

4.2.1.9. Babanın Eğitim Durumu

AİÖ ve alt boyutlarından alınan skor ortalamalarının arasında babanın eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını test etmek üzere ANOVA testi yapılmıştır. Babanın eğitim durumuna göre AİÖ ve alt boyut skorlarına ait ANOVA testi sonuçları ise Tablo 4.15'te verilmiştir.

Tablo 4.15: Babanın eğitim durumuna göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonuçları

Boyutlar	Kategori	N	Ort.	ss	F	p
AİÖ toplam skoru	Okur yazar değil/İlkokul	26	119.12	23.285	2.224	0.069
	Ortaokul	11	136.45	9.158		
	Lise	39	125.00	21.162		
	Üniversite	77	120.83	18.448		
	Yüksek okul					
	Yüksek Lisans Doktora	15	127.87	12.833		
Aile içi ilişkisellik skoru	Okur yazar değil/İlkokul	26	81.31	20.262	1.733	0.145
	Ortaokul	11	95.55	8.779		
	Lise	39	85.44	18.957		

	Üniversite Yüksek okul	77	83.56	14.747			
	Yüksek Lisans Doktora	15	87.33	10.472			
Kuşaklararası otorite skoru	Okur yazar değil/İlkokul	26	19.73	4.387	1.596	0.178	
	Ortaokul	11	19.55	5.768			
	Lise	39	20.62	6.402			
	Üniversite Yüksek okul	77	18.10	4.973			
	Yüksek Lisans Doktora	15	19.27	4.713			
Bilişsel uyum skoru	Okur yazar değil/İlkokul	26	18.08	4.214	1.498	0.205	
	Ortaokul	11	21.36	3.906			
	Lise	39	18.95	5.781			
	Üniversite Yüksek okul	77	19.17	4.900			
	Yüksek Lisans Doktora	15	21.27	5.244			

Tablo 4.15'ten görülebileceği gibi babanın eğitim durumuna göre AİÖ toplam skoru ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p=0.069$). AİÖ'nün alt boyutları olan aile içi ilişkisellik skoru ($p=0.145$), kuşaklararası otorite skoru ($p=0.178$) ve bilişsel uyum skoru ($p=0.205$) ortalamaları arasında da babanın eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

4.2.1.10.Aile Tipi

AİÖ ve alt boyutlarından alınan skor ortalamalarının arasında aile tipine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını test etmek üzere ANOVA testi yapılmıştır. Aile tipine göre AİÖ ve alt boyut skorlarına ait ANOVA testi sonuçları Tablo 4.16'da verilmiştir.

Tablo 4.16'dan görülebileceği gibi aile tipine göre AİÖ toplam skoru ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p=0.139$). AİÖ'nün alt boyutları olan aile içi ilişkisellik skoru ($p=0.266$) ve bilişsel uyum skoru ($p=0.148$) ortalamaları arasında da aile tipine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

ancak kuşaklararası otorite skoru ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p= 0.009).

Katılımcının aile tipine göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunan kuşaklararası otorite skoru için hangi grupların ortalamalarının birbirinden farklı olduğunu test etmek üzere yapılan post-hoc çoklu karşılaştırma testleri Tablo 4.16’da verilmiştir.

AİÖ’nün alt boyutlarından kuşaklararası otorite skoru ortalamaları için yapılan post-hoc çoklu karşılaştırma test sonuçları incelendiğinde aile tipi çekirdek aile ve geniş aile olan kişilerin skor ortalamaları arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p=0.008). Tablo 4.16’da verilen kuşaklararası otorite skoru ortalamaları incelendiğinde, aile tipi geniş olan kişilerin skor ortalamalarının (\bar{x} =21.35), çekirdek aile tipine sahip olan kişilerden daha yüksek olduğu (\bar{x} =18.39) ve bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 4.16: Aile tipine göre AİÖ ve alt boyut skorlarına ait tanımlayıcı istatistikler

Boyutlar	Kategori	N	Ort.	ss	F	p	Fark (Tukey)	Eta-Kare
AİÖ toplam skoru	Tek ebeveynli	5	121.40	10.11	1.854	0.139		
	Çekirdek aile	112	123.48	19.51				
	Geniş aile	46	124.78	18.65				
	Parçalanmış/Yeniden birleşmiş/Diğer	5	103.60	24.75				
Aile içi ilişkisellik skoru	Tek ebeveynli	5	83.40	7.80	1.330	0.266		
	Çekirdek aile	112	85.40	16.63				
	Geniş aile	46	84.91	16.11				
	Parçalanmış/Yeniden birleşmiş/Diğer	5	70.60	14.77				
Kuşaklararası otorite skoru	Tek ebeveynli	5	17.00	8.00	3.978	0.009		
	Çekirdek aile	112	18.39	4.78				
	Geniş aile	46	21.35	5.86				
	Parçalanmış/Yeniden birleşmiş/Diğer	5	17.60	4.51				
Bilişsel uyum skoru	Tek ebeveynli	5	21.00	5.05	1.806	0.148	Çekirdek <Geniş	0.008
	Çekirdek aile	112	19.69	5.00				
	Geniş aile	46	18.52	4.90				
	Parçalanmış/Yeniden birleşmiş/Diğer	5	15.40	5.90				

4.2.1.11.Ebeveyn Tutumu

AİÖ ve alt boyutlarından alınan skor ortalamalarının arasında ebeveyn tutumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını test etmek üzere yapılan ANOVA testi yapılmıştır. Ebeveyn tutumuna göre AİÖ ve alt boyut skorlarına ait ANOVA testi sonuçları Tablo 4.17’de verilmiştir.

Tablo 4.17: Ebeveyn tutumuna göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonuçları

Boyutlar	Kategori	N	Ort.	ss	F	p	Fark (Tukey)	Eta-Kare
AİÖ toplam skoru	İlgisiz	3	68.33	30.66	15.43	<0.001	İlgisiz<Baskıcı-otoriter	<0.001
	Baskıcı-otoriter	33	114.18	18.17			İlgisiz<Aşırı koruyucu	<0.001
	Aşırı koruyucu	51	124.20	19.68			İlgisiz<Demokratik	<0.001
	Demokratik	81	128.25	14.66			Baskıcı-otoriter<Aşırı koruyucu	0.05
Aile içi ilişkisellik skoru	İlgisiz	3	43.00	21.07	16.60	<0.001	İlgisiz<Baskıcı-otoriter	0.002
	Baskıcı-otoriter	33	75.27	14.95			İlgisiz<Aşırı koruyucu	<0.001
	Aşırı koruyucu	51	85.16	17.25			İlgisiz<Demokratik	<0.001
	Demokratik	81	89.94	11.87			Baskıcı-otoriter<Aşırı koruyucu	0.013
						Baskıcı-otoriter<Demokratik	<0.001	
Kuşaklararası otorite skoru	İlgisiz	3	15.33	5.51	9.16	<0.001	Demokratik<Baskıcı-otoriter	<0.001
	Baskıcı-otoriter	33	22.06	6.07			Demokratik<Aşırı koruyucu	0.004
	Aşırı koruyucu	51	20.39	5.76				
	Demokratik	81	17.30	3.81				
Bilişsel uyum skoru	İlgisiz	3	10.00	6.93	11.17	<0.001	İlgisiz<Aşırı koruyucu	<0.001
	Baskıcı-otoriter	33	16.85	5.01			İlgisiz<Demokratik	<0.001
	Aşırı koruyucu	51	18.65	4.33			Baskıcı-otoriter<Demokratik	<0.001
	Demokratik	81	21.01	4.57			Aşırı koruyucu<Demokratik	0.024

Tablo 4.17’den görülebileceği gibi ebeveyn tutumuna göre AİÖ toplam skoru ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.001$). Ebeveyn tutumuna göre AİÖ’nün alt boyutları olan aile içi ilişkisellik skoru, kuşaklararası otorite skoru ve bilişsel uyum skoru ortalamaları arasındaki farklar da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.001$).

Ebeveyn tutumuna göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunan skorlar için hangi grupların ortalamalarının birbirinden farklı olduğunu test etmek üzere yapılan post- hoc çoklu karşılaştırma testleri Tablo 4.17’de verilmiştir.

AİÖ ve alt boyutlarının skor ortalamaları için yapılan post-hoc çoklu karşılaştırma

test sonuçların göre

- (i) Ebeveyn tutumu ilgisiz olan kişilerin AİÖ skor ortalamasının ($\bar{x}=68.33$) ebeveyn tutumu baskıcı-otoriter olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=114.18$) düşük olduğu,
- (ii) Ebeveyn tutumu ilgisiz olan kişilerin AİÖ skor ortalamasının ($\bar{x}=68.33$) ebeveyn tutumu aşırı koruyucu olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=124.20$) düşük olduğu,
- (iii) Ebeveyn tutumu ilgisiz olan kişilerin AİÖ skor ortalamasının ($\bar{x}=68.33$) ebeveyn tutumu demokratik olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=128.25$) düşük olduğu,
- (iv) Ebeveyn tutumu baskıcı-otoriter olan kişilerin AİÖ skor ortalamasının ($\bar{x}=114.18$) ebeveyn tutumu aşırı koruyucu olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=124.20$) düşük olduğu,
- (v) Ebeveyn tutumu ilgisiz olan kişilerin aile içi ilişkisellik skoru ortalamasının ($\bar{x}=43.00$) ebeveyn tutumu baskıcı-otoriter olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=75.27$) düşük olduğu,
- (vi) Ebeveyn tutumu ilgisiz olan kişilerin aile içi ilişkisellik skoru ortalamasının ($\bar{x}=43.00$) ebeveyn tutumu aşırı koruyucu olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=85.16$) düşük olduğu,
- (vii) Ebeveyn tutumu ilgisiz olan kişilerin aile içi ilişkisellik skoru ortalamasının ($\bar{x}=43.00$) ebeveyn tutumu demokratik olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=89.94$) düşük olduğu,
- (viii) Ebeveyn tutumu baskıcı-otoriter olan kişilerin aile içi ilişkisellik skoru ortalamasının ($\bar{x}=75.27$) ebeveyn tutumu aşırı koruyucu olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=85.16$) düşük olduğu,
- (ix) Ebeveyn tutumu baskıcı-otoriter olan kişilerin aile içi ilişkisellik skoru ortalamasının ($\bar{x}=75.27$) ebeveyn tutumu demokratik olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=89.94$) düşük olduğu,
- (x) Ebeveyn tutumu baskıcı-otoriter olan kişilerin kuşaklararası otorite skoru ortalamasının ($\bar{x}=22.06$) ebeveyn tutumu demokratik olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=17.30$) yüksek olduğu,
- (xi) Ebeveyn tutumu aşırı koruyucu olan kişilerin kuşaklararası otorite skoru skoru ortalamasının ($\bar{x}=20.39$) ebeveyn tutumu demokratik olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=17.30$) yüksek olduğu,
- (xii) Ebeveyn tutumu ilgisiz olan kişilerin bilişsel skor ortalamasının ($\bar{x}=10.00$) ebeveyn tutumu aşırı koruyucu olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=18.65$) düşük olduğu,
- (xiii) Ebeveyn tutumu ilgisiz olan kişilerin bilişsel skor ortalamasının ($\bar{x}=10.00$) ebeveyn tutumu demokratik olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=21.01$) düşük olduğu,
- (xiv) Ebeveyn tutumu baskıcı-otoriter olan kişilerin bilişsel skor ortalamasının ($\bar{x}=16.85$)

- ebeveyn tutumu demokratik olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=21.01$) düşük olduğu,
- (xv) Ebeveyn tutumu aşırı koruyucu olan kişilerin bilişsel skor ortalamasının ($\bar{x}=18.65$) ebeveyn tutumu demokratik olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=21.01$) düşük olduğu sonuçlarına varılmış ve bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

4.2.1.12. Aile Büyükleriyle Görüşme Sıklığı

AİÖ ve alt boyutlarından alınan skor ortalamalarının arasında aile büyükleriyle görüşme sıklığına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını test etmek üzere ANOVA testi yapılmıştır. Aile büyükleriyle görüşme sıklığına göre AİÖ ve alt boyut skorlarına ait ANOVA testi sonuçları ise Tablo 4.18’de verilmiştir.

Tablo 4.18.’den görülebileceği gibi aile büyükleriyle görüşme sıklığına göre AİÖ toplam skoru ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p=0.418$). AİÖ’nün alt boyutları olan aile içi ilişkisellik skoru ($p=0.355$), kuşaklararası otorite skoru ($p=0.565$) ve bilişsel uyum skoru ($p=0.572$) ortalamaları arasında da aile büyükleriyle görüşme sıklığına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 4.18: Aile büyükleriyle görüşme sıklığına göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonuçları

Boyutlar	Kategori	N	Ort.	ss	F	p
AİÖ toplam skoru	Hiç	4	112.50	7.94	0.98	0.418
	Nadiren	6	114.00	21.24		
	Bazen	37	120.76	16.05		
	Sık sık	76	124.51	18.67		
	Her zaman	45	125.11	23.10		
Aile içi ilişkisellik skoru	Hiç	4	73.75	8.85	1.11	0.355
	Nadiren	6	79.50	17.94		
	Bazen	37	82.30	11.47		
	Sık sık	76	85.57	16.08		
	Her zaman	45	87.13	19.89		
Kuşaklararası otorite skoru	Hiç	4	20.25	2.87	0.74	0.565
	Nadiren	6	16.83	2.93		
	Bazen	37	20.11	5.46		
	Sık sık	76	19.11	4.96		
	Her zaman	45	18.60	6.16		
Bilişsel uyum skoru	Hiç	4	18.50	2.52	0.73	0.572
	Nadiren	6	17.67	5.85		
	Bazen	37	18.35	4.60		
	Sık sık	76	19.84	4.74		
	Her zaman	45	19.38	5.87		

4.2.1.13. Aile Büyükleriyle İletişim Durumu

AİÖ ve alt boyutlarından alınan skor ortalamalarının arasında aile büyükleriyle iletişim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunup bulunmadığını test etmek üzere ANOVA testi yapılmıştır. Aile büyükleriyle iletişim durumuna göre AİÖ ve alt boyut skorlarına ait ANOVA testi sonuçları ise Tablo 4.19’da verilmiştir.

Tablo 4.19.’dan görülebileceği gibi aile büyükleriyle iletişim durumuna göre AİÖ toplam skoru ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.001$). Aile büyükleriyle iletişim durumuna göre AİÖ’nün alt boyutları olan aile içi ilişkisellik skoru ve bilişsel uyum skoru ortalamaları arasındaki farklar da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuş ($p < 0.001$) ancak kuşaklararası otorite skoru ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p = 0.467$).

Tablo 4.19: Aile büyükleriyle iletişim durumuna göre AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonuçları

Boyutlar	Kategori	N	Ort.	ss	F	p
AİÖ toplam skoru	Hiç	4	112.50	7.94	0.98	0.418
	Nadiren	6	114.00	21.24		
	Bazen	37	120.76	16.05		
	Sık sık	76	124.51	18.67		
	Her zaman	45	125.11			
				23.10		
Aile içi ilişkisellik skoru	Hiç	4	73.75	8.85	1.11	0.355
	Nadiren	6	79.50	17.94		
	Bazen	37	82.30	11.47		
	Sık sık	76	85.57	16.08		
	Her zaman	45	87.13			
				19.89		
Kuşaklararası otorite skoru	Hiç	4	20.25	2.87	0.74	0.565
	Nadiren	6	16.83	2.93		
	Bazen	37	20.11	5.46		
	Sık sık	76	19.11	4.96		
	Her zaman	45	18.60			
				6.16		
Bilişsel uyum skoru	Hiç	4	18.50	2.52	0.73	0.572
	Nadiren	6	17.67	5.85		
	Bazen	37	18.35	4.60		
	Sık sık	76	19.84	4.74		
	Her zaman	45	19.38			
				5.87		

Aile büyükleriyle iletişim durumuna AİÖ ve alt boyut skor ortalamaları için yapılan ANOVA testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunan skorlar için hangi grupların ortalamalarının birbirinden farklı olduğunu test etmek üzere yapılan post-hoc çoklu karşılaştırma testleri Tablo 4.19’da verilmiştir.

AİÖ ve alt boyutlarının skor ortalamaları için yapılan post-hoc çoklu karşılaştırma test sonuçları, skor ortalamaları ile beraber incelendiğinde,

- (i) Aile büyükleriyle iletişimi orta olan kişilerin AİÖ skor ortalamasının ($\bar{x}=112.00$) aile büyükleriyle iletişim durumu çok iyi olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=133.50$) düşük olduğu,
- (ii) Aile büyükleriyle iletişimi iyi olan kişilerin AİÖ skor ortalamasının ($\bar{x}=119.75$) aile büyükleriyle iletişim durumu çok iyi olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=133.50$) düşük olduğu,
- (iii) Aile büyükleriyle iletişimi orta olan kişilerin aile içi ilişkisellik skoru ortalamasının ($\bar{x}=74.69$) aile büyükleriyle iletişim durumu çok iyi olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=93.57$) düşük olduğu,
- (iv) Aile büyükleriyle iletişimi iyi olan kişilerin aile içi ilişkisellik skoru ortalamasının ($\bar{x}=81.87$) aile büyükleriyle iletişim durumu çok iyi olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=93.57$) düşük olduğu,
- (v) Aile büyükleriyle iletişimi zayıf olan kişilerin bilişsel uyum skor ortalamasının ($\bar{x}=15.13$) aile büyükleriyle iletişim durumu çok iyi olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=21.62$) düşük olduğu,
- (vi) Aile büyükleriyle iletişimi orta olan kişilerin bilişsel uyum skor ortalamasının ($\bar{x}=16.92$) aile büyükleriyle iletişim durumu çok iyi olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=21.62$) düşük olduğu,
- (vii) Aile büyükleriyle iletişimi iyi olan kişilerin bilişsel uyum skor ortalamasının ($\bar{x}=18.29$) aile büyükleriyle iletişim durumu çok iyi olan kişilerin ortalamasından ($\bar{x}=21.62$) düşük olduğu sonuçlarına varılmış ve bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

4.3.AİÖ, YPDÖ ve YDÖ Skorları için Korelasyon Analizleri,

Aile ikliminin genç yetişkinlerin yaşam doyum ve psikolojik dayanıklılıkları üzerindeki etkilerini incelemek üzere, AİÖ ile YPDÖ ve YDÖ skorları arasındaki Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmış ve korelasyonların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadıkları hipotezlerini test etmek için test istatistikleri hesaplanmıştır. Yapılan korelasyon analizinin sonuçları Tablo 4.20’de verilmiştir.

Tablo 4.20: AİÖ ile YPDÖ ve YDÖ skorları için korelasyon analizi tablosu

Değişkenler		AİÖ skoru	YPDÖ skoru	YDÖ skoru
AİÖ skoru	Pearson korelasyon	1	0.463	0.401
	katsayısı			
	p-değeri		<0.001	<0.001
YPDÖ skoru	Pearson korelasyon	0.463	1	0.607
	katsayısı			
	p-değeri	<0.001		<0.001
YDÖ skoru	Pearson korelasyon	0.401	0.607	1
	katsayısı			
	p-değeri	<0.001	<0.001	

Tablo 4.20’de verilen korelasyon analizi sonuçlarına göre AİÖ skoru ile YPDÖ skoru arasında ($r=0.463$, $p<0.001$) orta derecede, pozitif yönlü ve anlamlı bir doğrusal ilişki bulunmuştur. Aynı şekilde AİÖ skoru ile YDÖ skoru arasında da ($r=0.401$, $p<0.001$) orta derecede, pozitif yönlü ve anlamlı bir doğrusal ilişki bulunmuştur.

Son olarak aile ikliminin alt boyutlarının genç yetişkinlerin yaşam doyum ve psikolojik dayanıklılıkları üzerindeki etkilerini incelemek üzere, aile iklimi alt boyutlarının skorları ile YPDÖ ve YDÖ skorları arasındaki Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmış ve korelasyonların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadıkları hipotezlerini test etmek için test istatistikleri hesaplanmıştır. Yapılan korelasyon analizinin sonuçları Tablo 4.21’de verilmiştir.

Tablo 4.21: AİÖ alt boyut skorları ile YPDÖ ve YDÖ skorları için korelasyon

Değişkenler	Aile içi ilişkisellik skoru		Kuşaklararası otorite skoru	Bilişsel uyum skoru		YPDÖ skoru	YDÖ skoru
	Pearson korelasyon katsayısı	p-değeri		Pearson korelasyon katsayısı	p-değeri		
Aile içi ilişkisellik skoru	Pearson korelasyon katsayısı	1	-0.161	0.589	0.505	0.437	
	p-değeri		0.038	<0.001	<0.001	<0.001	
Kuşaklararası otorite skoru	Pearson korelasyon katsayısı	-0.161	1	-0.245	-0.294	-0.254	
	p-değeri	0.038		0.001	<0.001	0.001	
Bilişsel uyum skoru	Pearson korelasyon katsayısı	0.589	-0.245	1	0.460	0.397	
	p-değeri	<0.001	0.001		<0.001	<0.001	
YPDÖ skoru	Pearson korelasyon katsayısı	0.505	-0.294	0.460	1	0.607	
	p-değeri	<0.001	<0.001	<0.001		<0.001	
YDÖ Skoru	Pearson korelasyon katsayısı	0.437	-0.254	0.397	0.607	1	
	p-değeri	<0.001	0.001	<0.001	<0.001		

Tablo 4.21’de verilen korelasyon analizi sonuçlarına göre aile içi ilişkisellik skoru ile YPDÖ skoru arasında ($r=0.505$, $p<0.001$) yüksek derecede, pozitif yönlü ve anlamlı bir doğrusal ilişki bulunmuştur. Aile içi ilişkisellik skoru ile YDÖ skoru arasında ($r=0.437$, $p<0.001$) orta derecede, pozitif yönlü ve anlamlı bir doğrusal ilişki bulunmuştur.

Kuşaklararası otorite skoru ile YPDÖ ve YDÖ skorları arasındaki korelasyon katsayıları incelendiğinde, kuşaklar arası otorite skoru ile YPDÖ skoru arasında ($r=-0.294$, $p<0.001$) düşük derecede, negatif yönlü ve anlamlı bir doğrusal ilişki bulunmuştur. Aynı şekilde kuşaklararası otorite skoru ile YDÖ skoru arasında ($r=-0.254$, $p=0.001$) düşük derecede, negatif yönlü ve anlamlı bir doğrusal ilişki bulunmuştur.

Bilişsel uyum skoru ile YPDÖ ve YDÖ skorları arasındaki korelasyon katsayıları incelendiğinde, bilişsel uyum skoru ile YPDÖ skoru arasında ($r=0.460$, $p<0.001$) orta derecede, pozitif yönlü ve anlamlı bir doğrusal ilişki bulunmuştur. Aynı şekilde bilişsel skoru ile YDÖ skoru arasında ($r=0.397$, $p<0.001$) orta derecede, pozitif yönlü ve anlamlı bir doğrusal ilişki bulunmuştur.

5.TARTIŞMA

Bu çalışma, aile ikliminin pozitif psikolojinin önemli konularından olan yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılığa etkisini araştırmak için yapılmıştır. Bazı sosyodemografik ve bazı aile özelliklerinin genel aile iklimi algısı ve aile içi ilişkisellik, bilişsel uyum ve kuşaklar arası otorite alt boyutları algısına etkilerine bakıldıktan sonra, katılımcıların aile iklimi algılarının yaşam doyumları ve psikolojik dayanıklılıkları üzerindeki etkilerine bakılmıştır.

Aile sistemleri kuramına göre, aile, aile üyelerini oluşturan bireyler, bu bireyler arasındaki ilişkiler ve kurallar bütününden oluşan kompleks bir yapıdır ve aileyi anlayabilmek için hem birey, eş, ebeveyn ve çocuklardan oluşan alt sistemleri hem de aileyi bir bütün olarak incelemek gerekir (Goldenberg ve Goldenberg, 2012; Hallaç ve Öz, 2014). Diğer taraftan Bronfenbrenner'in (1989) ekolojik sistemler teorisine göre birey yakın birincil ilişkilerden başlayarak çevresindeki kültürel değerler, inanç sistemleri ve sosyoekonomik durumlardan etkilenir (Gönül ve ark., 2018). Birey ile çevresi arasında dinamik bir karşılıklı etkileşim söz konusudur ve bireyin içinde bulunduğu en yakın sistem de ailesidir. Aile sürekli değişen bir sistem olduğundan aile dinamiklerini farklı bağlamları ve işlevleriyle ele almak gerekir. Aile iklimi kavramı da işte tam bu noktadan devreye girerek bireyin gelişimini ailesinin nesiller boyu aktararak süregelen düşünce, değer ve inançları ile birlikte ele alan bir kavramdır (Björnberg ve Nicholson, 2007; Gönül, Işık-Baş ve Şahin-Acar, 2018). Aile iklimi bireyin sergilediği tutum ve davranışların şekillenmesi ve kimlik stiline gelişmesi üzerinde önemli bir role sahiptir.

Bu çalışmada aile iklimini değerlendirmek için Gönül ve arkadaşları tarafından (2018) geliştirilmiş olan Aile İklimi Ölçeği (AİÖ) kullanılmıştır. Çalışmaya 18-35 yaş arası bildiği herhangi bir psikolojik rahatsızlığı olmayan genç erişkinler dâhil edilmiştir. Björnberg ve Nicholson (2007) tarafından geliştirilen orijinal ölçekte katılımcıların yaşlarının 20-64 arasında değişmesine bağlı olarak katılımcıların sosyoekonomik düzeyleri arasında çeşitlilik olduğu bildirilmiş; Gönül ve arkadaşları (2018) da bu durumu dikkate alarak Türkçeye uyarladıkları ölçek çalışmalarını genç erişkinlik dönemine denk gelen 18-35 yaş aralığındaki bireylerde yapmak suretiyle belirli bir gelişim dönemine odaklanarak, çalışmanın güvenilirliğini artırmayı hedeflemişlerdir. Bu çalışmada da aynı nedenlerle 18-35 yaş arasında ve bildiği psikolojik bir rahatsızlığı olmayan bireylerin aile iklimi algısı ölçülmeye çalışılmıştır. Kullanmış olduğumuz ölçekte alınan yüksek skorlar kişinin değerlendirdiği alanın aile içinde fazlaca önemsendiğini ve/veya

deneyimlendiğini, düşük değerler ise değerlendirilen alanın aile içinde çok fazla önemsenmediğini ve/veya deneyimlenmediğini göstermiştir. (Gönül ve ark., 2018).

AİÖ toplam ve alt boyutları skorlarının sosyodemografik değişkenlere göre nasıl etkilendiklerine bakıldığında, çalışma grubumuzdaki kişilerde gerek AİÖ toplam ve gerekse AİÖ alt boyutlarının ortalamaları arasında cinsiyete, medeni duruma, büyüme döneminde birincil bakım veren kişiye (anne, anne-baba beraber, aile büyükleri ve bakıcı), yaşamının büyük kısmını geçirdiği yere (köy, ilçe, şehir, metropol), anne ve babanın eğitim durumuna (ilkokul, ortaokul, lise, üniversite/ yüksekokul, yüksek lisans/doktora) ve aile büyükleriyle görüşme sıklığına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Dancy ve Handal 463 siyah adolesan (1981) ve Enos ve Dancy (1985) 966 beyaz adolesan ve Kaplan (2019) 772 ve Dalbadan (2021) 468 üniversite öğrencisi katılımcı üzerinde yaptıkları çalışmalarda her iki cins arasında- bizim çalışmamızda da olduğu gibi- aile iklimi algısı açısından farklılık olmadığını bulmuşlardır. Turgut (2019) ise üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı tez çalışmasında kadınlarda aile içi ilişkisellik algısı skorunun erkeklerden daha yüksek olduğunu bulmuş ve kadınların aile içi ilişkileri erkeklerden daha çok önemsediklerini, erkeklerde ise kuşaklararası otorite algısının kadınlara göre daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. İkiz ve Yörük (2013) de öğretmen adaylarında yaptıkları çalışmada kadınların aile içindeki iletişimlerinin daha etkili, ilişkilerinin daha iyi olduğunu ve erkeklere göre aile fonksiyonlarını yerine getirme açısından daha yüksek puanlar aldıklarını bildirmişlerdir.

Çalışmamızda yaş grupları açısından bakıldığında gerek toplam AİÖ skorları gerekse aile içi ilişkisellik ve kuşaklararası otorite alt boyutlarından elde edilen skorların ortalamaları arasında fark olduğu görülmektedir. Şöyle ki 18-24 yaş grubundaki katılımcıların hem genel aile iklimi algısı hem de aile içi ilişkiselliği, 25- 29 yaş grubundaki katılımcılara göre daha düşük bulunmuştur. 18-24 yaş grubundaki katılımcıların hem 25-29 hem de 30-35 yaş grubundaki katılımcılara göre ailedeki kuşaklararası otoriteyi daha fazla hissettikleri saptanmıştır. Bu sonuçlar da 18-24 yaş grubundaki gençlerin aile dışı ortamlarda sosyalleşmeye başlamaları ve daha özgür hareket etme isteklerine bağlı olarak ortaya çıkmış olabilir (Türküm ve ark., 2005). Dalbadan (2019) yaş değişkeni ile AİÖ ölçeği ve alt boyutlarının ortalama puanlarını karşılaştırdığında yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark görmediğini bildirmiştir. Dancy ve Handal (1981) 463 siyah adolesan katılımcı üzerinde yaptıkları araştırmada yaş arttıkça kuşaklararası otorite algısının arttığını bildirmişlerdir.

Çalışmamızda katılımcıların medeni durumlarına göre toplam ve alt boyut AİÖ

ortalamaları arasında bir fark bulunmamıştır. Kabasakal ve Aktaş (2021) Covid-19 pandemi sürecinde bireylerin aile iklimi algısını inceledikleri çalışmalarında, evli bireylerin AİÖ alt boyutlarında aile içi ilişkisellik ve bilişsel uyum alt boyutlarının bekâr olanlara göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır.

Katılımcılar eğitim durumları açısından incelendiğinde AİÖ skor ortalamaları arasında fark bulunmamış, ancak üniversite/yüksekokul mezunu olanlar ve yüksek lisans yapmış olanların aile içi ilişkisellik skorları ilkokul/ortaokul/lise mezunu olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Eğitim seviyesi yükseldikçe aile içi ilişkisellik skoru da artmaktadır ki bu da eğitimin düşünceleri daha özgürce ifade etme ve çözüm üretebilme konularındaki olası pozitif etkisine bağlı olarak izah edilebilir. Doktora yapmış olan katılımcıların kuşaklararası otorite algıları, yüksek lisans yapmış olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Doktora yapmış katılımcıların hem yaşları artmış hem de eğitim düzeyine paralel olarak ekonomik koşulları da iyileşmiş ve daha otonom hareket etme istekleri ortaya çıkmış olabilir.

Yetiştığı ailenin gelir durumu açısından bakıldığında, toplam AİÖ skoru ortalamaları düşük gelirli ailelere mensup katılımcılarda hem orta hem de yüksek gelirli ailelere mensup olanlara göre istatistiksel olarak fark anlamlı derecede düşük bulunmuş; buna karşılık ailesi orta ve yüksek gelir grubunda olan katılımcılar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Alt boyutlar açısından değerlendirildiğinde, aileleri düşük gelir grubuna mensup katılımcıların aile içi ilişkisellik ve bilişsel uyum düzeyleri hem orta hem de yüksek gelir grubundakilere kıyasla daha zayıf bulunmuştur. İlâveten, bilişsel uyum düzeyinin orta ve yüksek gelir grubuna mensup katılımcılar arasında da farklılık gösterdiği ve orta gelir düzeyi grubunda bilişsel uyum algısının daha düşük olduğu saptanmıştır. Bazı araştırmalarda ailenin gelir düzeyi ile aile iklimi arasında ilişki bulunamazken (Turgut, 2019), bazı araştırmalarda ise ailenin gelir düzeyi yüksekliği ile aile iklimi arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır (Davis-Kean, 2005; Xia, Fosco ve ark., 2006). Dalbadan (2021) da üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, katılımcıların sosyoekonomik seviyelerinin AİÖ ve alt boyutlarının ortalama skorları üzerinde anlamlı bir farklılık yarattığını, sosyoekonomik düzeyi zayıf olan katılımcıların aile iklimi algısının zayıf olduğunu bildirmişlerdir.

Çalışma grubumuzda annenin eğitim durumuna göre hem AİÖ toplam skoru hem de alt boyutların skorları ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ve annenin eğitim düzeyinin bireyin aile iklimi algısı üzerinde bir etkisi olmadığı sonucuna varılmıştır. Akyüz (2018) ve Dalbadan (2021) da benzer şekilde

anneninin eğitim düzeyinin aile iklimi algısı ve alt boyutları üzerinde bir etkisinin olmadığını bildirmiştir. Bazı çalışmalarda lisansüstü/doktora eğitimi almış annelerin çocuklarında genel olarak aile iklimi algısı ve aile içi ilişkisellik ve bilişsel uyum arasında pozitif bir ilişki, kuşaklararası otorite algısı ile ise negatif bir ilişki bulunduğu bildirilmiştir (Kaplan, 2019; Soner, 2000). Turgut (2019) annenin eğitim düzeyi ilköğretim ve öncesi olan katılımcıların, ortaokul-lise ve üstü olan annelere göre aile içi ilişkisellik algılarının daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Çalışmamızda, annede olduğu gibi, babanın eğitim durumuna göre de AİÖ ve alt boyutlarının ortalama skorları ortalamaları arasında bir fark bulunmamıştır. Dalbadan (2021) ve Akyüz (2018) de babanın eğitim düzeyi açısından çalışmamıza benzer sonuçlar bildirmişlerdir. Turgut (2019) ise babasının eğitim düzeyi ilköğretim ve altı olan bireylerde aile içi ilişkisellik algısının babalarının eğitim düzeyi ortaokul, lise ve üniversite ve üstü olanlara göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır.

Bu çalışmada aile tipine göre AİÖ toplam skoru, aile içi ilişkisellik ve bilişsel uyum alt boyutları ortalama skorları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamasına karşılık geniş aileye mensup bireylerde, çekirdek aileye mensup bireylere göre kuşaklararası otorite algısı daha yüksek bulunmuştur. Turgut (2019) üniversite öğrencilerinde geniş aileye sahip bireylerde bilişsel uyum algısının yüksek olduğunu, Kaplan (2019) da üniversite öğrencilerinde parçalanmış/yeniden birleşmiş/diğer ailelere mensup katılımcılarda genel aile iklimi algısının ve kuşaklararası ilişkiler ve bilişsel uyum algılarının zayıf, kuşaklararası otorite algısının ise daha yüksek olduğunu bildirmiştir. Duman (2021) ise ailenin günümüzde yaşadığı değişime bağlı olarak, geçmişte geniş ailelerde yaşanan aile içi iletişim bozukluğu ve hissedilen otoritenin artık ebeveynleriyle çocukları arasında da problem olmaya başladığını ifade etmektedir.

Ebeveyn tutumu açısından bakıldığında AİÖ toplam skoru ve aile içi ilişkisellik, bilişsel uyum ve kuşaklar arası otorite alt grupları skoru ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Ebeveyn tutumu ilgisiz olan kişilerin aile iklimi algısı hem baskıcı-otoriter hem aşırı koruyucu hem de demokratik olanlardan ve baskıcı-otoriter olanların aile iklimi algısı da hem aşırı koruyucu hem de demokratik olanlardan düşük bulunmuştur. Ebeveyn tutumu demokratik olan bireylerin bilişsel uyum algısı hem ilgisiz hem baskıcı-otoriter hem de aşırı koruyucu olanlardan daha yüksek çıkmıştır. Kuşaklar

arası otorite algısının ise ebeveyn tutumu demokratik olanlarda baskıcı-otoriter ve koruyucu olanlardan daha düşük olduğu görülmüştür. Bu bulgularla ebeveyn tutumları demokratik olan bireylerin aile içi ilişkiselliği ve bilişsel uyumlarının yüksek, algıladıkları kuşaklar arası otorite düzeyinin ise düşük olduğu olumlu bir aile ikliminde yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bireylerin gelişimi ve potansiyellerinin ortaya çıkmasında ebeveyn tutumlarının önemli bir yeri vardır. Ebeveynlerin demokratik tutum sergiledikleri ailelerde bilişsel uyumun yüksek olduğuna dair çok sayıda çalışma araştırma mevcuttur (Kurdek, Fine ve Sinclair, 1995; Kalyencioğlu, 2007; Olszewski, Kulieke ve Buescher, 1987; Turgut, 2019).

Çalışmamızda aile büyükleriyle görüşme sıklığına göre elde edilen AİÖ toplam ve alt boyutlarının skor ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görüldü. Aile büyükleriyle iletişim açısından bakıldığında ise iletişim seviyesi yükseldikçe, aile iklimi, aile içi ilişkisellik ve bilişsel uyum algılarının yükseldiği saptandı. Griggs, Tan, Buchanan, Attar-Schwartz ve Flouri (2009) de çocuk ve gençlerde yaptıkları bir araştırmada büyükanne ve büyükbabalarla paylaşılan etkinlikler ve kurulan iletişimin sorunları paylaşmak, tavsiye almak, vb. olumlu etkileriyle çocuk ve gençlerin iyi oluşuna katkısı olduğunu göstermişlerdir.

Bu çalışmada katılımcıların yetiştiği ailenin gelir düzeyi ve ebeveyn tutumları hem genel aile iklimi algısını hem de alt boyutları olan aile içi ilişkisellik, bilişsel uyum ve kuşaklararası otorite algılarının her üçünü de etkileyen iki sosyodemografik özellik olarak dikkati çekmekte ve literatürle uyum göstermektedir (Davis-Kean, 2005; Xia ve ark., 2006; Dalbadan, 2021; Kalyencioğlu, 2007; Kurdek, Fine ve Sinclair, 2007; Ridge, 2009; Olszewski ve ark., 1987; Şengönül, 2019; Turgut, 2011). Ailenin sosyoekonomik durumunun kötü olması en az ebeveynler kadar çocukları da etkileyen ve ailenin işleyişini bozan bir durumdur. Çocuk bu durumdan yalnızca kaynak yetersizliği nedeniyle ihtiyaçlarının karşılanamamasından ötürü muzdarip olmakla kalmaz, ebeveynlerinin bu durumdan ötürü yaşadıkları strese ve yaşam güçlüklerine bağlı olarak sosyalleşemeyerek öğrenmesi gereken davranış kalıpları ve değerlerden de mahrum kalır (Banovcinova, Levicka ve Veres, 2018).

Olumlu bir aile ikliminde büyüyen çocuklar güven duygusu gelişmiş, inisiyatif alabilen, özerk hareket edebilen, duygusal bağları güçlü, istikrarlı ve yetkin birer birey olma yolunda ilerlerler. Bunun için de ailelerin ceza vermek yerine çocuğu dinlemek, açık ve net kurallar koymak, hak ettiğinde övmekten kaçınmamak ve olumlu davranışlar sergilemesini pekiştirici bir yaklaşımda bulunmak gibi olumlu tutumlar sergilemeleri

önemlidir (Sanders, Kirby, Tellegen ve Day, 2014; Cantero-García, ve Alonso-Tapia, 2017). Bazı ebeveynlerin ise çocuklarına bazı roller (kahraman, günah keçisi, kayıp ya da maskot çocuk gibi) biçerek o rolü benimsemelerine neden olacak tutumlar içine girmeleri söz konusu olabilmekte ve bu durumun çocukların yetişkin yaşamlarında algı ve davranışlarını etkileyen bazı yansımaları olmaktadır (Yavuz Güler, 2021).

Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ)'ne göre bir kişiye sağlıklı diyebilmek için hastalık ve sakatlığının olmaması yeterli kabul edilmeyip, aynı zamanda beden, ruhen ve sosyal olarak da iyi olması şartı aranmaktadır (World Health Organisation - WHO, 2006). Oysa literatür taraması yapıldığında 2000'li yıllara kadar yapılan araştırmaların daha ziyade psikopatolojilere bireyin olumlu özelliklerinin ön plana çıkması düşüncesinde olanların bir çatı altında toplanmasını sağlayarak pozitif psikolojiye olan ilgiyi artırmıştır (Demir ve Türk, 2021; Durak, 2021). Ne var ki sorun odaklı araştırmalarla kıyaslandığında -artış göstermeye başlamakla birlikte-, yapılandırmayı amaçlayan pozitif psikoloji konusundaki çalışmaların oranı hala düşüktür (Tuzgöl-Dost, 2007; Myers ve Diener, 2018; Durak, 2021).

Pozitif psikolojide mutluluk, öznel iyi olma hali olarak tanımlanmakta (Diener, 2000; Dağlı ve Baysal, 2016) ve her bir bireyin mutlu olmayı istemesi ve mutluluğu için çaba sarf etme sorumluluğu taşıması gerektiği düşünülmektedir (Eid ve Diener; 2001). Öznel iyi oluş ("subjective well being") deyimini, insanların yaşamlarını ve yaşamlarındaki belirli alanları ve etkinlikleri nasıl deneyimlediklerinin ve değerlendirdiklerinin bir göstergesi şeklinde tanımlanabilir (Diener, 1984; Layard, 2006). Yaşam doyumu da öznel iyi oluşun bilişsel/ yargı boyutunu oluşturur ve bireyin yaşamından bekledikleri ile elde ettiklerinin -tercih standartlarını bireyin belirlediği – mukayesesi sonunda ortaya çıkan memnuniyet düzeyidir. Yaşam doyumu subjektif bir yargıdır ve olumlu ya da olumsuz unsurları içerebilir. Benlik saygısı, iyimserlik ve umudun yaşam doyumunun en güçlü belirleyicileri olduğu ve aralarında pozitif bir ilişki olduğu bilinmektedir (Diener ve Diener, 1995; Patel ve ark., 2018; Bailey ve ark., 2007). Yaşam doyumunu belirleyen diğer bazı faktörler bireyin değerleridir –ki bireyin değer atfettiği şeyler değişkendir, kimisi için aile, kimisi için aşk, kimisi için din ve maneviyat, kimisi için para ya da maddiyattır-. Arkasında aile, arkadaş ya da sosyal desteğin olması, aile bağı, aile esnekliği, ebeveyn desteği olması ile yaşam doyumunu arasında pozitif bir ilişki varken, ebeveyn cezalandırması ile negatif bir ilişki olduğu görülmüştür (Henry, 1994). Bireyci (individualistik) toplumlarda, başkaları tarafından algılanan kabulün yaşam doyumunu üzerinde bir etkisi olmazken kolektivist toplumlarda ebeveynler ve arkadaşlar tarafından

algılanan kabulün, en az duygular kadar, yaşam doyumunu etkilediği bildirilmiştir (Diener ve ark., 1998).

Yukarıda sayılan faktörlerin yaşam doyumunu üzerindeki etkilerinden yola çıkılarak, aile iklimi ile yaşam doyumunu arasında bir ilişki olabileceği düşünülmüş ve bu çalışmada 18-35 yaş arası genç erişkinlerde aile ikliminin yaşam doyumunu üzerindeki etkisinin araştırılmasına karar verilmiştir. Yapılan literatür taramasında aile iklimi- yaşam doyumunu ilişkisini araştıran yerli ve yabancı kaynakların sınırlı sayıda olması da bu kararı desteklemiştir. Bu amaçla katılımcılarımıza Diener ve arkadaşları tarafından (1985) geliştirilmiş olan ve 2016 yılında Dağlı ve Baysal tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları tamamlanmış olan Yaşam Doyum Ölçeği (YDÖ) uygulanmış ve AİÖ ölçeği ile YDÖ skorları arasındaki korelasyon analizi sonucunda AİÖ skoru ile YDÖ skoru arasında orta derecede ve pozitif yönlü, anlamlı bir doğrusal ilişki olduğu saptanmıştır. Şöyle ki genel olarak aile iklimi pozitifliği arttıkça bireyin yaşam doyumunu da artmaktadır. Aile ikliminin alt boyutları açısından bakıldığında ise, aile içi ilişkisellik ve bilişsel uyum arttıkça yaşam doyumunu da artmış, kuşaklar arası otorite algısı yükseldikçe de yaşam doyumunu azalmıştır. Psikolojik doyum üzerinde en az ve negatif etkisi olan alt boyutun kuşaklararası otorite olduğu saptanmıştır.

Gomez-Baya, Muñoz-Silva ve Garcia-Moro (2020), çocukların yaşamları ve iyi oluşları konusunda yapılan “Çocukların Dünyaları” (“Children’s Worlds”) Projesi için bazı Avrupa ülkelerinde (Estonya, İspanya, Almanya, İngiltere, Romanya, Norveç, Polonya ve Malta) yaşayan 12 yaşındaki 9281 ergenin aile iklimi ve yaşam doyumunu ilişkisini araştırmışlar ve çalışmanın sonucunda olumlu bir aile ikliminin çocukların yaşam doyumlarını artırdığını, çocukların yaşam doyumunu artıran en önemli etkenlerin aile ile birlikte iyi vakit geçirme ve ebeveyn ya da bakıcılarının onlara iyi davranması olduğunu bulmuşlardır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Avrupa Birliği Ofisinin işbirliğiyle yürütülen Okul Çağındaki Çocuklarda Sağlık Davranışını (The Health Behaviour in School-aged Children-HBSC) araştırmak için İskoçya’da yapılan bir diğer araştırmada ise hem anne- çocuk hem de baba- çocuk arasındaki iletişim durumu ile çocuğun yaşam doyumunu arasında bir ilişki olduğu, iletişim bozukluğunun çocuğun yaşam doyumunu düşürdüğü, bu etkinin özellikle anne-kız arasındaki iletişim bozukluklarında daha belirgin olduğu, iki ebeveynli geleneksel bir ailede yaşamamanın iletişim iyi olsa bile erkek çocuklarda yaşam doyumunu azalttığı ve bu etkinin ekonomik dezavantajlardan bağımsız olduğu saptanmıştır (Levin ve Currie, 2010).Yapılan araştırmalarda ülkemizde direkt olarak aile iklimi-yaşam doyumunu ilişkisini inceleyen yayınlanmış herhangi bir çalışmaya

rastlanmamıştır. Akyol (2013) ve Dingiltepe (2009) boşanmış ve boşanmamış aileye mensup erişkinlerin yaşam doyumu düzeylerini araştırmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin boşanmış aileye mensup ergenlere göre yaşam doyumu düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Aile bağları güçlü, aile esnekliği ve ebeveyn desteğinin yüksek olduğu ailelerde yaşam doyumunu ve öznel iyi oluşun da yüksek olduğunu bildirilmiştir (Henry, 1994; Raboteg-Saric ve Sakic, 2013). Bütün bu bilgiler de pozitif bir aile ikliminin öznel iyi oluşun duyuşsal/duygusal boyutunu oluşturan yaşam doyumu üzerindeki etkisini araştırdığımız ve aralarında pozitif bir ilişki bulduğumuz çalışmamızın sonucunu destekler niteliktedir.

Pozitif psikolojinin bir diğer kavramı olan psikolojik dayanıklılık, en basit olarak bireyin karşılaştığı olumsuz ve travmatik olaylar karşısında güçlü kalabilmesi şeklinde tanımlanır (Masten, 2001; Kararımak, 2006). Bazı öngörülemez ve kaçınılmaz olumsuz olaylar ya da travmalar karşısında yoluna nasıl devam edebildiği o bireyin psikolojik dayanıklılık düzeyi ile yakın ilişkilidir (Eren Yavuz, 2020). Psikolojik dayanıklılıktan bahsedebilmek için mutlaka bir tehdit ve bu tehdidin karşısında sergilenmiş etkili bir uyumun mevcut olması gereklidir. Psikolojik dayanıklılık, karşılaşılan risk ya da zorluklar ile başarıyla baş etme, pozitif uyum gösterme ya da yeterlik geliştirme süreçlerini içerir (Masten ve Reed, 2002; Gizir, 2007). Psikolojik dayanıklılık tanımlarının hemen hepsinde risk faktörleri, koruyucu faktörler ve yetkinlikten bahsedilmektedir. Risk faktörleri ve koruyucu faktörler karşılıklı bir etkileşim halindedir ve koruyucu faktörler risklerin olumsuz etkilerinin şiddetini azaltmak suretiyle, bireyin psikolojik dayanıklılık geliştirme sürecinde rol oynarlar (Fraser ve arkadaşları, 1999). Bu çalışmada koruyucu bir faktör olan aile bağlamında, aile ikliminin çalışma grubumuzdaki genç yetişkinlerin psikolojik dayanıklılıkları ile ilişkisi araştırılmış ve yapılan korelasyon analizi sonucunda AİÖ skoru ile YPDÖ skoru arasında orta derecede, pozitif yönlü ve anlamlı bir doğrusal ilişki olduğu bulunmuştur. Şöyle ki genel olarak aile iklimi pozitifliği arttıkça bireyin psikolojik dayanıklılık düzeyi de artmaktadır. Aile ikliminin alt boyutları açısından bakıldığında ise, aile içi ilişkisellik ve bilişsel uyum arttıkça psikolojik dayanıklılık da artmış, kuşaklar arası otorite algısı yükseldikçe de psikolojik dayanıklılık azalmıştır. Psikolojik doyum üzerine en güçlü pozitif etkisi olan alt boyutun aile içi ilişkisellik olduğu saptanmıştır.

Literatüre bakıldığında, aile iklimi ile psikolojik dayanıklılık ilişkisini inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Polatçı ve Tınaz (2021) kişilik özelliklerinin psikolojik dayanıklılık üzerindeki etkisini araştırdıkları çalışmalarında gelişime açıklık, öz disiplin,

dışa dönüklük ve uyumluluk kişilik özelliklerini taşıyan bireylerin psikolojik dayanıklılığının daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Tümlü ve Recepoğlu (2013) üniversite akademik personelinin cinsiyet, yaş, medeni durum, akademik unvan, hizmet süresi ve buldukları üniversitedeki çalışma sürelerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını saptamışlardır. Aynı çalışmada anlamlı olmasa da kadın akademik personellerinin psikolojik dayanıklılığı erkek akademik personellere göre daha yüksek bulunmuştur. Benzer şekilde evli akademik personellerde psikolojik dayanıklılık düzeyleri bekâr olanlardan daha yüksek çıkmıştır ve yazarlar bu durumu evli bireylerin daha çok sosyal desteklerinin olmasıyla açıklanabileceğini bildirmişlerdir. Araştırmanın bir diğer sonucu da istatistiksel olarak anlamlı olmasa da en yüksek psikolojik dayanıklılık düzeyine sahip akademisyenlerin 51 yaş ve üstündekiler olduğunu görmüşler ve bunu da yaş aldıkça daha fazla deneyim kazanmalarının sonucunda problemlerle etkili bir şekilde baş etme becerilerinin artmış olmasının beklenen bir sonucu olduğunu ifade etmişlerdir. Üniversite öğrencilerinin bilinçli farkındalıkları (“mindfulness”) ile psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişkinin araştırıldığı bir çalışmada, öğrencilerin bilinçli farkındalık düzeyleri ile psikolojik dayanıklılığın alt boyutlarından olan aile uyumu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Cantimur, 2021). Conger ve Conger (2002) 1989-1993 yılları arasında 558 yedinci sınıf öğrencisi ve ailelerini her yıl ziyaret ederek ebeveynlerin ve çocukların ekonomik zorluklar karşısındaki psikolojik dayanıklılıklarını incelemişler ve evlilik desteği, etkili problem çözme ve yaşadıkları zorluk karşısında kontrol sahibi olma becerileri sayesinde sıkıntıların üstesinden gelebildiklerini görmüşlerdir. Çocukların psikolojik dayanıklılığının ise ebeveynlerinin, kardeşlerinin ve aile dışından bazı kişilerin desteğiyle geliştiğini, gene ergenliğe geçiş sürecindeki zorlukları atlattıklarında aileden gördükleri sıcaklık, destek, anlayış ve kabulün önemli olduğunu saptamışlardır. Ebeveynleri boşanmış ergenlerde yapılan bir çalışmada, psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile yaşam doyumu düzeyleri arasında güçlü ve pozitif yönlü bir ilişki; psikolojik dayanıklılık ile yalnızlık düzeyleri arasında ise negatif yönlü güçlü bir ilişki olduğu saptanmıştır (Altundağ, 2013). Psikolojik dayanıklılık açısından bakıldığında, koruyucu faktörler risklerin bireyler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltarak uyum sürecine olumlu etki ederler. Aile de bu koruyucu faktörlerden biridir ve çalışmamızda da pozitif aile ikliminin koruyucu bir rol oynayarak psikolojik dayanıklılığı artırdığı saptanmıştır.

Özetle, bu çalışmada aile ikliminin genç erişkinlerde yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılık üzerinde etkili olduğu ve pozitif bir aile ikliminin aile bireylerinin yaşam

doyumları ve psikolojik dayanıklılıklarını artırdığı saptanmıştır.

En küçük toplumsal kurum olan ailenin çok değişik tanımları mevcuttur, ancak aslolan tek şey aile kavramının temel işlevini ve toplumsal düzen içindeki yerini her zaman koruduğudur (Günindi ve Giren, 2011; Tekin Epik, Çiçek ve Altay, 2017). Aile, bireyi hayatı boyunca etkileyen biyolojik, psikolojik ve sosyolojik unsurları barındıran evrensel bir kurumdur. Toplumun sosyal yapısı değişirken ailede de sosyal ve kültürel rollerin değişimi kaçınılmazdır (Eyce, 2014). Her ailenin içinde bulunduğu özel durumundan, kültüründen ve bazı evrensel kurallardan kaynaklanan bir düzen ve karşılıklı etkileşim modeli vardır (Wood, 1985, Fişek, (t.y.)). Aile iklimi de aileyi nesiller boyu süregelen ve nesilden nesile aktarılan düşünce, değer ve inançları doğrultusunda ele almakta ve bireyin gelişiminin yıllar boyu süregelen sosyokültürel çevre ve geniş aile ilişkileri çerçevesinde daha detaylı olarak incelenmesini mümkün kılmaktadır (Björnberg ve Nicholson, 2007; Gönül, Işık-Baş ve Şahin-Acar, 2018). Diğer taraftan yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek olması da bireyin iyilik halini artırması ve devam ettirmesi konusunda pozitif etkileri olan kavramlardır. Bu çalışmada aile iklimi algıları yüksek olan, yani geniş aile bireylerinin birbirinin hayatında olup bitenlerle ilgilendiği, karşılıklı ilgi ve sevgi gösterdiği, aralarındaki açık iletişim ile birbirleri hakkındaki olumlu ya da olumsuz düşüncelerini özgürce dile getirebildikleri, sorunlar karşısında birlikte çözüm üretebildikleri, ailedeki kararların yaşça büyük ve küçük kuşakların ortak katılımı ile alındığı ve düşünce, değer, tutum ve inançları benzer aile ortamında yetişmiş olan genç erişkinlerin yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılıklarının yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuç da pozitif aile ikliminin bireylerin iyi oluşları üzerindeki olumlu etkisini ortaya koymaktadır.

Literatürde aile iklimi ile yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkileri inceleyen kısıtlı sayıda araştırmanın olması ve kullandığımız ve Türkçeye uyarlanmış olan her üç ölçeğin de geçerlilik-güvenilirlik çalışmasının yapılmış ve psikometrik özelliklerinin incelenmiş olması çalışmamızın güçlü yönleri olarak değerlendirilebilir. Literatürde bu konularda yapılmış çalışmaların çoğuna kıyasla katılım sayımızın nispeten az olması ise çalışmamız için bir kısıtlılık teşkil edebilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyodemografik özellikler açısından bakıldığında, çalışma grubumuzdaki kişilerde gerek AİÖ toplam ve gerekse aile içi ilişkisellik, bilişsel uyum ve kuşaklararası otorite alt boyutları skorları ortalamaları arasında cinsiyete, medeni duruma, büyüme döneminde birincil bakım veren kişiye (anne, anne- baba beraber, aile büyükleri ve bakıcı), yaşamının büyük kısmını geçirdiği yere (köy, ilçe, şehir, metropol), anne ve babanın eğitim durumuna (ilkokul, ortaokul, lise, üniversite/ yüksekokul, yüksek lisans, doktora) ve aile büyükleriyle görüşme sıklığına (hiç, nadiren, bazen, sık sık, her zaman) göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Katılımcıların genel aile iklimi algısı (AİÖ ortalama skoru) üzerinde etkisi olan sosyodemografik özelliklerin yetiştiği ailenin gelir düzeyi (düşük, orta, yüksek), ebeveyn tutumu ve aile büyükleriyle iletişim durumu olduğu görülmüştür. Alt boyutlar açısından bakıldığında ise aile içi ilişkisellik algısını etkileyen sosyodemografik özelliklerin katılımcıların yaş (18-14; 25-29; 30-35), eğitim durumu (ilkokul, ortaokul, lise, üniversite/yüksekokul, yüksek lisans, doktora), yetiştiği ailenin gelir düzeyi, ebeveyn tutumu ve aile büyükleriyle iletişim sıklığı; bilişsel uyum algısını etkileyen sosyodemografik özelliklerin yetiştiği ailenin gelir düzeyi, ebeveyn tutumu ve aile büyükleriyle iletişim durumu; kuşaklararası otorite algısını etkileyen sosyodemografik özelliklerin ise katılımcıların yaşı, eğitim durumu, yetiştiği ailenin gelir durumu, aile tipi (tek ebeveynli, çekirdek aile, geniş aile, parçalanmış/yeniden birleşmiş/diğer), ebeveyn tutumu (ilgisiz, baskıcı-otoriter, aşırı koruyucu, demokratik) ve aile büyükleriyle iletişim durumu (yok, zayıf, orta, iyi, çok iyi) olduğu saptanmıştır. Yetiştigi ailenin gelir düzeyi ve ebeveyn tutumları katılımcıların hem genel aile iklimi algısı hem de alt boyutları olan aile içi ilişkisellik, bilişsel uyum ve kuşaklararası otorite algılarının her üçünü de etkileyen sosyodemografik özelliklerdir.

AİÖ skoru ile YDÖ skorları arasındaki korelasyon analizi sonucunda AİÖ skoru ile YDÖ skoru arasında orta derecede ve pozitif yönlü ve anlamlı bir doğrusal ilişki olduğu saptanmıştır. AİÖ alt boyutları açısından bakıldığında ise aile içi ilişkisellik ve bilişsel uyum algısı ile yaşam doyumu arasında orta dereceli ve pozitif yönlü ve anlamlı bir doğrusal ilişki olduğu, kuşaklararası otorite alt boyutu ile ise düşük dereceli, negatif yönlü ve anlamlı bir doğrusal ilişki olduğu görülmüştür.

AİÖ skoru ile YPDÖ skoru arasında orta derecede, pozitif yönlü ve anlamlı bir doğrusal ilişki olduğu bulunmuştur. AİÖ alt boyutları açısından bakıldığında ise, aile içi ilişkisellik ile psikolojik dayanıklılık arasında yüksek dereceli ve pozitif yönlü ve anlamlı; bilişsel duyum algısı ile psikolojik dayanıklılık arasında orta dereceli ve pozitif yönlü ve anlamlı bir doğrusal ilişki olduğu, kuşaklararası otorite alt boyutu ile ise düşük dereceli, negatif yönlü ve anlamlı bir doğrusal ilişki olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada aile ikliminin genç erişkinlerde yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılık üzerinde etkili olduğu ve pozitif bir aile ikliminin aile bireylerinin yaşam doyumları ve psikolojik dayanıklılıklarını artırdığı sonucuna varılmıştır.

Pozitif psikoloji bireyin iyilik halini artırmaya odaklanmaktadır. Yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılık da bu amaca hizmet eden pozitif psikoloji konularıdır. Aile ikliminin hem yaşam doyumu hem de psikolojik dayanıklılık üzerindeki olumlu etkileri dikkate alınarak anne-baba adaylarına ve ebeveynlere pozitif aile ikliminin önemine yönelik eğitimler verilmeli, bireylerin olumlu yönlerini geliştirebilmeleri olumsuz yönlerini düzeltebilmeleri konusunda destek olunmalıdır. Bu eğitim ve desteğin her aileye ve bireye ulaştırılabilmesi için gerekli kurumsal desteklerin sağlanması konusunda psikologlar, eğitimciler, üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri birlik içinde çaba göstermelidirler.

7.KAYNAKLAR

- Ackerman, NW. (1965). *The family approach to marital disorders. The psychctherapies of marital disharmony.* USA: The Free Press.
- Akyol, SU. (2013). *Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu, sosyal destek ve bazı değişkenler açısından incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Denizli
- Akyüz, A. (2018). *Üniversite öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumları ile aile içi iletişim ve yalnızlık algısı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi.* Yüksek Lisans Tezi. (Ulusal Tez Merkezi, No:486061) Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alacahan O. (2010). Aile birliğini oluşturan faktörler ve işlevleri. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(1):289-298.
- Allender, JA. ve Spradley, BW. (2005) *Community Health Nursing Concepts and Practice.* 5th edition. Lippincott Williams & Wilkins.
- Altundağ, Y. (2013) *Anne-babası boşanmış ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinde yordayıcı değişkenler olarak yaşam doyumu ve yalnızlık.* Yüksek Lisans Tezi. (Ulusal tez Merkezi, No:357721) Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Amarapurkar, SS. ve Danes, SM. (2005). Farmbusiness-owning couples: Interrelationships among business tensions, relationship conflict quality, and spousal satisfaction. *Journal of Family and Economic Issues*, 26(3):419–441.
- American Psychological Association (APA). (2021). Building your resilience. <https://www.apa.org/topics/resilience>
- Appleton, S. ve Song, L. (2008). Life Satisfaction in Urban China: Components and Determinants. *World Development*, 36(11): 2325–2340. doi: 10.1016/j.worlddev.2008.04.00
- Archana Chandran ve Bindu P Nair (2015) Family Climate as a Predictor of Emotional Intelligence in Adolescents. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 41(1):167-173.
- Aydın, B. (2002). Gelişim Psikolojisi. SFN Baskı
- Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 569-585. <https://dergipark.org.tr/pub/befdergi/issue/28762/307860>
- Bandura, A. ve Walters, RH. (1963). *Social learning and personality development.* Holt, Rinehart and Winston.
- Banovcinova, A, Mydlikova, E, Vodicková, M. (2018). Parenting in low-income families from the perspective of social work. *SHS Web of Conferences*, 40, 03010. doi:10.1051/shsconf/20184003010
- Barnhill, LR. (1979). Healthy family systems. *The Family Coordinator*, 28(1), 94-100.
- Baruth, KE ve Carroll, JJ. (2002) A Formal Assessment of Resilience: The Baruth Protective Factors Inventory. *J Individ Psychol*, 58:235–244.
- Basım, HN. ve Çetin, F. (2011) Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Güvenirlik ve Geçerlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(2), 104-116

- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior, *Child Development*, 37(4):887- 907.
- Baybek, H. ve Yavuz, S. (2005). Muğla Üniversitesi Öğrencilerinin Benlik Saygılarının İncelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14:73-95.
- Beardslee WR, Podorefsky MA (1998) Resilient Adolescents Whose Parents Have Serious Affective and Other Psychiatric Disorders: Importance of Selfunderstanding and Relationships. *Am J Psychiatry*, 145:63-69.
- Beavers, R. ve Hampson, R. (2000). The Beavers System Model of Family Functioning. *The Association for Family Therapy*, 22:128-143.
- Becvar, RJ. ve Becvar, DS. (1989). *Family development through the life cycle*. Systems theory and familytherapy. University Press of America.
- Bengtson, VL. (2001). Beyond the Nuclear Family: The Increasing Importance of Multigenerational Bonds: The Burgess award lecture. *Journal of Marriage and Family*, 63 (1), 1-16.
- Björnberg, Å. ve Nicholson, N. (2007). The family climate scales: Development of a new measure for use in family business research. *Family Business Review*, 20:229– 246. doi:10.1111/j.1741-6248.2007.00098.x
- Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human development. *American Psychologist*, 32(7), 513–531. doi.org/10.14195/0870-4147-48-1
- Bronfenbrenner, U. (1989). Ecological systems theory. *Annals of Child Development*, 6,187–249.
- Bulut I. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçeği*. Özgeliş Matbaası.
- Bulut, I. (1993). Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi. *Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları*, No:74.
- Burgess, EW. ve Locke, HJ. (1953). *The family: from, institution to companionship*. (2nd ed.), America Book Co.
- Burt, CE, Cohen, LH, Bjorck, JP. (1988). Perceived family environment as a moderator of young adolescents' life stress adjustment. *Am J Community Psychol.*, Feb;16(1):101-22. doi: 10.1007/BF00906074. PMID: 3369377.
- Candemir, F. (2000). *Anne-baba tutumlarının çocuktaki benlik kavramı üzerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. (Ulusal Tez Merkezi, No:99173)İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Cantero-García, M. ve Alonso-Tapia, J. (2017). Evaluation of the family atmosphere created by the management of behavioral problems: the perspective of the children. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*,15 (2), 259-280. doi.org/10.14204/ejrep.42.16062
- Cantimur, D. (2021). *Üniversite öğrencilerinde psikolojik dayanıklılık ve öz-liderlik becerileri üzerinde bilinçli farkındalığın rolü*. Yüksek Lisans tezi. (Ulusal Tez Merkezi, No:668750) Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Carr, A. (2012). *Family therapy concepts, process and practice*. Challanges of single parenting Wiley-Blacwell. Naperville, IL: Sourcebooks.
- Carter, B. ve McGoldrick, M. (2005) *The expanded family life cycle*. Allyn and Bacon.
- Conger, RD. ve Conger, KJ. (2002). Resilience in Midwestern families: Selected findings from the first decade of a prospective, longitudinal study. *Journal of Marriage and Family*, 64(2), 361–373. doi.org/10.1111/j.1741-3737.2002.00361.x

- Connor, KM. ve Davidson, JR. (2003). Development of New Resilience Scale: The Connor Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depress Anxiety*, 18:76-82.
- Çavuşoğlu, FN. (2007). *Evli çiftlerin kendi aile yapı ve işlevselliklerinin, aile orijinleri ile karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, (Ulusal Tez merkezi, No:207063). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çavuşoğlu, S. ve Yalçın, M. (2018). Banka Çalışanlarının Kişilik Özelliklerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine Etkisi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (2), 49-76.
- Çetin, F, Yeloğlu, HO, Basım, HN. (2015). Psikolojik Dayanıklılığın Açıklanmasında Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Rolü: Bir Kanonik İlişki Analizi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30 (75), 81-92.
- Çınar, E. (2020). *Anne baba tutumlarının üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeylerine etkisinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans tezi. (Ulusal Tez Merkezi, No:642378). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Yüksek Lisans Enstitüsü, İstanbul.
- Dağlı, A ve Baysal N. (2016). Yaşam Doyumu Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59): 1250-1262.
- Dai, L. ve Wang, L. (2015) Review of Family Functioning. *Open Journal of Social Sciences*,3:134-141. doi: 10.4236/jss.2015.312014
- Dalbadan, E. (2021). *Üniversite öğrencilerinin romantizm ve eş seçimi tutumları ile aile iklimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Ulusal Tez No: 699605). Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Dancy, BL. ve Handal, PJ. (1981). Effect of Gender and Age on Family Climate Scores of Black Adolescents and Preliminary Norms. *Psychological Reports*, 48(3), 755-757. doi:10.2466/pr0.1981.48.3.755
- Davis-Kean, PE. (2005). The Influence of Parent Education and Family Income on Child Achievement: The Indirect Role of Parental Expectations and the Home Environment. *Journal of Family Psychology*, 19(2), 294-304. doi:10.1037/0893-3200.19.2.294
- DeLeire, TC. ve Kalil, A. (2002). Good Things Come in Threes: Single-Parent Multigenerational Family Structure and Adolescent Adjustment. *Demography*, 39(2), 393-413. doi:10.1353/dem.2002.001
- DeNeve, KM. ve Cooper, H. (1998). The happy personality: A meta-analysis of 137 personality traits and subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 124(2), 197-229. doi:10.1037/0033-2909.124.2.197
- Demir, R. ve Türk, F. (2021). Pozitif Psikoloji: Tarihçe, Temel Kavramlar, Terapötik Süreç, Eleştiriler ve Katkıları. *Uluslararası Akademik Psikolojik Danışma ve Rehberlik Araştırmaları Dergisi*, 2(2):108-125.
- Demiriz, S. ve Öğretir, AD. (2007). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1):105-122.
- Demirsar, A. (1985). *Çocuk ve Anne-Baba ilişkileri*. Redhouse Yayınevi.
- Diener, ED. (1984). "Subjective well-being". *Psychological Bulletin*,95(3):542-575. doi:10.1037/0033-2909.95.3.542. PMID 6399758.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for anational index. *American Psychologist*, 55 (1), 34-43.
- Dingiltepe, T. (2009). *Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin YaşamDoyumu Düzeyleri İle Yaşam Kalite Düzeylerinin Karşılaştırılması*. (Ulusal Tez Merkezi, Tez No:253453) Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Doherty, WL, Colangelo, N, Hovander, D. (1991). Priority setting in family change and practice: The family FIRO model. *Family Process*, 30(2): 227–240
- Diener, E, Oishi, S, Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective wellbeing: Emotional and Cognitive Evaluations Of life, *Annual Review of Psychology*, 54: 403-425
- Dokuyan, M. (2016). 12. Sınıf öğrencilerinde algılanan anne-baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2):1-21.
- Dönmezer, İ. (2003). Ailede İletişim ve Etkileşim (Sağlıklı İnsan Sağlıklı Aile). Ege Üniversitesi Basımevi.
- Drummet, AR, Coleman, M, Cable, S. (2003). Military families under stress: Implications for family life education. *Family Relations*, 52(3), 279-287.
- Duman, MZ. (2021). Üniversitede Okuyan Z Kuşağının Değişen Aile Algısı ve Aile İçi İlişkilerde Yaşadığı Sorunlar. *Sosyolojik Bağlam*, 2(1) 20–36. <https://doi.org/10.52108/2757-5942.2.1.2>
- Durak, İ. (2021). Psikolojik Sağlık İle Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Öz Yeterliğin Aracı Etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (78), 1175-1190. DOI: 10.17755/esosder.816639
- Durham, WT. (2008). The rules-based process of revealing/concealing the family planning decisions of voluntarily child-free couples: A communication privacy management perspective. *Communication Studies*, 59(2), 132-147.
- Durham, WT. ve Braithwaite, DO. (2009). Communication privacy management within the family planning trajectories of voluntarily child-free couples. *Journal of Family Communication*, 9(1),43-65. doi: 10.1080/152674308025 61600
- Duyan, V. (1996). *Sağlıkta psiko-sosyal boyut*. Tıbbi sosyal hizmet. 72 TDFO Ltd Şti
- Eid, M. ve Diener, E. (2001). Norms for experiencing emotions in different cultures: Inter-and international differences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(5), 869–885.
- Elliot, M ve Merrill, FE. (1961). *Social Disorganization*. Harper Row.
- Enos, DM. ve Handal, PJ. (1985). Relation of Sex and Age to Old and New Family Environment Scale Standard Scores of White Adolescents: Preliminary Norms. *Psychological Reports*, 57(1), 327–330. doi:10.2466/pr0.1985.57.1.327
- Epstein, NB, Bishop, DS, Levin, S. (1978). The McMaster Model of Family Functioning. *Journal of Marriage and Family Counseling*, 4(4), 19–31.
- Epstein, NB, Baldwin, LM, Bishop, DS. (1983). The McMaster Family Assessment Device. *Journal of Marital and Family Therapy*, 9(2), 171–180. doi:10.1111/j.1752-0606.1983.tb01497.x
- Eren Yavuz, K. (2020) Psikolojik sağlık. A dan Z ye Pozitif Psikoloji. *PsikoHayat*, 21,76-79. <https://uskudar.edu.tr/pozitif-psikoloji/psikolojik-saglamlik>
- Everly, GS, McCormack, DK, Strouse, DA. (2012) Seven characteristics of highly resilient people: insights from Navy SEALs to the "greatest generation". *Int J Emerg Ment Health*, 14,87-93.
- Eyce, B. (2014). Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1 (4), 223-244.
- Fişek, G.O. (t.y.) Gelenekten Değişime: Türkiye’de Aile ve Çocuklar. <https://bupampsi.boun.edu.tr/gelenekten-degisime-turkiye-de-aile-ve-cocuklar>
- Fleck, S. (1980). Family functioning and family pathology. *Psychiatric Annals*, 10(2)17-35.

- Fraser, MW, Richman, JM, Galinsky, MJ. (1999). Risk, protection, and resilience: Toward a conceptual framework for social practice. *Social Work Research*, 23, 129-208.
- Friborg, O, Hjemdal, O, Rosenvinge, JH, Martinussen, M. (2003) A New Rating Scale for Adult Resilience: What are the Central Protective Resources behind Healthy Adjustment? *Int J Methods Psychiatr Res*, 12:65-76.
- Frude, N. (1991). *Understanding Family Problems*. John Wiley and Sons.
- Gander, JM. ve Gardiner, HW. (2004). *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (Beşinci baskı). Çeviren: Bekir Onur, İmge Yayınevi.
- Garnezy, N, Masten, AS, Tellegen, A. (1984). The study of stress and competence in children. A building block for developmental psychopathology. *Child Development*, 55, 97-111.
- Garnezy, N. (1993). Children in poverty: Resilience despite risk. *Psychiatry*, 56, 127-136
- Gazda, G.M. (1989). *Group Counseling: A developmental approach* 4. Edition. Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.
- Geçtan, E. (1982). *Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar*. 12. Basım. Maya Matbaacılık.
- Gerçek, M. ve Yılmaz Börekçi, D. (2019). "Resilience" Kavramına Örgüt Bağlamında Türkçe Karşılık Önerileri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28(2). doi.org/10.35379/cusosbil.588230
- Gilbert, LA. (1994). Current perspectives on dual-career families. *Current Directions in Psychological Science*, 3(4), 101-105.
- Gizir, C. (2007). Psikolojik Sağlık, Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler Üzerine Bir Derleme Çalışması. *Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 3 (28), 113-128.
- Gladding, ST. (1998). *Family Therapy: History, theory and practice*. Prentice-Hall.
- Gladding, ST. (2017). *Aile Terapisi Tarihi, Kuram ve Uygulamaları*, (Çev. İ. Keklik & İ. Yıldırım), Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.
- Glick, LD. ve Kessler, D. (1980). *Marital and Family Therapy*. Grune Stratton Inc.
- Goldenberg, I. ve Goldenberg, H. (2012). *Family Therapy: An Overview*. Brooks & Cole Publishing Company. Gomez-Baya, D, Muñoz-Silva, A, Garcia-Moro, FJ. (2020). Family Climate and Life Satisfaction in 12-Year-Old Adolescents in Europe. *Sustainability*, 12(15), 5902. doi:10.3390/su12155902
- Gönen, E. ve Hablemitoğlu, Ş. (1993). Toplumsal değişme sürecinde aile: Yapı, etkileşim ve işlevleri. *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları*.
- Gönül, B, Işık-Baş, H, Şahin-Acar, B. (2018). Aile İklimi Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması ve psikometrik açıdan incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(50), 165-200.
- Griggs, J, Tan, JP, Buchanan, A, Attar-Schwartz, S, Flouri, E. (2009). "They"ve Always Been There for Me": Grandparental Involvement and Child Well-Being. *Children & Society*. doi:10.1111/j.1099- 0860.2009.00215.x
- Günindi, Y. ve Giren, S. (2011), Aile kavramının değişim süreci ve okul öncesi dönemde ailenin önemi. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 349-361.
- Haase, JE. (2004). The adolescent resilience model as a guide to interventions. *Journal of Pediatric Oncology nursing*, 21(5), 289-299.
- Habbershon, TG.ve Williams, ML. (1999). A resource based framework for assessing the strategic

advantages of family firms. *Family Business Review*, 12:1–25.

- Hale, R. (2008) Baumrind's parenting styles and their relationship to the parent developmental theory. Doctoral Dissertation, Pace University, NY.
- Hallaç, S. ve Öz, F. (2014). Aile kavramına kuramsal bir bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(2):142-153. doi:10.5455/cap.20130625102321
- Hançerlioğlu, O. (1976). Felsefe Ansiklopedisi. Bir sosyal politika aracı olarak tarihsel süreçte ailenin değişen/değişmeyen rolleri. Remzi Kitabevi.
- Headman, NC. (2003). The role of family functioning in treatment engagement and posttreatment delinquency involvement. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Florida State University, College of Human Science, Tallahassee.
- Işık, B. (2006). *Ailenin örgütsel ve yapısal niteliğinin 60-72 aylık çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. (Ulusal Tez Merkezi, No:191713). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- İkiz, FE. ve Yörük, C. (2013). Öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeyleri ile aile işlevlerinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 228-248.
- Jacelon, CS. (1997). The trait and process of resilience. *Journal of advanced nursing*, 25(1), 123-129.
- Kabasakal, Z. ve Aktaş, A. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Bireylerin Sosyal Destek ve Aile İklimi Algılarının İncelenmesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12 (1), 145-157.
- Kağıtçıbaşı Ç. (2007). *Family, self and human development across cultures: Theory and applications* (Second Edition) Lawrence Erlbaum.
- Kalyencioğlu, HD. (2007). *Uyum düzeyi düşük olan ve olmayan lise öğrencilerinin aile işlevi algıları*. Yüksek Lisans Tezi. (Ulusal Tez Merkezi, No:194953) İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaplan, M. (2019) Üniversite öğrencilerinin algıladıkları aile iklimi, kuşaklararası ilişkiler ve aile uyumunun değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi.(Ulusal Tez Merkezi, No:591923).Çukurova Üniversitesi / Tıp Fakültesi / Aile Hekimliği Ana Bilim Dalı, Adana.
- Kapız, S. (2002), Sosyal Değişim Sürecinde İşve Yaşam Etkileşimi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kararımak, Ö. (2006). Psikolojik Sağlık, Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler. *Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 3 (26), 129-142.
- Kaya, A, Bozaslan, H, Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.
- Kır, İ (2011). Toplumsal bir kurum olarak ailenin işlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* (elektronik), 10(36), 381- 404.
- Klein, S, Astrachan, JH, Smyrnios, KX. (2005). The F-PEC scale of family influence: Construction, validation and further implication for theory. *Entrepreneur-ship Theory and Practice*, 29(3), 321–339.
- Klein, A. ve Noel, B. (2006). *The Single Parent Resource: An A to Z Guide for the Challenges of Single Parenting*. Champion Press.
- Knapp, SD. (1993). The contemporary thesaurus of social science terms and synonyms (Vol. 21). Phoenix, The Oryx Press.
- Kobasa, SC. (1979). Stressful life events, personality, and health: an inquiry into hardiness. *J Personality Soc Psychol*, 37:1–11.

- Koepke, L, Hare, J, Moran, PB. (1992). Relationship quality in a sample of lesbian couples with children and child-free lesbian couples. *Family Relations*, 41(2), 224-229.
- Kurdek, LA, Fine, MA, Sinclair, RJ. (1995). School adjustment in sixth graders: Parenting transitions, family climate, and peer norm effects. *Child Development*, 66(2), 430-445.
- Layard, R. (2016). Happiness and public policy: A challenge to the profession. *Economic Journal*, 116(510):C24-C33.
- Lai, K.W. ve McBride-Chang, C. (2001). Suicidal ideation, parenting style, and family climate among Hong Kong adolescents. *International Journal of Psychology*, 36(2), 81-87. doi:10.1080/00207590042000065
- Levin, KA. ve Currie, C. (2010). Family structure, mother-child communication, father-child communication, and adolescent life satisfaction. *Heal. Educ.*, 110, 152-168.
- Lewis, JM, Beavers, WR, Gosselt, JT, Philips, VA. (1976). *No single thread: Psychological health in family systems*. Brunner/ Mazel.
- Liazos, A. (2004). *Families joys, conflicts and changes*. Routledge.
- Lidz, T. (1983). *The Person: His and Her Development Throughout the Life Cycle*. Revised ed, Basic Books. Luthar, S. ve Cicchetti, D. (2000). The construct of resilience: Implications for interventions and social policies. *Development and Psychopathology*, 12, 857-885.
- Lyons, J. (1991). Strategies for assessing the potential for positive adjustment following trauma. *J Traumatic Stress* 4:93-111.
- Maccoby, EE. ve Martin, J. (1983). *Socialization in the context of the family: Parentchild interaction*. In P.H. Mussen (Series Ed.) & E. M. Hetherington (Vol. Ed.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development* (Vol. 4., pp. 1-101). Wiley.
- Maclver, RM. ve Page, CH. (1962). *Society: An Introductory Analysis*. MacMillan.
- Mamur, M. (2014). *Kamu Kuruluşlarında Yöneticilerin İş Doyumu Ve Yaşam Doyumu Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma: İstanbul İli Sultangazi İlçesi*. Yüksek Lisans Tezi (Ulusal Tez Merkezi, Tez Merkezi, No:417738). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Martindale, D. (1978). Çeşitli ilkel aile biçimleri. (A. Timuçin, Çev.). *Felsefe Dergisi*, 3:91-103.
- Masten, AS, Best, KM, Garmezy, N. (1990) Resilience and Development: Contributions from the Study of Children Who Overcome Adversity. *Dev Psychopathol*, 2:425-444.
- Masten, A. S. (1994). Resilience in individual development: Successful adaptation despite risk and adversity: Challenges and prospects. In *Educational resilience in inner city America: Challenges and prospects* (pp. 3-25). Lawrence Erlbaum.
- Masten, AS, ve Coastworth, JD. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children. *American Psychologist*, 53, 2, 205-220.
- Masten, AS. (2001). Resilience process in development. *American Psychologist*, 56 (3), 227-238.
- Masuo, D, Fong, G, Yanagida, J, Cabal, C. (2001). Factors associated with business and family success: A comparison of single manager and dual manage family business households. *Journal of Family and Economic Issues*, 22(1), 55-73.
- Matheis, S. ve Adams, G R. (2004). Family Climate and Identity Style During Late Adolescence. *Identity*, 4(1), 77-95. doi:10.1207/s1532706xid0401_
- Mavili, S, Kesen A, Daşbaş N. (2014). Aile aidiyeti ölçeği: Bir ölçek geliştirme çalışması.). *Sosyal Politikalar Çalışma Dergisi*, 2014; 33(1).
- McDaniel, SH, Campbell, TL, Seaburn, DB. (1990) *Family-Oriented primary care*. A Manual for Medical Providers: Basic Premises of Family-Oriented Primary Care. Springer-Verlag.
- Miller, IW, Ryan, CE, Keitner, GI, Bishop, DS, Epstein, NB. (2000). *The McMaster Approach to Families*:

- Theory, assessment, treatment and research. *Journal of Family Therapy*, 22(2):68–189. doi:10.1111/1467-6427.00145
- Mishler, EG. ve Waxler, NE. (1968). *Interaction in Families: An experimental study of family process schizophrenia*. John Wiley Press Inc.
- Moos, RH. (1974). *Family environment scale preliminary manual*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- Morrison, NC. (1995). Successful single-parent families. *Journal of Divorce and Remarriage*, 22, 205-219.
- Murdock, GP. (1967). *Social structure*. Collier-Macmillan.
- Myers, DG. ve Diener, ED. (2018). The Scientific Pursuit of Happiness. *Perspectives on Psychological Science*, 13(2), 218–225. doi:10.1177/1745691618765171
- Nathan, BE, Lawrence, MB, Duane SB. (1983). The McMaster family assessment device. *Journal of Marital and Family Therapy*, 9(2), 171–180. doi:10.1111/j.1752-0606.1983.tb01497.x
- Navaro, L. (1987). *Çağdaş ana/baba eğitimi neleri kapsayabilir? Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri*. Antalya, 1987. Ya-Pa Yayınları.
- Nazlı, S. (2014). *Aile Danışmanlığı*. Anı Yayınları.
- Neugarten, BL, Havighurst, RJ, Tobin, SS. (1961). The measurement of lifesatisfaction. *Journal of Gerontology*, 6(2), 134-143.
- Nicholson, N. ve Björnberg, Å. (2004). *Evolutionary Psychology and The Family Firm: Structure, culture and performance*. In S. Tomaselli & L. Melin (Eds.). *Family firms in the wind of change*. Lausanne: Research Forum Proceedings, IFERA.
- Nimkoff, MF. ve Middleton, R. (1960). Types of family and types of economy. *American Journal of Sociology*, 66(3), 215-225.
- Olson, DH. ve Barnes, G. (1986). Parental socialization factors and adolescent drinking behaviors. *Journal of Marriage and The Family*, 48, 27-36.
- Olson, DH. (2000). Circumplex model of marital and family systems. *Journal of Family Therapy*, 22(2), 144-167.
- Olszewski, P, Kulieke, M, Buescher, T. (1987). The influence of the family environment on the development of talent: A literature review. *Journal for the Education of the Gifted*, 11(1), 6-28.
- Oshio, A, Kaneko, H, Nagamine, S, Nakaya, M. (2003) Construct Validity of the Adolescent Resilience Scale. *Psychological Reports*, 93(3_suppl), 1217–1222. doi:10.2466/pr0.2003.93.3f.1217
- Oshio, A, Kaneko, H, Nagamine, S, Nakaya, M. (2003). Construct Validity of the Adolescent Resilience Scale. *Psychological Reports*, 93(3_suppl), 1217–1222. doi:10.2466/pr0.2003.93.3f.1217
- Özabacı, N. ve Erkan, Z. (2013). *Aile danışmanlığı kuram ve uygulamalara genel bir bakış*. Pegem Akademi. Özgüven, İE. (2001). *Ailede iletişim ve Yaşam*. PDREM Yayınları.
- Öztürk, O. (2004). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. Nobel Tıp Kitapevleri.
- Parsons, T. ve Bales, RF. (1955). *Family, Socialization and Interaction Process*. The Free Press.
- Pekşen Akça, R. (2012). Ana-babaların çocuk yetiştirmede aşırı koruyucu olmaları. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 29: 1-13.
- Polatçı, S. ve Tinza, ZD. (2021) Kişilik özelliklerinin psikolojik dayanıklılık üzerindeki etkisi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(36):2891-2917. doi:10.26466/opus.827411
- Raboteg-Saric, Z. ve Sakic, M. (2014). Relations of Parenting Styles and Friendship Quality to Self-Esteem, Life Satisfaction and Happiness in Adolescents. *Applied Research Quality Life* 9, 749–765.

- Ridge, T. (2009). Living with poverty: a review of the literature on children's and families' experiences of poverty. *Department for Work and Pensions Research Report*; Vol. No 594. <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.470.3752&rep=rep1&type=pdf>
- Rutter, M. (1985). Resilience in the face of adversity: protective factors and resistance to psychiatric disorders. *Br J Psych* 147:598–611
- Rutter, M. (1987). Psychosocial resilience and protective mechanisms. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57(3), 316–331. doi:10.1111/j.1939-0025.1987.tb03541.x
- Rutter, M. (1999). Resilience concepts and findings: implications for family therapy. *Journal of Family Therapy*, 21(2), 119–144. doi:10.1111/1467-6427.00108
- Sanders, MR, Kirby, JN, Tellegen, CL, Day, JJ. (2014). The Triple P-Positive Parenting Program: A systematic review and meta-analysis of a multi-level system of parenting support. *Clinical Psychology Review*, 34(4), 337–357. doi:10.1016/j.cpr.2014.04.003
- Sarı, T. ve Çakır, SG. (2016) Mutluluk Korkusu İle Özne ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Cilt:5 Özel Sayı Makale No: 25,222-229. ISSN: 2146-9199
- Satir, V. (2001). *İnsan Yaratmak*. (Çeviren: Selim Ali Yeniçeri). Beyaz Yayınları. Satir V. (2016), *Temel Aile Terapisi*. (Çeviren: Selim Ali Yeniçeri), Beyaz Yayınları.
- Schulze, WS, Lubatkin, MH, Dino, RN, Buchholtz, AK. (2001). Agency relationships in family firms: Theory and evidence. *Organization Science*, 12:99–116.
- Seligman, MEP. (1999). Positive Social Science. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 1(3), 181–182. doi:10.1177/109830079900100306
- Sertelin Ç. (2003). Ebeveyn tutumlarının sosyo-kültürel yapı ve aile fonksiyonları ile ilişkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Shah, B. (2006). Family Climate Scale, Bareilly; National Psychological Corporation, Dubey, 1-8.
- Shin, DC. ve Johnson, DM. (1978). Avowed happiness as an overall assessment of the quality of life. *Social Indicators Research*, 5, 475-492.
- Sinclair, VG. ve Wallston, KA. (2004). The Development and Psychometric Evaluation of the Brief Resilient Coping Scale. *Assessment*, 11:94-101
- Skinner, H. ve Steinhauer, P. (2000) Family assessment measure and process model of family functioning. *Journal of Family Therapy*, 22:190-210. <http://dx.doi.org/10.1111/1467-6427.00146>
- Smilkstein, G. (1978). The family APGAR: A proposal for a family function test and its use by physicians, *Journal of Family Practice*, 6(6): 1231–1239.
- Smokowski, PR, Reynolds, AJ, Bezruczko, N. (1999). Resilience and protective factors in adolescence: An autobiographical perspective from disadvantaged youth. *Journal of School Psychology*, 37(4), 425–448. doi.org/10.1016/S0022-4405(99)00028-X
- Soner, O. (2000). Aile uyumu, öğrenci özgüveni ve akademik başarı arasındaki ilişkiler. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12, 249-260.
- Stuart, WG. ve Laraia, MT. (2004). *Principles and Practice of Psychiatric Nursing*, 7th edition. Mosby.
- Sümer, N, Gündoğdu-Aktürk, E, Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3 (25), 42-59.
- Şanlı D, Öztürk C. (2015). Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ve tutumlar üzerine kültürün etkisi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(4):240-246.
- Şengönül, T. (2019). Yoksulluğun Ailedeki Sosyalleştirme Süreçlerine ve Çocuklardaki Bilişsel Gelişim ve Okul Başarısı Üzerine Etkisi. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 47, 1-15.

- Tanhan, A. (2019). Acceptance and Commitment Therapy with Ecological Systems Theory: Addressing Muslim Mental Health Issues and Wellbeing. *Journal of Positive Psychology and Wellbeing*, 3(2), 197-219.
- Tekin Epik, M, Çiçek, Ö, Altay, S. (2017). Bir sosyal politika aracı olarak tarihsel süreçte ailenin değişen/değişmeyen rolleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(38),35-58.
- Turan, N. (1992). Sosyal Kişisel Çalışma: Birey ve Aile İçin Sosyal Hizmet. MN Ofset.
- Turgut, T. (2019). *Üniversite öğrencilerinde aile iklimi ve iyi oluş arasındaki ilişkide benlik kurgularının aracı rolünün incelenmesi*. Yüksek lisans Tezi (Ulusal Tez No:354794) Yüksek lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tuzgöl-Dost, M. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22 (22) , 132-143.
- Türküm, AS, Kızıltas, A, Biyik, N, Yemenici B. (2005). Üniversite öğrencilerinin aile işlevleri algılarının incelenmesi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 5(1):229.
- Wagnild, GM. ve Young, HM. (1993). Development and Psychometric Evaluation of the Resilience Scale. *J Nurs Meas*, 165-178.
- Walter, JL. ve Burnaford, SM. (2006). Developmental changes in adolescents' guilt and shame: The role of family climate and gender. *North American Journal of Psychology*, 8(2), 321-338.
- Wamboldt, FS. ve Reiss, D. (1989). Defining a family heritage and a new relationship identity: Two central tasks in the making of a marriage. *Family Process*, 28(3), 317-335.
- Wood, B. (1985) Proximity and hierarchy: Orthogonal dimensions of family interconnectedness. *Family Process*, 24,487-507.
- Xia, M, Fosco, GM, Feinberg, ME. (2016). Examining reciprocal influences among family climate, school attachment, and academic self-regulation: Implications for school success. *Journal of Family Psychology*, 30(4), 442–452. doi:10.1037/fam0000141
- Yapıcı, Ş. (2010). Türk toplumunda aile ve eğitim ilişkisi. *Turkish Studies*, 5(4):1544-1570.
- Yavuz Güler, Ç. (2021). Parental attitudes determining children's roles and reflections of children's roles on adult life: A qualitative study. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(Eğitim Bilimleri Özel Sayısı), 4013-4045. doi:10.26466/opus.948457
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuğu Tanımak ve Anlamak*, Remzi Kitabevi. Yavuzer, H. (2005). *Ana-Baba ve Çocuk*. Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, E. (2005). *Bir modernite rüyası: Ailenin sonu mu?*, *Aile ve Toplum*, 2(9), 94.
- Yıldırım, E. (2013), *Aile ve Evlilik Türleri*, (Ed K. Canatan & E. Yıldırım), Aile Sosyolojisi Açılım Kitap, 65- 81.
- Yıldız, S. A. (2004). *Ebeveyn tutumları ve saldırganlık*, *Polis Bilimleri Dergisi*, 6(3-4), 131- 150.
- Yörükoğlu, A. (1998). *Çocuk Ruh Sağlığı*. 23. Basım. Özgür Yayın Dağıtım.
- Tola, D. (2003). İlkokul 5.Sınıf çocuklarında ahlaki yargı ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi (Ulusal Tez Merkezi, No: 133695). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Zagefka, H, Jones, J, Caglar, A, Girish, R, Matos, C. (2020). Family Roles, Family Dysfunction, and Depressive Symptoms. *The Family Journal*, 29(3), 346–353. doi:10.1177/1066480720973418
- Zullig, KJ, Valois, RF, Huebner, ES, Drane, JW. (2005). Associations Among Family Structure, Demographics, and Adolescent Perceived Life Satisfaction. *Journal of Child and Family Studies*, 14(2), 195–206. doi.org/10.1007/s10826-005-5047-3

EKLER

EK 1: DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Cinsiyetiniz nedir?

- Kadın
- Erkek
- Diğer _____

Kaç yaşındasınız? (sayı ile belirtiniz) _____

Eğitim durumunuz nedir?

- Okur yazar
- İlkokul
- Ortaokul
- Lise
- Üniversite/Yüksek Okul
- Yüksek Lisans
- Doktora

Medeni durumunuz nedir?

- Bekâr
- Evli

Tanı konulmuş herhangi bir psikolojik rahatsızlığınız:

- Yok
- Var

Büyüme döneminizde size birincil bakım veren kişi kim idi, lütfen belirtiniz?

- Anne
- Baba
- Anne ve Baba beraber
- Aile büyükleri
- Bakıcı
- Diğer _____

Yaşamınızın büyük kısmını geçirdiğiniz yer neresidir?

- Köy
- İlçe
- Şehir
- Metropol

Yetiştirdiğiniz ailenin gelir durumunu nasıl tanımlarsınız? *

- Düşük
- Orta
- Yüksek

Annenizin eğitim düzeyi nedir?

- Okur yazar değil
- İlkokul
- Ortaokul
- Lise
- Üniversite/Yüksek Okul
- Yüksek Lisans
- Doktora

Babanızın eğitim düzeyi nedir?

- Okur yazar değil
- İlkokul
- Ortaokul
- Lise
- Üniversite/Yüksek Okul
- Yüksek Lisans
- Doktora

Yetiştirdiğiniz aile tipinizi nasıl tanımlarsınız?

- Çekirdek Aile
- Geniş Aile
- Tek Ebeveynli Aile
- Parçalanmış/Yeniden Birleşmiş/Diğer

Ebeveynlerinizin size karşı olan tutumunu nasıl tanımlarsınız?

- Aşırı koruyucu
- Baskıcı-otoriter
- İlgisiz
- Demokratik

Aile büyüklerinize görüşme sıklığınız ne kadardır?

- Hiç
- Nadiren
- Bazen
- Sık sık
- Her zaman

Aile büyüklerinize iletişiminiz nasıldır?

- Yok
- Zayıf
- Orta
- İyi
- Çok iyi

EK 2 AİLE İKLİMİ ÖLÇEĞİ (AİÖ)

AİLE İKLİMİ ÖLÇEĞİ

	Aşağıda ailelerin yaşadığı birtakım deneyimler anlatılmaktadır. Sizden kendi ailenizi düşünerek bu ifadelerin sizin için ne derece geçerli olduğunu cevaplandırmanız istenmektedir. Lütfen, size en çok uyan beş seçenekten birini işaretleyiniz.					
	Not: Lütfen, bu anketi yanıtlarken aynı aile kavramını göz önünde bulundurunuz. Örneğin; geniş ailenizi düşünerek cevaplıyorsanız lütfen tüm soruları geniş ailenize göre; eğer çekirdek ailenizi düşünerek yanıtlıyorsanız tüm soruları çekirdek ailenize göre yanıtlayınız.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum
1	Birçoğumuzun en güçlü duygusal bağları ailenin dışındaki kişilerledir.	1	2	3	4	5
2	Aramızdaki duygusal bağlar çok kuvvetlidir.	1	2	3	4	5
3	Genelde birlikte olmaktan mutluyuzdur.	1	2	3	4	5
4	Bir süre ayrı kaldığımızda birbirimizi özleriz.	1	2	3	4	5
5	Aile üyeleri varlıklarıyla birbirlerine güven verirler.	1	2	3	4	5
6	Duygusal olarak yakın değildir.	1	2	3	4	5
7	Birbirimizi çok severiz.	1	2	3	4	5
8	Aile üyeleri birbirlerine karşı samimidirler/sıcaktırlar.	1	2	3	4	5
9	Yaşça daha büyük olanlar, yaşı küçük olanların ne yapıp ne ettiğiyile yakından ilgilenir.	1	2	3	4	5
10	Yaşça büyük olanlar, yaşı küçük olanların mutluluk ve sağlığıyla yakından ilgilenir.	1	2	3	4	5
11	Yaşça büyük olanlar daha genç olanların hedeflerini fazlasıyla desteklerler.	1	2	3	4	5
12	Yaşça büyük olanlar daha genç olanların ihtiyaçlarına karşı çok duyarlıdır.	1	2	3	4	5
13	Daha yaşlı aile üyeleri, ailenin genç üyelerinin kafasını meşgul eden düşünce ve endişelerle yakından ilgilenirler.	1	2	3	4	5
14	Yaşça büyük olanların yaşı daha küçük olanlara karşı koruyucu bir tutumu vardır.	1	2	3	4	5
15	Kişiler birbirlerinin düşüncelerini önemsemezler.	1	2	3	4	5
16	Birbirimizi dinlemek için birbirimize vakit ayırırız.	1	2	3	4	5
17	Zor durumlara etkili bir biçimde başa çıkarız.	1	2	3	4	5
18	İhtiyacımız olduğunda birbirimize her zaman yardım edebiliriz.	1	2	3	4	5
19	Zorluklarla karşılaştığımızda birlikte ve etkin bir biçimde uğraşırız.	1	2	3	4	5
20	Ciddi sorunları çözmek için gereken güce sahip olduğumuzu biliriz.	1	2	3	4	5
21	Beklenmeyen durumlarla mücadele etmekte kötüyüzüzdür.	1	2	3	4	5
22	Yaşı daha küçük olanlar, yaşı daha büyük olanların isteklerine uyum göstermeye çalışır.	1	2	3	4	5
23	Yaşça büyük olanların isteklerine uyulur.	1	2	3	4	5
24	Yaşı büyük olanların otoritesi sorgulanmaz.	1	2	3	4	5
25	Kuralları ailenin yaşı büyük olanları koyar.	1	2	3	4	5
26	Kararları, yaşça büyüklüğe bakmaksızın, her bireyin eşit söz sahibi olacağı biçimde alırız.	1	2	3	4	5
27	Yaşça büyük olanların sözü emir sayılır.	1	2	3	4	5
28	Yaşça bakmaksızın bütün aile üyeleri eşit yetkiye sahiptir.	1	2	3	4	5
29	Çoğu konu üzerinde benzer görüşlerimiz/bakış açılarımız vardır.	1	2	3	4	5
30	Çoğu zaman sosyal konularla ilgili çok farklı görüşlere sahibizdir.	1	2	3	4	5
31	Tutumlarımız ve inançlarımız çok benzerdir.	1	2	3	4	5
32	Konular üzerinde tamamen farklı bakış açılarına sahibiz.	1	2	3	4	5
33	Hayata dair değerlerimiz çok benzerdir.	1	2	3	4	5
34	Benzer biçimde düşünürüz.	1	2	3	4	5

EK 3 YAŞAM DOYUM ÖLÇEĞİ (YDÖ)

YAŞAM DOYUM ÖLÇEĞİ

	Maddeler	Hiç katılmıyorum (1)	Çok az katılıyorum (2)	Orta düzeyde katılıyorum (3)	Büyük oranda katılıyorum (4)	Tamamen katılıyorum (5)
1	İdeallerime yakın bir yaşantım vardır.					
2	Yaşam koşullarım mükemmeldir.					
3	Yaşamımdan memnunum.					
4	Şimdiye kadar yaşamdan istediğim önemli şeylere sahip oldum.					
5	Tekrar dünyaya gelsem hayatımdaki hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim					

